

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Diplomová práce

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Bilingvní psychoterapeuti a pociťované rozdíly v práci
v různých jazycích**

Bc. Sara Urakbayeva

Diplomová práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Eva Dubovská, Ph.D.

Praha 2022

Prague college of psychosocial studies

**Bilingual psychotherapists and how they feel the
differences in process in different languages**

Bc. Sara Urakbayeva

The diploma thesis

Study program: Psychology

Supervisor: Mgr. Ing. Eva Dubovská, Ph.D.

Prague 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou/diplomovou práci vypracoval/a samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne _____

Podpis _____

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce Mgr. Ing. Evě Dubovské, Ph.D. za cenné rady, podporu a čas, který mi věnovala při řešení diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na zkoumání bilingvních psychoterapeutů a jejich vnímání rozdílů v interkulturní terapii. Práce obsahuje teoretickou a praktickou část, kde první část se zabývá vymezením bilingvismu, osvojování jazyků a interkulturní psychoterapii. Druhá část obsahuje výzkumnou metodu a analýzu polostrokturovaných rozhovorů s psychoterapeuty pomocí Interpretativní fenomenologické analýzy.

Klíčová slova: Bilingvní psychoterapie, jazyk, interkulturní psychoterapie.

Abstract

The diploma thesis focuses on the investigation of bilingual psychotherapists and their perception of differences in intercultural therapy. The thesis contains a theoretical and empirical part, where the first part deals with the definition of bilingualism, language acquisition and intercultural psychotherapy. The second part contains the research method and analysis of semi-structured interviews with psychotherapists using Interpretative Phenomenological Analysis.

Keywords: Bilingual psychotherapy, language, intercultural psychotherapy

Obsah

ÚVOD	6
A TEORETICKÁ ČÁST	7
1 JAZYK, KOMUNIKACE A ŘEČ	7
2 BILINGVISMUS	8
2.1 Diglosie	9
2.2 Klasifikace bilingvismu	9
2.3 Měření lingvistické kompetence	11
3 NEUROLINGVISTIKA A PSYCHOLINGVISTIKA	14
3.1 Vymezení oborů	14
4 OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA	18
4.1 Jazyk a vnímání	20
5 PSYCHOTERAPIE	21
5.1 Bilingvní psychoterapeuti	22
5.2 Bilingvní klienti	24
5.3 Psychoterapie a kultura	25
5.4 Gender a pohlaví v psychoterapii	26
B PRAKTICKÁ ČÁST	27
6 METODOLOGIE VÝZKUMU	27
6.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka	27
6.2 Výzkumná metoda	27
6.3 Popis výzkumného postupu	30
6.4 Etické aspekty výzkumu	31
6.5 Vlastní předporozumění zkoumanému tématu	31
7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	33
7.1 Analýza a intepretace jednotlivých respondentů	33
7.2 Celková analýza a interpretace výsledku	46

8	DISKUZE.....	54
9	ZÁVĚR.....	56
10	Seznam použité literatury.....	57
C	Příloha	62
11	Přepisy rozhovorů	62
11.1	Rozhovor s Annou.....	62
11.2	Rozhovor s Benjámínem	69
11.3	Rozhovor s Claudií.....	75
11.4	Rozhovor s Danielou.....	85
11.5	Rozhovor s Emilem.....	97
D	Bibliografické údaje	105

ÚVOD

O psychoterapii se mluví jako o léčení slovem. Prostřednictvím jazyka terapeuti a klienti komunikují a vytvářejí terapeuticky vztah, který pomáhá zlepšit kvalitu života klientů. Jazyk je nástroj v psychoterapii, díky kterému lze porozumět vnitřnímu světu klientů.

Mluvení dvěma a více jazyky se stává běžným jevem a globalizovaný svět umožňuje lidem žít a pracovat v cizích zemích. Například v České republice je přes půl milionů cizinců s dlouhodobým pobytem (czso.cz). Vícejazyčnost lidí vyžaduje i odbornou pomoc v těchto jazycích, ale bývá obtížné najít v cizí zemi odborníka ve svém rodném jazyce. Často se stává, že člověk vyhledá pomoc v anglickém jazyce, který se stává stále více univerzálním.

Vzhledem k tomu, že jazyk je důležitou proměnnou v psychoterapii, potíže mohou vznikat nejen na straně klientů, ale také psychoterapeutů. Kromě jazykové bariery se terapeuti mohou setkávat i s jinými situacemi, které mohou ovlivňovat terapeuticky proces.

Ve své diplomové práci provádím výzkumnou sondu toho, jak bilingvní psychoterapeuti prožívají rozdíly v interkulturní psychoterapii. Pokusím se porozumět problémům, se kterými se setkávají bilingvní psychoterapeuti při práci s klienty v cizím jazyce. Teoretická část práce je věnovaná samotné téma bilingvismu a bilingvní psychoterapii z pohledu terapeutů i klientů, praktická část popisuje samotný výzkum. Obsahuje výzkumné otázky, metodiku a výsledky výzkumného šetření.

A TEORETICKÁ ČÁST

1 JAZYK, KOMUNIKACE A ŘEČ

Před rozborem bilingvismu je vhodné popsat obecně roli jazyka a komunikace. Jazyk je neoddelitelnou součástí vývoje jedince i celé společnosti. Jazykem můžeme rozumět systém, který slouží jako prostředek pro komunikaci (Čermák, 1994). Komunikace může probíhat pomocí symbolů, znaků, gestikulací. Řeč je obecně schopnost člověka přenášet informace pomocí jazyka. Jazyk tedy chápeme jako systém znaků, který pomáhá se dorozumět v určitém etnickém kontextu nebo společnosti.

Ortega tvrdí, že jazyk je jednou z nejvíce unikátních lidských schopností, která se týká mezilidských vztahů, společnosti, kultury. Člověk dokáže komunikovat pomocí abstraktních pojmů, dokáže si pamatovat slova i rozumět jiným jazykům (Ortega, 2011). Dvěma hlavními rysy odlišující lidský mluvený jazyk od jakékoli jiné formy komunikace jsou používání vokálně-sluchového kanálu a princip dvojité artikulace. Vokálně-sluchový kanál slouží k porozumění tím, že mluvící produkuje určité zvuky, které posluchači vnímají a chápou. Jazyk také využívá jiné komunikační modalitativy – psaní a pravopis – ty se ale odvozují z mluveného jazyka.

Kromě toho jsou jazyky vždy organizovány podle principu dvojité artikulace, tedy na dvou úrovních. První úroveň, nazývaná také první artikulace, se týká slov, tedy nejmenších významových jednotek, které se mohou spojovat do téměř nekonečného počtu vět. Druhá úroveň neboli druhá artikulace se týká zvuků typických pro daný jazyk. Je jich omezený počet a nemají smysl. Nazývají se fonémy a mohou se kombinovat, aby vytvořily všechna slova daného jazyka. Tato dualita ve struktuře jakéhokoli jazyka umožňuje mluvčímu produkovat nekonečné množství vět, výroků a textů pomocí relativně malého a pevného počtu zvuků a slov (Fabbro, 2013).

2 BILINGVISMUS

Definovat bilingvismus není jednoduché, protože se na něj dá nahlížet z různých úhlů pohledu. Bilingvismus či dvoujazyčnost je dle akademického slovníku cizích slov „aktivní užívání dvou jazyků (zpravidla mateřského a cizího) společností nebo jednotlivcem“ (Petráčková & Kraus, 1995). V knize Jazyk a jazykověda František Čermák (1994) rozlišuje bilingvismus podle časového aspektu na simultánní (jedinec, který se naučil oba jazyky současně) a sekvenční (jedinec, který se naučil jeden jazyk a teprve pak druhý). Autor tvrdí, že bilingvismus nikdy nemůže být úplným, protože člověk nemůže ovládat oba jazyky na stejné úrovni (Čermák, 1994). Podle Grosjeana (1985) by bilingvní neměli být považováni za součet dvou monolingvistů, protože bilingvní lidé vyvíjejí jedinečné jazykové chování. Autor dokonce považuje za bilingvní, kteří používají dva dialekty stejného jazyka (Grosjean, 1985). Baker a Jones navrhuje, že při definování bilingvní osoby bychom měli zvážit následující otázky:

- Měl by se bilingvismus měřit podle toho, jak plynule lidé mluví dvěma jazyky?
- Je jazyková znalost jediným kritériem pro hodnocení bilingvismu, nebo by se mělo uvažovat i o používání dvou jazyků?
- Většina lidí by bilingvistu definovala jako osobu, která umí mluvit dvěma jazyky. Co s člověkem, který dokonale rozumí druhému jazyku, ale neumí jím? A co člověk, který umí mluvit jazykem, ale není v něm gramotný? A co jedinec, který neumí mluvit nebo nerozumí řeči v druhém jazyce, ale umí ji číst a psát? Měly by být tyto kategorie lidí považovány za bilingvní? (Baker & Jones, 1998)

Podle Mackeyho bilingvismus by se měl považovat za něco zcela relativního. Musíme navíc zahrnout nejen používání dvou jazyků, ale také používání libovolného počtu jazyků. Dvojazyčnost by proto měla být považována za střídavé používání dvou nebo více jazyků stejnou osobou (Mackey, 2000).

S bilingvismem se setkáváme v běžném životě nejen díky migraci a cestování, v některých zemích je bilingvismus zakotven do každodenního fungování. Pro příklad poslouží Nizozemí či Belgie, kde obyvatelstvo mluví několika jazyky. Také pro dnešní společnost se stává normou mluvit druhým jazykem, nejčastěji anglickým. Fenomén bilingvismu lze zkoumat z různých hledisek – dle času osvojování, přirozenosti, dominance atd.

2.1 Diglosie

Před rozbohem bilingvismu je vhodné uvést pojem diglosie. F. Čermák ji definuje jako „existenci dvou jazyků, obvykle úzce příbuzných, na jediném národním území, zvláště spisovných nebo nářečí a spisovného“ (Čermák, 1994).

Poprvé s tímto termínem přišel Ferguson v roce 1959, který pak stal teoretickým konstruktem používaným v analýze sociálního multilingvismu. Původně Ferguson diglosii definoval jako relativně stabilní jazykovou situaci či jazykovou komunitu, ve které existují značně odlišné variety (Ferguson, 1959; Tollefson, 1983). Tyto variety Ferguson rozdělil podle hierarchie na dva druhy – varieta vysoká (H) a nízká (L), tedy z angličtiny „high variety“ a „low variety“. Typickým příkladem diglosie podle Fergusonu by mohlo být používání německého jazyka ve Švýcarsku, kde by hovorová verze německého jazyka byla nízkou varietou, a spisovná verze německého jazyka naopak vysokou. V roce 1967 Fishman pojem diglosie rozšířil – diglosie může být přítomná ve společnosti, která používá dva nesouvisející jazyky, kde jeden jazyk je ve vysoké varietě a druhý je v nízké (Schiffman, 2017). Příkladem může být francouzský jazyk, který byl používán vysoce postavenou společenskou skupinou v Ruské říši a zároveň se v každodenním životě používal i jazyk ruský.

I přes podobnost se bilingvismus a diglosie liší. Jsou společnosti, ve kterých se může vyskytovat buď diglosie nebo bilingvismus, ale také mohou být přítomny současně. Například několik různých lingvistických komunit, které jsou navzájem spojené politicky nebo ekonomicky, může používat tzv. vyšší jazyk pro vyjednávání a běžně používat i vlastní jazyk (Fishman, 2020).

2.2 Klasifikace bilingvismu

Bilingvismus se může projevovat v různých varietách (Bhatia & Ritchie, 2013). Dle autorů můžeme bilingvismus rozdělovat na následující druhy:

- Kolektivní a individuální bilingvismus,
- Simultánní a sekvenční bilingvismus,
- Přírozený a umělý bilingvismus,
- Vyvážený a dominantní bilingvismus,
- Receptivní a produktivní bilingvismus,
- Aditivní a substrakční bilingvismus.

2.2.1 Kolektivní a individuální bilingvismus

Bilingvismus můžeme rozdělit na kolektivní a individuální. Jak již název naznačuje, toto rozdělení se týká počtu jedinců, kteří jsou do tohoto jevu zahrnuti. Státy, kde se hovoří více jazyky, označujeme jako tzv. multilingvní státy. K oficiálně bilingvním nebo multilingvním státům řadíme Belgie, Kanadu, Švýcarsko apod. Dle Hudákové kolektivní bilingvismus platí i pro menšiny, které v dané společnosti žijí.

Individuální bilingvismus se týká pouze jednotlivce, který mluví několika jazyky. Dle některých autorů, společenský bilingvismus nemůže existovat bez individuálního bilingvismu (Štefánik, 2000). Jiní autoři naopak popisují, že jsou dva druhy dvojjazyčnosti, které nemusí být propojeny. Hlavním argumentem pro podporu tohoto názoru je, že monolingvní člověk může existovat v dvojjazyčné společnosti, stejně jako bilingvní člověk v monolingvní společnosti (Harding, Riley, 2003; Bhatia, Ritchie, 2013).

2.2.2 Simultánní a sekvenční bilingvismus

Z hlediska toho, kdy bylo dítě vystaveno jazykům, můžeme rozdělit bilingvismus na simultánní a sekvenční. Při simultánním bilingvistu se dítě učí oba jazyky ve stejný časový úsek. Dle některých autorů existuje určitá věková hranice, dokdy dítě začne používat cizí jazyk, aby stále bylo považováno za simultánního bilingvistu. Dle Kapalkové (2016) by si dítě mělo začít osvojovat dva a více jazyků současně již od raného dětství, přibližně do třetího roku života. Další autoři tuto hranici posouvají až k deseti letům věku (Kropáčová 2006).

Sekvenční bilingvismus se týká jedinců, kteří s osvojováním druhého jazyka začali ve věku od tří do deseti let. Jedná se o jedince, který se nejdříve osvojil jeden jazyk (L1) a dále pokračovali v osvojování druhého jazyka (L2). Podle věku, ve kterém se začalo s osvojováním druhého jazyka můžeme hovořit o dětském, adolescentním a dospělém bilingvistu.

2.2.3 Přirozený a umělý bilingvismus

Dále se bilingvismus rozděluje na přirozený a umělý, podle toho v jakém prostředí a jakým způsobem docházelo k osvojování jazyků. Přirozený bilingvismus se týká jedinců, kteří si osvojovali jazyk v domácím prostředí při přirozené každodenní komunikaci. Často tomu jsou vystaveny děti menšin, které žijí v cizí společnosti nebo dětí interkulturních rodičů.

Umělý bilingvismus lze situovat do školního prostředí na jazykové kurzy, kde je jedinec vystaven systematickému formálnímu učení.

2.2.4 Vyvážený a dominantní bilingvismus

Dle jazykové kompetence můžeme také hovořit o vyváženém a dominantním bilingvistu. Někteří dvojjazyční jedinci mohou ovládat oba jazyky na stejné či podobné úrovni. Pak mluvíme o rovnoměrném osvojení obou jazyků, které se projevuje schopností psát, číst a rozumět, ale také používat oba jazyky v různých situacích (doma, v práci atd).

Pokud jedinec ovládá jeden jazyk na vysoké úrovni a druhý jazyk používá jen v určitých situacích či formách, hovoříme o dominantním typu bilingvistu. Například jedinec, který pracuje v anglickém jazyce, nemusí ovládat fráze, které se používají mimo obor, když mimo práci používá jiný jazyk. V takovém případě se jazykové schopnosti jedince se mohou lišit (při čtení, porozumění či psaní).

2.2.5 Receptivní a produktivní bilingvismus

Bilingvismus můžeme dělit také na produktivní a receptivní, dle schopností produkce a porozumění. V některých případech může jedinec rozumět mluvené řeči, avšak není schopen v tomto jazyce psát, číst nebo mluvit. Může se to týkat dětí rodičů či prarodičů, kteří se přestěhovali do jiného jazykového prostředí, v takovém případě mluvíme o receptivním bilingvistu. Produktivní bilingvismus se týká jedinců, kteří jsou schopni rozumět jak psané, tak i mluvené řeči (Bhatia & Ritchie, 2013).

2.2.6 Aditivní a substrakční bilingvismus

Dle vlivu druhého jazyka na schopnost udržovat mateřský jazyk či první jazyk, můžeme rozlišit aditivní a substrakční bilingvismus. Jak napovídá název, při aditivním bilingvistu druhý jazyk neohrožuje první jazyk. Při substrakčním bilingvistu se druhý jazyk učí, aniž by měl vliv na zapomínání prvního jazyka (Bhatia & Ritchie, 2013).

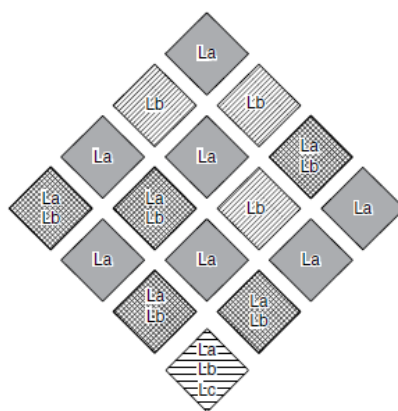
2.3 Měření lingvistické kompetence

Nejzřetelnějším rysem, který je třeba určit při popisu bilingvistu, je, jak dobře jedinec zná jazyky, které používá. Mackey tvrdí, že bilingvistu můžeme nejlépe porozumět pomocí „double continuum“ v překladu dvojitě kontinuum, který zahrnuje úroveň používání jazyka a lingvistickou kompetenci. Tato kontinua si skládají z několika kritérií:

- množství použití každého jazyka;
- počet domén použití (myšleny konkrétní situace, kde se používá jazyk);
- intenzita interakcí v každém jazyce;
- rychlost změny v používání každého jazyka (Mackey, 2012).

Některí bilingvisté mají produktivní schopnosti; proto aktivně mluví a píšou v obou jazycích. Jiní mají naopak v jazyce více pasivní nebo receptivní schopnosti; mohou jazyku rozumět nebo v něm číst, ale nemusejí být schopni mluvit nebo psát dostatečně dobře. Schopnost v každé oblasti může být relativně pokročilá v obou jazycích nebo může být rozvinuta pouze v dalších jazyce. Navíc bilingvní zvládnutí makrodovednosti (tj. poslech, mluvení, čtení a psaní) nemusí být na všech jazykových úrovních stejné. Bilingvista může mít například rozsáhlou slovní zásobu, ale špatnou výslovnost, nebo výslovnost podobnou nativní, ale nedostatečně rozvinutou gramatiku (Maftoon & Shakibafar, 2011).

Někdy se stejný jazyk používá ve dvou různých doménách (ve škole a doma, psaní a čtení) a někdy se dva jazyky používají ve stejné doméně. Příkladem jsou Holanďané v severní části Belgie, kteří nejčastěji ve školství, státní správě a dalších funkcích používají nizozemštinu. I když je nizozemština jazyk, který zná většina vlámských obyvatel nejlépe a používá je pro většinu domén, nemusí se to týkat lidí pocházejících z jiných regionů v Belgii, kteří žijí ve Vlámku. Obyvatelé z jiných regionů nebo jiných zemí obecně mluví doma jedním nebo více jazyky (francouzštinou, němčinou nebo jiným jazykem). Na obrázku 1. lze vidět jedince, který mluví několika jazyky, avšak v každé doméně používané jazyky se liší.

Obrázek 1: Domény multilingvního člověka; La, Lb a Lc jsou jednotlivé jazyky. Převzato z: Grosjean François, & Byers-Heinlein, K. (2018). *The listening bilingual: Speech perception, comprehension, and bilingualism*. Wiley Blackwell.

Dalším zajímavým příkladem je longitudinální studie vývoje bilingvních jedinců W. Leopolda, který zkoumal vývoj své dcery Hildegardy. Hildegard, která se svým otcem mluvila německy a se svou matkou anglicky, měla silnější němčinu, když rodina žila v Německu, ale angličtina se stala dominantnější, když se rodina přestěhovala do Spojených států a německý vstup zajišťoval především její otec (Treffers-Daller, 2019).

Míru lingvistické kompetence by se dalo zkoumat pomocí přímých a nepřímých metod měření. K přímým metodám patří zkoumání čtení, poslechu a porozumění (dekodifikace jazyka), psaní a řeči (kodifikace jazyka). K nepřímým metodám patří testy reakčního času, posuzování neverbální dekodifikace a verbální kodifikace (měření verbální odpovědi na neverbální stimul), testy verbální fluence a verbální asociace.

Grosjean a Byers-Heinlein v knize *The listening bilingual* píše, že bilingvní lidé jsou často charakterizováni pomocí dvou důležitých faktorů: jazykové znalosti a používání jazyka. V roce 1933 Bloomfield přišel s tím, že bilingvismus není jen o míře odbornosti, ale o schopnosti bilingvního člověka kontrolovat oba jazyky na úrovni rodného jazyka, protože tito lidé často nejsou stejně plynulí v obou jazycích (Grosjean & Byers-Heinlein, 2018).

Jedním z nástrojů pro měření bilingvismu je *The Language History Questionnaire*. Tento dotazník zahrnuje otázky pro každý jazyk, který proband ovládá. Obsahuje například věk, kdy se je bilingvista začal učit, situaci, ve které k tomu došlo, jakým způsobem osoba své znalosti získala (ve třídě nebo tím interakce s jinými lidmi), věk, ve kterém se jednotlivé dovednosti začaly získávat v jazyce (mluvení, čtení atd.), kolik let strávili jeho učením, v jakých zemích osoba žila a po jakou dobu. Pomocí těchto nástrojů lze získat hodnoty pro vysvětlující (nezávislé) proměnné jako věk osvojení jazyka, délka kontaktu s jazykem a věk nástupu do aktivního bilingvismu (Li, Sepanski a Zhao 2006).

3 NEUROLINGVISTIKA A PSYCHOLINGVISTIKA

3.1 Vymezení oborů

Psycholingvistika a neurolingvistika patří do rámce kognitivní lingvistiky. Obě disciplíny zkoumají vztah mezi jazykem, myslí, tělem a mozkiem. Psycholingvistika se zabývá osvojováním jazyka, dětskou řečí a více se soustředí na zdravou populaci, zatímco neurolingvistika zkoumá mozky lidí s neurologickým postižením pomocí zobrazovacích metod. Neurolingvistiku lze vnímat jako odvětví psycholingvistiky, která je interdisciplinárním oborem zabývajícím se vztahem mezi jazykem a vědomím. Psycholingvistika zkoumá, jak dochází k porozumění. Jak se ze zvukových vln stávají slova, která můžeme používat.

Neurolingvistiku jako vědní disciplínu poprvé definoval Harry Whitaker v roce 1974. Neurolingvistika zkoumá vztah jazyka a neurálních mechanismů v lidském mozku. Je úzce spojená s dalšími obory jako neuropsychologie, afaziologie, psycholingvistika a kognitivní neurovědy.

Pomocí zkoumání léze v určitých oblastech mozku šlo specifikovat důsledky na jazykové chování. Z prací P. Broca, C. Wernicke, A. Luria a dalších vyplynulo, že jazyk většiny jedinců je dominantní na levé hemisféře. Také se zjistilo, že existuje přímý vztah mezi nervovými oblastmi a funkcí jazyka (tj. syndrom afázie lze „předpovědět“ na základě místa léze a naopak). Kromě toho Wernicke a Lichtheim identifikovali a lokalizovali některé oblasti mozku pro konkrétní jazykové funkce, které byly označeny jako „centra“. Dále pomocí diagramů tato centra a spojení mezi nimi zmapovali. Lokalizace lézí byla omezena tehdejšími technologiemi, a ani s rostoucím pokrokem nebylo možné přesnost mapování udržet v plném rozsahu. Nicméně představa, že existují funkčně specializovaná neurální centra se spojením bílé a šedé hmoty mezi nimi, byla velkým pokrokem v oboru, protože se stala pracovním modelem charakterizujícím jazykové deficity v afázii a vztahy mezi jazykem a mozkiem v širším měřítku (Zubicaray & Schiller, 2019).

3.1.1 Neurolingvistika bilingvismu

Dá se předpokládat, že mozková reprezentace bilingvních a multilingvních lidí se může odlišovat od monolingvních jedinců. Studie zahrnující zobrazovací metody ukázaly, že lidé ovládající více jazyků mají komplexní neurofunkční organizaci založenou na propojení mezi sdílenými a odlišnými nervovými obvody. Kromě toho existuje konzistentní důkaz naznačující, že přesný vzorec takové organizace závisí na několika faktorech, jako je věk

akvizice, úroveň odbornosti, modalita akvizice a úroveň expozice. Z literatury o afázii můžeme usoudit, že u polyglotů nemusí být první jazyk jejich nejdolnějším jazykem.

3.1.2 Lateralizace mozku

Lateralizací rozumíme specializaci a dominanci hemisfér na určité kognitivní funkce. Levá a pravá hemisféra mozku (dále jen LH a PH) se specializuje na odlišné informace, zpracovává smyslové vstupy rozličnými způsoby a řídí různé typy motorického chování. Toto je označováno jako hemisférická specializace nebo jako lateralizace mozku. Rozdělení funkcí mezi hemisféry zvyšuje „neurální prostor“ nebo kognitivní kapacitu. U lidí navíc existují jasné strukturální rozdíly mezi hemisférami (Rogers, 2021).

Dvě velké skupiny s dominantní levou a pravou hemisférou, jejichž charakteristické styly myšlení a chování se liší způsobem, který pravděpodobně odráží domnělé vlastnosti asymetrických hemisfér. To znamená, že u některých pravorukých jedinců s jazykem v levé hemisféře se domnělé rysy LH zdály být ascendentní, aby vytvořily styl myšlení a chování „orientovaný na levý mozek“ (Fink a kol., 1996; Springer a Deutsch, 1998). Takové osoby orientované na levý mozek jsou v současnosti shrnuty jako shora dolů (up-down), orientované na detaily, deduktivní, „rozdělovači“. V další stejně velké skupině pravorukých osob mluvících LH se však předpokládá, že rysy PH jsou výraznější, což vede ke vzniku kontrastního stylu „orientovaného na pravý mozek“ (Davidson a Hugdahl, 1995; Schiffer, 1996), který je v současnosti vnímán jako zdola nahoru, globální, indukční, „lumpers“.

Termín „hemisférická dominance“ se používal pouze k označení jazykové laterality mozku. Rozsáhlá studie Weisenberga a McBridea (1935) poté prokázala excelenci pravé hemisféry ve vizuoprostorových dovednostech. To vyžadovalo zavedení jiného termínu, „hemisférická asymetrie“, k popisu mnoha nedávno objevených nejazykových rozdílů ve struktuře a funkci mozku, zejména těch, které byly odhaleny u subjektů s „rozděleným mozkiem“. Tito jedinci byli vytvořeni léčbou neléčitelné epilepsie přeríznutím corpus callosum, hlavního mozkového spojení mezi hemisférami, čímž se omezilo šíření záchvatů z jedné strany na druhou.

V souladu s lokálně-globálním pohledem je velké množství podrobných důkazů, že levá mozková hemisféra u většiny praváků vykazuje jazykové schopnosti, orientaci na detaily lokality, má schopnost abstrakce-identifikace objektu a zdá se, že má „tlumočnicka“ událostí generujícího hypotézy. Dále bylo prokázáno, že pravá mozková hemisféra vyniká v globální analýze, lokalizaci objektů, rozpoznávání obličejů a prostorové konstrukci.

U 96 % praváků a 73 % leváků je jazyk lokalizován v levé hemisféře. Z jednoduché aritmetiky tedy vyplývá, že LH obsahuje jazykové schopnosti asi u 93,7 % populace.

3.1.3 Hypotézy související s osvojováním jazyka

Hlavní hypotézy tykající se simultánního osvojování jazyka jsou hypotézy unitárního a duálního jazykového systému. Hypotéza unitárního jazykového systému z angličtiny „unitary language systém“ tvrdí, že děti do 2 let nedokážou rozlišovat mezi dvěma jazyky. V daném věku děti míchají některé elementy z obou jazyků (Genesee, 1989). Dle této hypotézy, bilingvní děti čelí stádiu „zmatku“, než zvládnou rozlišovat dva jazyky. Dítě prochází třemi stadii: L1 a L2 tvoří jeden jazykový systém zhruba do tří let věku. Dále se L1 pomalu odděluje od L2, ale gramatika zůstává jako jeden jazyk. Nakonec se oba jazyky diferencují. Pro bilingvní dítě je mnohem náročnější zpracovat dva jazyky, než pro monolingvní dětem (Genesee, 2010).

Hypotéza duálního jazykového systému oproti předchozí hypotéze uvádí, že děti vystavené více jazykům mezi nimi dokáží diferencovat již od začátku. Uvádí se, že dítě je schopné rozlišovat jazykový systém L1 a L2, a proto oba jazyky mohou být osvojené simultánně. Co se týče vývoje slovníku, monolingvní děti vytvoří jedno slovo pro jeden koncept, zatímco bilingvní dítě vytvoří dva pojmy (Genesee, 2010).

Dewi ve svém článku píše, že většina dětí, které si osvojí dva nebo více jazyků současně, projde stádiem „interference nebo zmatku“. U některých dětí, které si osvojí dva nebo více jazyků současně, nedojde ke „zmatku“ (Dewi, 2017).

Další hypotézou související s osvojováním jazyka je hypotéza bilingvního deficitu (v angličtině „the bilingual deficit hypothesis“). Dle této hypotézy mají bilingvní lidé menší slovní zásobu vzhledem k tomu, že umí dva jazyky a kapacita paměti má svá omezení. Studie Junkerové a Stockmanové (2002) zkoumala, zda malé děti učící se dva jazyky současně jsou ze své podstaty slabšími studenty jazyků než jejich jednojazyčné protějšky. Byly zkoumány dvě otázky: (a) zda simultánní jazykové vzdělávání v raném věku zpomaluje proces jazykového učení pro oba jazyky (hypotéza deficitu bilingvismu) a (b) zda malé děti používají jednotný jazykový systém obsahující rysy obou jazyků, což jim brání od oddělení jazyků (hypotéza jednotného jazykového systému).

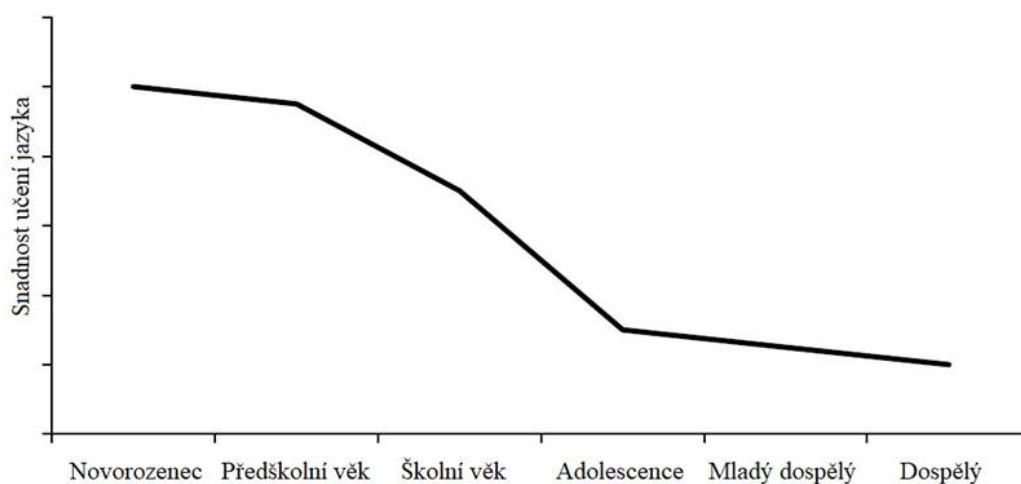
Výsledkem této studie bylo, že bilingvní batolata nebyla horší, pokud jde o velikost pojmové slovní zásoby a rozmanitost sloves, když byla slova v obou jazycích sloučena. Vzhledem k tomu, že téměř polovina bilingvní pojmové slovní zásoby (43 %) byla spojena s lexikálními formami v obou jazycích, lze usuzovat, že rozlišení jazyků je možné ve věku 2

let. Zjištění z této studie přispívají k rostoucímu množství důkazů, že v současné době praktikované brzké osvojování více jazyků není pro dítě přirozenou nevýhodou. Tato zjištění dále naznačují, že některé existující nástroje mohou být užitečné pro hodnocení rané slovní zásoby německo-anglických bilingvních batolat (Junker & Stockman, 2002).

4 OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA

Nejprve je vhodné připomenout, jak probíhá osvojování řeči u monolingvních dětí. Bez ohledu na to, zda si osvojují jeden jazyk, dva jazyky nebo více, vykazují děti po celém světě pozoruhodnou podobnost v počáteční sekvenci získávání jazyka. Vnímání a porozumění řeči se rozvíjí spolu s produkcí řeči. Simultánní bilingvní děti rozvíjejí své dva jazyky paralelně a dosahují svých prvních milníků ve stejnou dobu jak jejich monolingvní vrstevníci. Milníky produkce řeči jsou jedny z nejjednodušších způsobů, jak můžeme pozorovat osvojování jazyka. První dětské produkce jsou pláč, vrkání, řihání a pištění. Někde mezi 6. a 10. měsícem začnou kojenci žvatlat tak, že produkují skutečné slabiky. Ty se nejprve opakují (ba ba ba) a později se stávají rozmanitějšími (bamana mapa). Tyto rané produkce postupně přebírají zvuky, rytmus a intonační vzorce rodného jazyka kojenců. O žvatlání bilingvních kojenců bylo provedeno mnohem méně výzkumů, například zda malí bilingvisté vykazují odlišné vzorce žvatlání, které odpovídají jejich dvěma rodným jazykům (Grosjean, 2018).

Děti si osvojují jazyk snadněji než dospělí, ačkoliv přesné období, ve kterém tato schopnost klesá není doposud známé, stejně jako není znám důvod, proč lidé tuto schopnost s věkem ztrácí. Nejasnost zůstává jak z empirických důvodů (nedostatečné množství studií), tak i z koncepčních důvodů; měření znalosti jazyka různých studentů, kteří začali s osvojováním jazyka v různém věku nemůže samo o sobě odhalit změny v základní schopnosti učení. Avšak časové období, kdy je dítě nebo dospívající citlivější k naučení se určité dovednosti se nazývá senzitivní období. Jak je ilustrováno na obrázku 2 (viz níže), v mladším věku se lze jazyk naučit snadněji. Navzdory senzitivnímu období se lidé mohou stát bilingvními v jakémkoli věku.

Obrázek 2: Senzitivní období pro osvojování jazyka. Převzato z: Grosjean François, & Byers-Heinlein, K. (2018). *The listening bilingual: Speech perception, comprehension, and bilingualism*. Wiley Blackwell.

Jakým způsobem si člověk osvojuje druhý jazyk? Zde je důležité představit pojem tzv. osvojování si druhého jazyka (z anglického *second language acquisition*, zkráceně SLA), kterým se označuje jak proces tak i obor, který se zabývá výzkumem procesů a faktorů ovlivňujících osvojování druhého jazyka. Osvojování druhého jazyka nejčastěji probíhá v adolescenci nebo dospělosti. Druhý jazyk je jazyk, který se používá v každodenním životě a osvojování započalo až po osvojení prvního jazyka nebo prvních jazyků (u bilingvních osob).

Grosjean v knize *The listening Bilingual* popisuje osvojování druhého jazyka z dvou úhlu pohledu: kvality a kvantity vystavování jazyku. Při raném osvojování bilingvního jazyka záleží také na kvalitě jazykového vstupu. Zatímco dospělí se do určité míry mohou učit jazyk z knih, filmů a nahrávek, malé děti se jazyk nejlépe učí ze sociální interakce se skutečnými lidmi. Kuhl, Tsao, a Liu (2003) jasně prokázali důležitost sociální interakce ve studii, která vystavila mandarínštině děti učící se angličtinu. V průběhu několika sezení jedno skupina nemluvnat interagovala s živým mluvčím mandarínštiny, další skupina viděla video záznam řečníka a třetí skupina slyšela pouze zvukový záznam řečníka. Na konci studie vědci testovali, co se kojenci dozvěděli o zvukovém kontrastu řeči, který má význam v mandarínštině, ale ne v angličtině. Pouze skupina vystavená živému řečníkovi ukázala důkaz učení, odhalující klíčovou roli sociální interakce.

Počet a typ mluvčích, se kterými bilingvní děti komunikují, může také ovlivnit jejich osvojení jazyka. Například bilingvní děti vykazují lepší jazykové znalosti, jelikož více jejich vstupů pochází od rodilých mluvčích daného jazyka, spíše než od nerodilých mluvčích (Place a Hoff 2010). Náslech konkrétního jazyka od většího počtu různých mluvčích také podporuje raný učení druhého jazyka (Gollan, Starr a Ferreira 2014).

Při osvojování druhého jazyka je věk člověka faktorem, dle kterého se někdy definuje a rozlišuje bilingvismus. Důvodem je proces a výsledky osvojování a zpracování jazyka se u těchto dvou skupin vyvíjejí poněkud odlišně. Jedním z důležitých důvodů je to, že existují značné důkazy pro citlivé období pro osvojování jazyka: na začátku expozice lze jazyky snáze a úplně zvládnout v raném věku. Jedním z důsledků je, že některé aspekty dětského bilingvismu může být kvalitativně jiný než bilingvismus, jehož počátek je v dospělosti. Na druhou stranu, navzdory citlivému období pro jazyk, jednotlivci mohou a dělají stát se bilingvními v jakémkoli věku, od dětství až po dospělost.

4.1 Jazyk a vnímání

Jednou z významných hypotéz v psycholingvistice je Sapir-Whorfová hypotéza lingvistické relativity. Whorf poprvé navrhl tento termín, když upozornil na rozdíly v jazykové struktuře a na jejich důležitost v prožívání a chování. Tato hypotéza se skládá ze dvou principů: první princip je tzv. lingvistický determinismus, který tvrdí, že člověk přemýšlí podle toho, jakým jazykem mluví. Podle tohoto principu lze tedy tvrdit, že pokud neexistuje nějaké slovo v jazyku, tak o něm člověk není schopen přemýšlet. Např. v ruštině existují dva názvy modré barvy. Dalo by se říct, že člověk, který přemýšlí v ruštině, vnímá více barev. Druhým principem této hypotézy je tzv. lingvistická relativita, někdy nazývaná jako lingvistická diverzita, která říká, že všechny jazyky světa jsou různé (Neuliep, 2017).

Pojem druhého typu jazykové relativity upozorňuje na rozdíly v kulturních vzorcích a na jejich význam pro jazykovou zkušenost a chování. Vysvětlují se tím rozdíly v kulturách, jelikož kultury, které jsou ze stejné jazykové skupiny, mají podobné tradice a rituály. Prvním druhem lingvistické relativity je spojen s vyvozováním z lingvistických dat a aplikací takto získaných znalostí na jiné aspekty zkoumané kultury (Hymes, 2015).

V 70. letech 20. století Luis Marcos a jeho kolegové rozšířili znalosti o jazykových systémech na základě myšlenek o lingvistické práci Whorfa a Sapira. Uvedli, že „lidé poznávají svět jen prostřednictvím některého jazyka, a proto světy, v nichž žijí různá společenství, jsou různé světy, nikoli též svět popsaný různými nálepkami“¹ a identifikovali témata, jako je jazyková bariéra a jazyková nezávislost. Jazyková bariéra označuje problémy, kdy bilingvní osoba komunikuje v nedominantním jazyce, stejně jako mluvení druhým jazykem může vést k formě emocionálního „rozdělení“, kdy může být obtížné vyjádřit pocity. Druhým tématem je jazyková nezávislost, která popisuje dva nezávislé systémy jazyka u bilingvních mluvčích. V každém jazyce má mluvčí jazykově specifický pocit sebe sama, související různé objektové vztahy a odlišný jazykový kód (Amiri, 2021).

¹ Původní znění: „people who speak different languages live in different worlds, not in the same world with different labels attached“)

5 PSYCHOTERAPIE

Jazyk nebývá mnohdy středem zájmu psychoterapeutické práce, avšak psychoterapie bývá označována jako „lčba mluvením“. Kliničtí psychoterapeuti používají jazyk k vytvoření prostoru pro reakci, pro vztah a verbální analýzu jedince. Prostřednictvím konverzační interakce mají psychoterapeuti možnost pochopit své klienty. Navíc ve sdílení jazykového prostoru s klientem lékaři reagují svou vlastní jazykovou zkušeností. Jazyk je nástroj v psychoterapii, díky kterému lze porozumět vnitřnímu světu klientů. V interkulturní nebo bilingvní psychoterapii by se tedy mohli setkávat s jazykovou bariérou.

Jazyk hraje signifikantní roli v utváření identity, vzpomínek a zkušeností člověka. Při používání jiného jazyka tedy mnohojazyční lidé často mění část své identity, dokonce mu přizpůsobují tón hlasu a gesta. Podle Nikitina „v psychoterapii jazyk významně přispívá k vytvoření terapeutického spojení či aliance, důvěry a porozumění. Často jde o jazykové nuance, jemná gesta, kulturní symboliku a specifické idiomy, které umožňují psychoterapeutovi plně se vžít a cítit se do klienta“. Lze předpokládat, že psychoterapie by byla účinnější, kdyby psychoterapeut a klient mluvili stejným jazykem (Nikitin, 2018).

V 50. letech 20. století začali psychoanalytici psát o bilingvistu v psychoanalýze a jejich potížích s léčbou bilingvních pacientů. Jejich spisy vznikly ve freudovském pojetí, které zahrnuje oidipovské konflikty, id, ego a dynamickou souhru superega. Druhý jazyk vysvětlili jako obrannou funkci bilingvního pacienta. Například Greenson (1950) popsal, že druhý jazyk je obranný mechanismus, který může snížit úzkost mezi bilingvními pacienty (Greenson, 1950; Amiri, 2021). Jiné autoři doplnili původní tvrzení Greensona tím, že bilingvní jedinci pocítují rozdělení při prožívání obtížných emocí a odpojují se od nich. Toto rozdělení „může plnit obrannou funkci, nebo může vyústit ve zkreslený pohled a odpojení od sebe a od druhých“ (Costa a Dewaele, 2012).

Psychoanalytická literatura o bilingvistu ukazuje, že bilingvní jedinec zažívá duální pocit sebe sama. Každé lingvistické já má jiné emoce, vnímání a vzorce myšlení, které interagují se světem, a tedy existují různé kognitivní a emocionální zážitky spojené se slovy jazyka jako mluvený nebo získaný (Alessi, 2000). Například Greenson (1950) ukázal, že já je organizované podle jazyka; proto mohou bilingvní pacienti zažít různé sebeprezentace. Pro klienty, kteří mluví německy a anglicky se například německy popisují jako špinavé dítě a úzkostná žena v angličtině (Greenson, 1950). Marcos a jeho kolegové v 70. letech 20. století zkoumali význam jazykové bariéry v psychoterapii. Autoři poukázali na to, že bilingvní klienti,

kteří se snaží mluvit ve svém druhém jazyce, se více zajímají o správnou gramatiku a správnou výslovnost spíše než předávání zkušeností (Marcos et al., 1973).

Foster (1992) později diskutoval o vztahu mezi různými jazykovými systémy a sebezkušenostmi, které byly ovlivněny názorem Greensona (1950). Foster tvrdil, že svět bilingvního jedince je organizován dualitou a dvěma sadami verbálních symbolů. Proto, jsou bilingvní lidé schopni myslet, cítit a prožívat sami sebe dvojitým způsobem, což nemusí být tak dostupné lidem, kteří mají jednojazyčnou organizační strukturu (Foster, 1996).

Wilson (2008) navíc zkoumal rozdíly v pocitu sebe sama u bilingvních lidí, když změní jazyk. Její analýza odhalila, že účastníci, kteří mají introvertní osobnost, s větší pravděpodobností pocítují jiný pocit sebe sama při změně jazyka. Co se týče způsobů vyjádření emocí v různých jazycích se zdá, že ve srovnání s ostatními mají bilingvní lidé s vyšší úrovní emoční inteligence jiné pocity při používání svého druhého jazyka. Pavlenko také zkoumal pocity bilingvních lidí, zda mají pocit, že se stávají jinou osobou, když mluví druhým jazykem, a také jaký význam dávají bilingvní lidé těmto vjemům. Analyzovala odpověď 1039 bilingvních lidí na otázku „cítit se v cizím jazyce jinak“ a zjistila, že dvě třetiny účastníků uvedli, že se při používání svého druhého jazyka cítí jinak. Z její studie se také vyplývá, že probandi mají čtyři hlavní zdroje vnímání vlastního já (self):

- Lingvistické a kulturní rozdíly;
- Odlišné učební kontexty;
- Různé úrovně jazykové emocionality;
- Různé úrovně jazykových znalostí (Pavlenko, 2006, s. 10).

5.1 Bilingvní psychoterapeuti

Vývoj a vytváření profesionální identity u bilingvního psychoterapeuta je proces, při kterém se učí aplikovat své znalosti v obou jazycích. Bilingvní psychoterapeut musí rozvíjet svoji kompetenci nejen v rodném jazyce, ale i ve druhém, pokud mluvíme o sekvenčním bilingvistovi. Vnitřní proces integrace dvojího lingvistického já a úspěšný rozvoj kompetence bilingvního terapeuta je přínosem pro poskytování úspěšné vícejazyčné psychoterapie, zejména pokud klient mluví ve svém prvním jazyce (Alessi, 2000). Morina a kol. zdůrazňují, že jazyk je nejdůležitějším nástrojem psychoterapie, a který může znemožnit léčbu, pokud neexistuje společný jazyk mezi terapeutem a klientem. Pro umožnění komunikace mezi terapeuty a klienty, kteří nemluví společným jazykem, je nevyhnutelné použití profesionálních,

vyškolených tlumočnicků. Při takovém sezení je přítomna třetí osoba, která se stává součástí triády. Přestože tato situace s sebou nese obtíže, přináší šanci na odbornou pomoc (Morina et al., 2009).

Pro mnoho bilingvních terapeutů překládání a přepínání se mezi jazyky je překážkou. Zde může hrát roli nejen jazyk samotný, ale různé dialekty a variace slov. Sprowls uvádí, že při terapeutickém sezení s tlumočnickem překlad ovlivňuje načasování reakce (kdy psychoterapeut zareaguje), dynamiku v terapeutickém vztahu a celkové tempo sezení. Tyto faktory přispívají k rozvoji negativního sebepoznání u terapeuta, které může být škodlivé pro terapeutický vztah a udržení empatického naladění. Měla by být zdůrazněna schopnost bilingvních terapeutů uplatnit své klinické dovednosti napříč jazyky a kulturami. Tato schopnost poukazuje na úspěšně integrovanou bilingvní identitu psychoterapeuta (Sprowls, 2002). Pro bilingvní psychoterapeuty časem obvykle dojde ke zlepšení schopnosti zvládat své vlastní jazykové problémy a ukazuje zlepšení v celkové jazykové kompetenci, která se dále pozitivně odráží v jejich práci. Kromě toho, proaktivní vztah terapeutů k nové kultuře a jazyku je zásadní pro to, aby získali kvalifikaci v poskytování bilingvní terapie (Verdinelli, 2006).

Ve své studii Sprowls uvádí, že pro bilingvní psychoterapeuty je terapeutická práce ve dvou jazycích často obtížná především kvůli jazykové bariéře. Energeticky náročný aspekt překladu, nepřeložitelný význam určitých slov a zvýšené úsilí potřebné k předání někdy i jednoduchých myšlenek v jiném jazyce byly identifikovány jako základní zdroje jazykových obtíží. Sprowls zdůraznil, že práce ve druhém jazyce vyžadovala schopnost bilingvních terapeutů se přizpůsobit každé kultuře prostřednictvím znalosti kultury, o hranicích v dané kultuře a jejich rolích, a také úspěšně zvládat kulturní identitu klientů. Tato schopnost se jeví výhodou v interkulturní práci (Sprowls, 2002).

Pro efektivnější komunikaci s pacientem někdy bilingvní psychoterapeuti přepínají mezi jazyky i v průběhu setkání. Santiago-Rivera a kolektiv zkoumali změny jazyka u bilingvních terapeutů, terapeuti v této studii ovládali španělštinu a angličtinu. Zjistilo se, že terapeuti měnili jazyk z angličtiny do španělštiny jako způsob navázání důvěry a vztahu s klientem. Terapeuti také používali přepínání jazyků jako způsob, jak zvýšit klientovo porozumění tomu, co bylo během terapeutického sezení řečeno. Zejména občasné použití idiomatických výrazů nebo citoslovcí ve španělštině v terapeutickém sezení podpořili lepší porozumění mezi bilingvním klientem a terapeutem. Schopnost měnit jazyky poskytuje terapeutům lepší přístup ke zkušenostem klienta, zvyšuje emocionální vyjádření a pomáhá terapeutovi usnadnit terapeutický proces (Santiago-Rivera et al., 2009).

Ve studiích kde se zkoumá bilingvní terapie v angličtině a španělštině se uvádí, že španělské dialekty jsou rozmanité a kultura každé země, kde se mluví španělsky, je odlišná. Navíc existuje velké množství dialektů, které může být pro španělsky mluvící terapeuty výzvou. Biever a kolegové (2002) zjistili, že terapeuti pracující se španělsky mluvícími klienty trávili většinu času zaměřením se na správný překlad nebo výslovnost, spíše než na terapeutický proces. Neschopnost porozumět a přirozeně používat správný jazyk a klinickou terminologii může vést ke špatné diagnóze, neposkytnutí kulturně kompetentní péče nebo nepochopení klienta ohledně jeho duševního zdraví, symptomů a péče. Autoři navrhnou krátký výcvik pro poskytování péči ve španělštině pro terapeuty, kteří primárně mluví anglicky. Tento výcvik by měl obsahovat diskuzi o klinických problémech ve španělštině, čtení odborných knih a článků a navazování vztahů s kolegy ve španělštině. Tyto aktivity by mohli pomoci terapeutům zvýšit kvalitu jejich práce v nemateršském jazyku (Biever et al., 2002).

5.2 Bilingvní klienti

Jednou z autorek, která přispěla k množství literatury o používání jazyka v terapeutickém rámci byla Pérez Foster. V jedné ze svých publikací uvedla význam jazyka v psychických procesech člověka a v jeho vývoji. Pérez Foster zdůraznila myšlenku, že bilingvní jedinec zažívá dvojitý pocit sebe sama a má různé jazykové kódy, které mu pomáhají přemýšlet o sobě, vyjadřovat emoce, myšlenky a komunikovat s ostatními. Autorka poukázala na to, že diskuze vzpomínek je mnohem hlubší, pokud o nich člověk mluví v tom jazyce, ve kterém je zažil (Foster, 1996). Dle Morina a kol. je jazyk hlavní součástí utváření identity, vzpomínek a zkušeností člověka. Při přechodu na jiný jazyk mnohojazyční lidé často mění části své identity, dokonce i přizpůsobení jejich tónu hlasu a gest (Morina et al., 2009).

Marcos a Urcuyo zkoumali rozdíl ve verbálním chování u bilingvních pacientů se schizofrenií, které měli L1 španělštinu a L2 angličtinu. Z rozhovorů vyplývalo, že odpovědi pacientů v angličtině byly mnohem více psychopatologické než v jejich mateřštině. Dle autorů klade sdělování vlastních myšlenek v relativně neznámém jazyce další zátěž na pacientovu subjektivní zkušenost. Při rozhovoru v angličtině psychiatři hodnotili pacienty a vnímali u nich poruchy plynulosti, organizace a integrace, zatímco ve španělštině tyto dojmy chyběly. Je možné, že vyjadřování v angličtině bylo pro pacienty náročné, a proto mohli působit rozptýleně. V momentech afektivního vzrušení se pacienti často pokoušeli vyhnout se angličtině, která by je mohla nějak omezovat, a buď zkracovali své odpovědi nebo se přepínali na španělštinu, jejich mateřský jazyk (Marcos & Urcuyo, 1979).

5.3 Psychoterapie a kultura

V interkulturní psychoterapii pacient a terapeut pocházejí z odlišného kulturního prostředí zahrnujícího různé jazyky, tradiční prvky, osobní zkušenosti apod. Podle Schouler-Ocaka mohou nejen jazykové, ale i kulturní, náboženské a etnické rozdíly vést k nedorozuměním, která mohou hrát důležitou roli. Proces „spojenectví“ – ochota terapeuta vcítit se a vstoupit do života klientů a jejich rodin s migračním pozadím — je důležitou podmínkou psychoterapie. V případech, kdy psychoterapeut a klient pocházejí z různých kulturních kontextů se mohou vyskytnout dva typy zkreslení. Jedním z nich jsou rozdíly mezi kulturními kontexty, které mohou být příliš zdůrazněny. V extrémních případech to může vést k situaci, že psychoterapeut bude psychoterapii s klientem z jiné kultury považovat za nemožnou. Druhým extrémem by mohlo být naopak popření rozdílů, takže vliv kulturně definovaných sociálních okolností na klienta by mohl být ignorován. Oba tyto postoje mohou být problematické (Schouler-Ocak, 2019).

Vytvoření vztahu s klienty je náročnější, pokud jde o pacienty a terapeuty, kteří se liší kulturně. To souvisí s tím, že kulturně mohou existovat různé idiomy úzkosti, stejně jako různá očekávání ohledně setkání, o průběhu a možných účincích léčby; je také pravděpodobné, že v určitém okamžiku v průběhu terapie nastane nedostatek důvěry.

V interkulturní terapii mohou vznikat specifické kulturní faktory, které mohou mít vliv na terapeutický proces. Tyto faktory mohou zahrnovat:

- Já a identita: V některých kulturách lidé definují svou identitu primárně pomocí zájmena „my“ než prostřednictvím „já“. Například výraz Jihoafrických Nguni Bantu Ubuntu znamená „Já jsem, protože my jsme“, které naznačuje víru v univerzální pouto, které spojuje celé lidstvo;
- Chápání a vyjadřování nemoci se kulturně liší: Psychické poruchy se často projevují somaticky. Někteří lidé mají silné magické chápání a nejsou obeznámeni se západními vědeckými pojmy a kategoriemi např. MKN-10;
- Očekávání poradců a terapeutů: Terapeutické přístupy a povaha terapeutického vztahu jsou kulturně velmi specifické. Mnoho klientů očekává asymetrický vztah, organicky orientovanou intervenci a rychlé uzdravení;
- Životní situace: Po zkušenostech s útekem nebo nucenou migrací se u mnoha klientů projevují nejen kulturně specifické problémy, ale projevují se i důsledky diskriminace,

ne přátelství a negativních sociálních a materiálních životních podmínek (Portera et al., 2020).

5.4 Gender a pohlaví v psychoterapii

Gender je pojem, který představuje sociální a kulturní charakteristiky, které ovlivňují členy společnosti. Primárním zaměřením genderu není biologický nebo antropologický pohled, ale sociální kontext jednotlivců (Helgeson, 2020). Otázka genderu zasahuje člověka v sociokulturních směrech a může mít vliv na psychické zdraví jedince. Pohlaví, stejně jako gender, může hrát roli v sociokulturním kontextu jedince. Otázky genderu a pohlaví mohou být v psychoterapii tématem na sezeních. Někteří klienti vyhledávají své terapeuty dle otevřenosti k LGBTQ komunitám, věku nebo pohlaví.

Ve své studii Staczan a kol. píše, že pohlaví nehraje přímou roli, pokud jde o psychologické zlepšení. Shodná pohlaví klientů a terapeutů byla výrazně častější než neshoda pohlaví. Z výzkumu tak vyplývá, že klienti mají tendenci si vybírat terapeuty stejného pohlaví nebo terapeuti mají tendenci volit stejné pohlaví klientů. Tato tendence ovšem neměla významný vliv na průměrné psychické zlepšení.

Zjištění autorů také ukazuje, že pohlaví terapeutů má vliv na jejich intervenční techniky. Zdá se, že když psychoterapeutky používají více interpretativní techniky, tak z toho klienti se silnější symptomatikou mají lepší výsledky. Podobně když mužští psychoterapeuti používají víc empatické a podporující techniky s klienty s mírnější symptomatikou.

Přestože výsledky spokojenosti klientů byli nejvyšší při spolupráce žen – terapeutky i klientky – nemělo to vliv na výsledky léčby. Ženy v průměru vytvářejí lepší terapeutickou alianci než muži, avšak to nestačí pro terapeutické změny. Pro kvalitní terapeutickou alianci je také potřeba, aby si klient a terapeut genderově sedli. Úspěšná spolupráce pochopitelně závisí i na dalších faktorech jako kompetence terapeuta, používané techniky nebo problém, se kterým klient přichází. Avšak je zajímavé, že když si terapeut a klient sednou genderově, tak spolupráce trvá mnohem déle (Staczan et al., 2015).

B PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

6.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

V praktické části diplomové práce se budu zabývat kvalitativním zkoumáním psychoterapeutů, kteří pracují s klienty ve více jazycích. Cílem mého výzkumu je porozumět rozdílům, které psychoterapeuti vnímají při práci s klienty v češtině a v angličtině (případně v dalším jazyce), pochopit, jak se terapeuti cítí při práci v nemateřském jazyce a zjistit, jestli to má nějaký vývoj. Zajímá mě, jak terapeuti vnímají terapeutický proces s klienty v různých jazycích.

Výzkumná otázka:

Jaké rozdíly pociťují psychoterapeuti při práci v různých jazycích?

6.2 Výzkumná metoda

Zvolila jsem metodu s názvem Interpretativní fenomenologická analýza, která mi pomůže prozkoumat zkušenost každého z terapeutů.

6.2.1 Interpretativní fenomenologická analýza

„Kvalitativní přístup je v psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod“ (Miovský, 2006).

Interpretative phenomenological analysis (dále jen IPA) je interpretativní metoda, kterou v 90. letech minulého století vyvinul Jonathan Smith. Podnětem pro vznik IPA byla potřeba fenomenologického přístupu, který umožní podrobnou exploraci subjektivní zkušenosti a zároveň bude přístupný výzkumníkům, kteří nemají hluboké psychologické znalosti (Willig, 2001). IPA poskytuje výzkumníkům prostor pro kreativitu a svobodu v provedení výzkumného

procesu. „Výzkumným fokusem interpretativní fenomenologické analýzy je porozumění žité zkušenosti člověka. Pomáhá nám detailně prozkoumat, jak člověk utváří význam své zkušenosti, což nám umožňuje porozumět jednotlivé události nebo procesu – fenoménu“ (Smith, 2009).

Primárním cílem výzkumníků interpretativní fenomenologické analýzy je prozkoumat, jak jednotlivci dávají smysl své zkušenosti. Předpokládá se, že lidé jsou jako „sebeinterpretující bytosti“ (Taylor, 1985), což znamená, že se aktivně zapojují do interpretace událostí, předmětů a lidí v jejich životech. IPA čerpá ze základních principů fenomenologie, hermeneutiky a idiografie. Fenomenologie, vyvinutá Edmundem Husserlem jako eidetická metoda, se zabývá otázkou, jak se věci jeví jednotlivcům ve zkušenosti. Jinými slovy, zaměřuje se na identifikaci podstatné složky jevů nebo zkušeností, díky nimž jsou jedinečné nebo odlišitelné od ostatních. Pomocí eidetické redukce se fenomenologové snaží rozpoznat, čím podstatné komponenty ozvlášťují daný jev. Fenomenologické studie se tak zaměřují na to, jak lidé vnímají předměty a události a jak o nich mluví, spíše než na popisování jevů podle předem stanoveného kategoriálního systému koncepčních a vědeckých kritérií. To zahrnuje „uzavření“ svých předsudků a umožňuje jevům mluvit samy za sebe.

6.2.2 Postup analýzy IPA

Proces analýzy v IPA začíná detailním rozbořením prvního rozhovoru. Nejčastěji se používá analýza každého případu neboli rozhovoru zvlášť, včetně identifikace témat. Podle Pringleho, kterého citují autoři v knize *Kvalitativní analýza textů: Čtyři přístupy*, tento způsob pomáhá zachovat individuální přístup ke každému rozhovoru, aby se zamezilo čerpání myšlenek a nápadů z předchozích analýz. Je důležité, aby výzkumník přistupoval ke každé analýze bez předsudků a byl otevřený k objevení nových témat (Kostínková, Čermák 2013).

Analýza dat pomocí interpretativní fenomenologické analýzy probíhá v několika fázích. Tyto fáze jsou:

- 0) Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu;
- 1) Čtení a opakované čtení, které je důležité pro pochopení světa respondenta;
- 2) Počáteční poznámky a komentáře;
- 3) Rozvíjení vznikajících témat;
- 4) Hledání souvislostí napříč tématy;
- 5) Opakování fází 1.–4. u dalších rozhovorů;

6) Hledání vzorců napříč případy.

Fáze 0: Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu

Tento krok je důležitý pro transparentnost výzkumníka ve výzkumném procesu, který umožní zreflektovat vztah výzkumníka k tématu výzkumu. Při této fázi by si výzkumník mohl uvědomit vlastní motivaci pro tuto práci a také svou interpretativní roli ve výzkumném procesu. Tuto fázi lze provést pomocí dialogu se sebou samým, poznámek při sebereflexi nebo pomocí jiné osoby, například požádat kolegu, se kterým by se dalo udělat rozhovor.

Fáze 1: Čtení a opakované čtení.

Čtení a opakované čtení je důležité pro pochopení světa respondenta. V této fázi by se on měl stát tím, na koho je zaměřená pozornost výzkumníka. Pomocí aktivního zájmu o data se výzkumník snaží rozvíjet „insider’s perspective“, aby se pokusil dívat na svět očima respondenta. Někdy se doporučuje poslechnout si nahrávku, aby se výzkumník mohl vcítit do případu.

Fáze 2: Počáteční poznámky a komentáře.

V této fázi je důležité, aby výzkumník zaznamenal všechny detaily, které jsou v textu významné a zajímavé.

Fáze 3: Rozvíjení vznikajících témat.

Ve třetí fázi výzkumník formuluje rodící se témata, která pomáhají zredukovat objem dat. Výzkumník pracuje s vlastními poznámkami a komentáři a snaží se organizovat a interpretovat data. Cílem této fáze je zachytit respondentovou zkušenost pomocí poznámek do výstižných témat.

Fáze 4: Hledání souvislostí napříč tématy.

Zde se výzkumník snaží zmapovat vzájemné propojení objevených témat a jejich vztahy.

Fáze 5: Opakování fází 1.–4. u dalších rozhovorů

V této fázi výzkumník opakuje fáze 1.–4. u dalších rozhovorů.

Fáze 6: Hledání vzorců napříč případy.

V této fázi výzkumník propojuje jednotlivé analýzy.

6.3 Popis výzkumného postupu

Rozhodla jsem se vyzpovídat bilingvní psychoterapeuty a prozkoumat jejich vnímání a zkušenosti s bilingvismem v terapii. Zkoumaná témata zahrnovala pociťované rozdíly v bilingvní terapii, druhy problémů, se kterými se bilingvní klienti setkávají v léčbě, jak jsou zpracovávány jazyk a kultura a zkušenosti získané v práci s bilingvními klienty. Oslovila jsem 5 bilingvních psychoterapeutů, kteří byli podrobně dotazováni pomocí polostrukturovaných rozhovorů trvajících 30–50 minut. Rozhovory byly nahrány, přepsány a nacházejí se v příloze této práce. Kromě toho byla sbírána demografická data týkající se pohlaví, kulturního a etnického původu, mluvených jazyků, dobu terapeutické zkušenosti a průměrný týdenní počet bilingvní případů.

6.3.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří 5 psychoterapeutů ($N = 5$), kteří ve své praxi používají alespoň dva jazyky. Byli to psychoterapeuti s dokončeným psychoterapeutickým výcvikem, kteří pracují v Praze. Respondenti pracují s klienty osobně, jejich věk se pohyboval v rozmezí 31–54 let. Z hlediska pohlaví jsou dva respondenti muži a tři ženy. Používaným druhým jazykem jsou angličtina, ruština a němčina.

6.3.2 Výběr respondentů

Pro praktickou část svého výzkumu jsem hledala 5 respondentů, kteří momentálně pracují a používají ve své praxi několik jazyků. Bylo pro mě důležité, aby psychoterapeut měl alespoň jednoho klienta, se kterým spolupracuje dlouhodobě.

Nejdříve jsem pomocí vyhledávačů hledala respondenty na internetu, které jsem následně oslovila, zda by byli ochotni se mnou provést rozhovor. Tímto způsobem se mi ozvali 2 terapeuti. Pak jsem oslovila terapeuty ze svého okolí s dotazem, zdá znají nějaké terapeuty pracující ve více jazycích. Tímto způsobem jsem získala další 3 respondenty.

6.3.3 Scénář rozhovorů

Scénář rozhovoru jsem volila tak, aby respondenti měli prostor pro reflexi. Skládal se z okruhů a základních otázek, dále v průběhu rozhovoru vznikaly otázky, které pomáhaly jít hlouběji do tématu a porozumět respondentovi.

Na začátku rozhovoru byl dotazovaným vysvětlen účel rozhovoru a seznámila jsem je s informovaným souhlasem. Respondenti měli možnost odmítnout odpovědět na jakoukoliv otázku bez uvedení důvodu.

Scénář rozhovorů – okruhy:

- Představení terapeuta;
- Získání informace o jazycích, o studiu a praxe;
- Rozdíly vnímané v bilingvní terapii;
- Rodilé mluvčí a sekvenční bilingvisté;
- Kulturní odlišnosti;
- Nástroje v psychoterapii.

6.4 Etické aspekty výzkumu

Před započítím rozhovoru s terapeutem jsem vedla krátký rozhovor, kde jsem vysvětlovala cíle mého výzkumu a jeho přibližnou podobu. Vzhledem k tomu, že jsme se domlouvali na anonymitě respondentů, mlčenlivosti a možnosti odstoupit od výzkumu, potřebovala jsem podepsat informovaný souhlas, kde jsou zmíněny výše psané body. Všichni respondenti informovaný souhlas podepsali, vzor informovaného souhlasu je přiložen v přílohách. Rozhovory probíhaly na pracovišti terapeuta, se kterým byl veden rozhovor, s jedním byl proveden on-line pomocí platformy Skype. Veškeré identifikační údaje včetně jmen jsou anonymizované, pro každého terapeuta bylo určeno náhradní jméno dle abecedy.

6.5 Vlastní předporozumění zkoumanému tématu

Téma bilingvní psychoterapie mne zajímá z několika důvodů. Začala jsem studovat psychologii a také absolvuji terapeutický výcvik v českém jazyce, ale mými mateřskými jazyky jsou kazaština a ruština. Rozhodla jsem se žít v Česku a do budoucna se chci zaměřit na psychoterapii, proto mě zajímá, jaké jsou rozdíly v provádění psychoterapie v mateřštině a v cizím jazyce. Domnívám se, že jazyk je důležitým nástrojem v psychoterapii, který může ovlivňovat vztah mezi klientem a terapeutem., přičemž jazyková bariéra může být jednou z hlavních překážek pro vytvoření vztahu.

Pomocí této diplomové práce bych ráda odpověděla i sama sobě, zda má terapie v cizím jazyce nějaké přínosy, neboť sama provádím terapii v cizím jazyce. Přemýšlela jsem o míře ovládnutí jazyka, aby umožnila kvalitní terapeutickou práci. Také jsem uvažovala o tom, že psychoterapie není jen o jazyku a jsou další faktory ovlivňující kvalitu provedené práce jako kultura, náboženství, gender atd. Tyto faktory byly podrobně popsány v teoretické části práce.

Ze své zkušenosti na střední a vysoké škole bych mohla říct, že jazyk hraje stěžejní roli jak v porozumění, tak i ve vyjádření. Když jsem uměla určité pojmy v jednom jazyce, tak překládání těchto pojmů do jiného jazyka bylo velmi obtížné. Často jsem se setkávala a pořád se setkávám s tzv. mícháním a přepínáním kódů, což přináší nepříjemné pocity pro posluchače. Také se často setkávám s tím, že mi někdy vypadávají slova, a vzpomínám si jen na překlad v jiném jazyce. V situacích, které vyžadují rychle řešení to přináší potíže.

Očekávám, že respondenti budou povídat o těchto tématech:

- Jak moc ovládají druhý jazyk: Myslím si, že bude hrát velkou rolí jestli je člověk bilingvní již od dětství, nebo jestli používá druhý jazyk často, nebo vystudoval obor v cizím jazyce.
- Problém překladu – hledání určitého pojmu v druhém jazyce: Když člověk studuje v jednom jazyce, tak převážně umí pojmy v tomto jazyce, a je pro něj náročné překládat synchronně.
- Prevalence klientů – počet cizojazyčných klientů: Čím méně klientů má v cizím jazyce, tím je větší šance, že se psychoterapeut nebude cítit jistě.
- Jakým jazykem mluví ten druhý, jestli je to cizí jazyk pro oba v terapii: Myslím si, že je rozdíl, když se terapie provádí s rodilým mluvčím, než když je to cizí jazyk pro oba. Může tam vznikat nejistota ze strany terapeuta.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

7.1 Analýza a interpretace jednotlivých respondentů

7.1.1 Rozhovor Anna

Terapeutka Anna, 39 let, pracuje v soukromém sektoru. Má psychodynamický výcvik, který vystudovala v češtině. Již posledních 6–7 let pracuje v angličtině. Český jazyk je mateřštinou a jejím druhým jazykem je angličtina. Terapeutku jsem našla na internetu, rozhovor probíhal v prostorách terapeutky.

Téma a podtéma	Citace
Zkušenost s cizím jazykem	
Ve škole	„...na základce. Takový ty klasický základy“
Doma	„...pak jsem se seznámila já se svým mužem, který je také Američan. Takže anglicky vlastně mluvím každodenně.“
Nejistota v terapeutickém procesu	
Přízvuk	„jak si poradím s nějakým bláznivým přízvukem“
Obavy	„...native speakers jsou věci, který jsou prostě fráze, který zjetý, který ani nemusejí být nebo který prostě pochází z jejich malého regionu, který mi nemusej dojít“
Jazyková bariéra, větší jistota	„...pro nás pro obě dvě strany je až ten druhý a tudíž jich tam vlastně vzniká míň“
Vnímání sebe sama v terapii	„Někdy si tak jako říkám, tak teď si asi myslí, že jsem úplně blbá, ale to nevádí. To je součástí toho procesu, to zvládnou.“
Psychoterapie v češtině	
Porozumění	„...Čech v terapii. A i přesto, že se jako doptávám, jestli to myslí tak jak si myslím, tak se ve většině případů strefím, že tomu rozumíme stejně.“
Psychoterapie v angličtině	
Vnímání a dovysvětlení	„V ty angličtině jsou věci který vnímám jinak já, vnímají jinak oni a je to o nějakým jako dovysvětlení, o větším možná pátrání někdy.“

Volba jazyka, otázka identity	„Mám klienty, který jsou Češi a chtějí terapii v angličtině, protože jim je z nějakého důvodu angličtina bližší. Je pro ně jednodušší se v ní vyjadřovat. Hodně to souvisí nebo hodně to chtějí lidi, kteří jsou součástí LGBTQI+ komunity kvůli zájmenům.“
Přepínání mezi jazyky	„být schopná nějakým způsobem přepínat mezi těma jazyky a být schopná je použít stejným způsobem možný nebylo.“
Základní nástroj	„Jako určitě je to základní nástroj. Určitě jo, ale není jedinej a nemusí to nutně bejt z mého pohledu ten mateřský jazyk.“
Kulturní pozadí	
Vcítění se	„...ty lidi vyrůstali v něčem jiném, než jsem vyrůstala já. I ty věci, který jsou aktuální tak vnímají jinak, než je vnímám já“
Vcítění se a empatie	„Věci, kterým se smějou třeba, který jim přijdou vtipný a tady je nikdo nepochopí, protože to vychází ze seriálu na který koukali jako šestiletý děti“
Motivace pro terapii v angličtině	
Ceny pro cizince	„...dvojí ceny. Je třeba něco co vnímám jako... No prostě mi to nepřijde košer se přiznám“
Porozumění a vnímání potřeb cizinců	„Přijde mi to vlastně nefér vůči všem cizincům, který žijou tady u nás a tu péči nebo tu podporu potřebujou.“
Vzájemná podpora	„A pak jsme se postrčili s kolegyní, která má praxi vedle, která má taky manžela, který není Čech“
Radost	„ten jazyk používám strašně ráda“

Terapeutka Anna poskytuje terapii jak v angličtině, tak i v češtině. Vzhledem k její rodinné situaci mluví anglicky doma s manželem a dětmi. Sama terapeutka popisuje, že angličtinu má moc ráda a dále se v ní vzdělává např. chodí na kurzy a workshopy, čte knihy, odbornou literaturu apod. Motivací začít dělat terapii v angličtině byl nedostatek terapeutů poskytujících své služby v angličtině a také to, že terapeutka vnímala nespravedlnost vůči cizincům, kteří potřebují odbornou pomoc, ale musí platit jinou částku, než kdyby chodili na terapii v českém jazyce.

Co se týče jazykové stránky, Anna na začátku své praxe měla obavy, hlavně z klientů, kteří jsou rodilí mluvčí. Obavy vznikaly z nejistoty, že jim porozumí a oni budou rozumět jí. Při práci s klienty v angličtině má pocit, že je vnímána jako „blbá“, když se ptá, jestli tomu rozumí nebo jak to přesně klient měl na mysli. Tyhle situace vznikají více s rodilými mluvčími, protože s klienty, kteří mají angličtinu jako druhý jazyk má pocit, že jsou „na stejné lodi“. Terapeutka říká, že při práci s klienty v češtině porozumění probíhá jinak než v terapii v angličtině. Když jsou oba rodilí, tak významům slov rozumí stejně a pravděpodobnost toho, že terapeutka trefí, co tím klient myslel, je mnohem větší.

Nejistoty Anny začali být časem mírnější, protože se zdá, že se cítí jistě při práci v angličtině. Na začátku své praxe nemohla přepínat mezi jazyky a používat některé věci stejným způsobem a uvádí, že jí pomáhá se vzdělávat a praktikovat angličtinu.

Terapeutka zmínila zajímavé téma, a to je preference některých klientů mluvit na terapii v angličtině i přesto že jejich mateřštinou je čeština. Dle terapeutky jsou to často lidé z LGBTQI+ komunity, které mají problém s „prokletými zájmeny“. Anna říká, že to pro ně může být příjemnější a klidnější a nemusí to souviset s obranným mechanismem nebo pokusem se schovat za cizí jazyk.

Anna se často vrací k tématu kultury v souvislosti s rozdílem v bilingvní psychoterapii. Podle Anny to pak ovlivňuje vnímání některých situací, které vyžaduje vysvětlování a může být ovlivněno vyrůstání v jiném prostředí. Myslím si, že někdy v terapiích, kde jsou oba rodilí, probíhá podrobné vysvětlování mnohem méně. Další rozdíl je dle Anny v tom, že cizinci žijící v České republice zažívají kulturní odlišnosti v každodenním životě, což se projevuje v maličkostech jako vtipy nebo seriály, na které se dívají. Nemusí to být jeden velký kulturní rozdíl, ale spíš to na mě působilo jako rozdíly v bytí toho konkrétního klienta. Když jsou to dva lidé se stejným kulturním pozadím, tak způsob bytí a každodenností je mnohem srozumitelnější, než když je to člověk z jiného kulturního kontextu.

Dle Anny je jazyk důležitým nástrojem v psychoterapii, ale zdůrazňuje, že to nemusí být mateřština.

7.1.2 Rozhovor Benjamín

Terapeut Benjamín, 54 let, pracuje v soukromém sektoru i v neziskových organizacích. Má výcvik PCT neboli Rogersovskou psychoterapii zaměřenou na člověka. Psychoterapií se zabývá posledních 20 let, z nichž 10 let pracuje s cizinci v ruštině a angličtině. Benjamín se

narodil v Praze a jeho rodným jazykem je čeština. Benjamína jsem našla přes internet, kde jsem narazila na jeho webové stránky.

Téma a podtéma	Citace
Zkušenost s cizím jazykem	
Zkušenost ze studia	„Angličtinu jsem se učil od základní školy až na vlastně univerzitu, ale jako rusky neřekl bych, že jsem se tam něco nějak výrazně naučil, protože v té době kdy já jsem studoval a učil se tak přece jenom to bylo za totáče“
Používání jazyka s manželkou	„Doma taky někdy s manželkou mluvíme třeba anglicky, když chceme aby nám dítě nerozumělo“
Nejistota v terapeutickém procesu	
Důvěra ve svou kompetenci	„...potom ta dlouhodobá praxe s těmi klienty mně hodně dodala sebedůvěru a hodně mně vlastně dodala i ty znalosti a pocit toho že je všecko v pořádku“
Psychoterapie v češtině	
Podobná zkušenost s českými klienty	„... to se stává i s českými klienty že jo. Takže taky se musím poptávat kolikrát anebo to popisovat prostě nějak okolo.“
Psychoterapie v angličtině	
Empatie, důvody pro práce s cizinci	„A bohužel vlastně je spousta zemí, který tady v Česku nějakýho terapeuta ve své rodné ve svém rodném jazyce nenajdou.“
Kultura	
Poznání kultury klienta	„Jo takže si myslím, že pro to aby vlastně ten terapeut mohl jako fakt jako úspěšně třeba s tím člověkem pracovat, tak že je velmi dobrý když ještě zná ten kulturní background. Třeba ví, co asi tak může za těmi slovy toho klienta se nacházet.“
Pocit bezpečí	Ty klienti pro ně se cítí... oni se cítili líp když nejsem z té jejich země.“
Odlišné vnímání	„Jo, že třeba se to různě popisuje ty věci nebo že různě se vyjadřují ty lidi.“
Jazyková stránka	

Práce s jazykem v terapii	„Určitě a často třeba přece přejdeme z jednoho jazyka na druhý, když třeba ten klient nedokáže to vyjádřit česky.“
Bezpečný prostor	„... bezpečný prostor, kterej já teda považuju za úplně nejdůležitější pro práci terapeuta že jazyk je důležitěj, ale myslím že tam je nejdůležitější tam bezpečný prostor.“
Přepínání identity	„Jo, že vlastně jakoby bych přepínal identitu, ale spíš se přizpůsobují tomu jejich kulturnímu kontextu.“
Doporučení	
Studování kultury	„No já bych doporučoval právě to kulturní pozadí, aby vlastně studovaly ani ne možná studovaly jako si ho osahávali a snažili se vlastně porozumět těm procesům který v těch kulturách probíhají a vlastně nějakým způsobem je to vstřebat a tak nějak jako vstřebávat způsob myšlení.“

Psychoterapeut Benjamín poskytuje terapii ve svém rodném jazyce, češtině a také má praxi v angličtině a ruštině. Pracuje převážně s cizinci, které žijí v České republice. Benjamín studoval jazyky na základní škole, ale hodně mu v tom pomohlo cestování, kde měl možnost jazyky používat. Benjamín kromě angličtiny a ruštiny mluví také německy a polsky, avšak v těchto jazycích neprovádí terapii, protože jazyková znalost je omezená. Používání jazyků mu dělá radost, s kamarády nebo manželkou se snaží bavit anglicky nebo rusky.

Pro Benjamína je terapeutická práce v různých jazycích hlavně o kulturních odlišnostech. Tyto odlišnosti jsou provázané s jazykem, například ve způsobu vyjadřování a prožívání některých věcí. Dle Benjamína je pro práci s člověkem z jiné kultury třeba alespoň se seznámit s danou kulturou. Dále říká, že „pro to, aby terapeut mohl úspěšně s tím člověkem pracovat, tak je velmi dobrý, když ještě zná ten kulturní background. Třeba ví, co se asi tak může za těmi slovy toho klienta nacházet.“ Kulturní pozadí je důležité i pro porozumění, jak klient některé věci vnímá, což může ovlivňovat i terapeutický vztah. Benjamín říká, že pro některé kultury může být budování důvěry snazší, pro některé naopak náročné. Někdy kvůli odlišnému kulturnímu pozadí na terapiích vznikají situace, které vyžadují delší vyjasňování, o čem klient mluví. Benjamín se musí ptát, jestli tomu rozumí dobře nebo jak přesně to myslel klient. Samozřejmě tyto situace nastávají i s česky mluvícími klienty, ale zdá se, že netrvá tak dlouho. Vyjasňování vzniká nejenom směrem ke klientům, ale může to vznikat i na straně

Benjamína, kdy musí svoji myšlenku popisovat a objasňovat do té doby, než tomu klient porozumí. Benjamín pracuje s kulturním kontextem v rámci vytváření bezpečného prostředí, například se snaží přizpůsobit nebo přepínat svou identitu, aby se klient cítil dobře. Přepínání vypadají tak, že se přizpůsobuje tempu a dává klientům pocit porozumění.

Díky tomu, že Benjamín ovládá několika jazyky plynule, tak někdy přechází z jednoho jazyka do druhého. Například, když člověk pochází z kultury, kde se mluví rusky, tak se snaží s člověkem mluvit rusky i přesto, že daný klient umí dobře česky. Vysvětluje to tím, že klient může lépe popisovat své pocity a postoje ve svém mateřském jazyce.

Benjamín také zmiňuje, že dlouholetá praxe mu časem dodala sebedůvěru v práci v ruštině a angličtině. Dalo by se tedy předpokládat, že ze začátku se Benjamín necítil jistě.

Dle Benjamína je důležité dávat cizincům možnost docházet na terapii, a proto někdy není jiná cesta než dělat terapii v cizím jazyce.

7.1.3 Rozhovor Claudie

Terapeutka Claudie. Claudie je 40 let, má praxi v poradenských službách a teď pracuje ve zdravotnictví jako psychoterapeutka. Pracovala s dětmi, dospívajícími a mladými dospělými. Claudie má výcvik zaměřený na práce s dětskými kolektivy a psychodynamický psychoterapeutický výcvik. Rodný jazyk Claudie je čeština, pracuje jak v češtině, tak i v angličtině, také má zkušenosti s terapií s překladatelem.

Claudie je terapeutka, se kterou jsme se potkaly osobně díky pracovním záležitostem. A při otázce, jestli náhodou nezná někoho, kdo pracuje v angličtině mi řekla, že s tím má zkušenosti.

Téma a podtéma	Citace
Zkušenost s jazykem	
Škola	„Já jsem jako to jak jsem se dostala k těm jazykům blíž kromě té znalosti jako školské, kterou máme ze základních, středních škol.“
Zahraničí	„...ale díky studiu jsem se dostala do zahraničí a tam jsem nějak jako se k tomu dostala.“
Nejistota v terapeutickém procesu	
Odbornost	„... člověk tady třeba v naší zemi a neumí jazyk. Takže vlastně jako cení tu odbornost nikoliv tu precizní znalost jazyka, že jde za

	tou odborností ne za precizní znalostí jazyka. Takže jako to mně nějak pomáhá.“
Jazyková nejistota	„Co pro mě bylo vždycky to nejtěžší asi jako je tam nějaká jako obava abych byla srozumitelná.“
Ujišťování	„Jo no asi jako posloucháním a mít pocit jako ta zkušenost že rozumím. To jsem se asi bála na začátku úplně nejvíc.“
Terapeutická spolupráce	
Neverbální procesy	„Spousta věcí se tam podle mě děje neverbálně a jako jakoby to že se tam čili ten člověk cítí bezpečně, že je přijímaný, že na něj jako zaměřená moje plná pozornost tak to si myslím že jsou věci které jdou jako napříč tomu nebo není to za odvislé od toho jakým jazykem mluvíme.“
Osobnost klienta	„Já si myslím jako pro mě jako hlavním nástrojem v terapii je ten člověk.“
Identita	
Identita v různých jazycích	„Já si myslím, že zase se vracím k tomu verbálnímu a neverbálnímu. Myslím si, že moje neverbální projevy jdou jako napříč jakýmkoliv jazykem, kterým mluvím a jsem jako přesvědčená, že jsem v té terapii jako stejným člověkem ať užívám nějaký jiný způsob vyjadřování.“
Spolupráce v anglickém jazyce	
Nejistota	„Jo, určitě. Taky samozřejmě se může stat, že třeba v té angličtině, obzvláště rodilý mluvčí, použije nějaký jako nějakou ustálenou vazbu, kterou my takhle jako nepoužíváme.“
Kultura	
Kulturní zvyklosti	„Tak jsem se hodně doptávala. Co tohle znamená. Smí se to ve vaší kultuře. Když třeba ten člověk řekl že něco udělal tak jsem se ptala je tohle ve vaší kultuře ok.“
Doporučení	
Pečlivě vážit své kroky	„Určitě přemýšlet podle mě na to do čeho se vrháme.“

Claudie se začala učit jazyky již ve škole, ale v zahraničí se k nim dostala blíž. Kromě angličtiny umí trochu německy a holandsky, ale ne na takové úrovni, aby mohla dělat terapii. K anglicky mluvícím klientům se Claudie dostala přes kliniku, kde pracovala.

Claudie podotýká rozdíly mezi rodilým mluvčím a člověkem, pro kterého angličtina je druhý jazyk. Dle terapeutky je práce s nerodilým mluvčím jednodušší, protože se nemusí soustředit na jazykovou stránku a přemýšlet, jestli dělá v angličtině chyby. Zdá se, že se cítí jistěji v situaci, kdy nepracuje s rodilým mluvčím. Dle Claudie je obecně práce v angličtině energeticky více náročná, protože vyžaduje větší soustředění a přemyšlení o jazykové stránce. Zároveň terapeutka říká, že důležité věci se v terapii odehrávají neverbálně, jako pocity bezpečí, přijetí a terapeutický vztah. Claudie říká, že pro klienty je důležité, aby věděli, že terapeut jim naslouchá, vnímá a snaží porozumět. Někdy v terapeutické práci používá neverbální techniky, třeba s dětmi, a v těchto případech jazyk není centrálním nástrojem. Terapeutka říká, že otázka volení terapie v cizím jazyku může souviset i s problémem, se kterým přichází klient. Pokud přichází s existenciálními problémy a řeší filozofické otázky bytí, tak je porozumění a precizní volení slov podstatné. V těchto případech je lepší volit terapeuta, který ovládá jazyk na úrovni rodilého mluvčího.

Téma nejistoty se objevovalo při rozhovoru s Claudii hlavně ve chvílích, kdy jsme se bavily o rodilých mluvčích. Cítila jsem, že to není ustálené nastavení, ale spíše obavy, které se jednou za čas objeví. Vnímala jsem, že u rodilých mluvčích je nejistota trochu jiná než s člověkem, který používá angličtinu jako cizí jazyk a užije například ustálenou frázi, kterou terapeutka nezná. V tomto případě si myslím, že rodilí mluvčí mohou na terapeuta působit více kompetentní z jazykové stránky, a znejišťovat terapeuta a jeho odbornosti.

Na sezeních s anglicky mluvícími klienty nastávají situace, kdy se terapeutka ujišťuje, jestli tomu rozumí správně. Přestože to je běžná otázka i s česky mluvícími klienty, tak v angličtině to není jen pracovní nástroj, ale i pomocná otázka pro lepší porozumění.

Claudie také zmiňuje, že při práci s cizinci je důležité si připomínat, že člověk hledá především odbornost a jazyková stránka je sekundární záležitost. Vnímala jsem, že to terapeutce pomáhá mít odvalu a pracovat s lidmi v anglickém jazyce. Terapeutka také reflektuje, že v terapii pracuje hlavně s neverbálními složkami, kde terapeutický vztah, bezpečný prostor a přijetí pomáhá klientovi více než samotný jazyk.

Z rozhovoru s terapeutkou jsem vnímala poctivost při práci s cizinci, protože Claudie citlivě se ptá na kulturní pozadí klientu, vysvětluje klientům o potížích, které mohou vzniknout při práci v cizím jazyce jako přízvuk a slovní zásoba.

7.1.4 Rozhovor Daniela

Daniele je 30 let, jako terapeutka pracuje několik let. Pracuje hlavně s dětmi a dospívajícími. Má systemický výcvik zaměřený na řešení. Její rodný jazyk je čeština, pracuje jak v češtině a v angličtině. Kontakt na Danielu jsem obdržela od kolegů v práci.

Téma a podtéma	Citace
Klient	
Práce s dítětem	„Důležitá informace, že moje klientka je osmiletá holčička. To znamená není dospělej. To si myslím, že taky v tom může hrát určitou roli a je vlastně rodilá mluvčí.“ „A ještě teda se bavíme vlastně o klientce s autismem.“
Rozdíly	
Terapeutická práce s dítětem s PAS	„Tak já už vlastně jako si občas musím zastavit nebo občas fakt se jako ztrácím, tak to je vlastně dobrý.“
Frustrace	„Ať už já mluvím nebo ten klient mluví, tak mi přijde vlastně nějak jako pomalejší. Respektive já pomalejc mluvím a pomalejc to chytám.“
Porozumění	„Podle mě se může stát, že se ty lidi nějak navzájem nerozumí a buď je to nějak jako jazykově nerozumějí anebo je to nějaký jako nerozumějí prostě jako v nějakých smyslech nebo tak.“
Terapie v českém jazyce	
Snadnost	„... plynulejší a nejenom jako ta řeč samotná, ale i ten proces je nějak plynulejší“.
Svoboda	„Jo, myslím si že je to diametrálně odlišný ale myslím si že by bylo divný kdyby to nebylo odlišný protože ta čeština je mateřtinou a nemusím prostě přemejšlet nad tím jak mluvím co mluvím co říkám a stejně tak i ten příjem od těch klientů v češtině.“

Jazyková nejistota	
Hodnocení od klientů	„...ona si o mě bude myslet, že jsem blbá a neumím mluvit, tak je to pro mě asi míň ohrožující.“
Nervozita	„Největší rozdíl vnímám vtom že jsem já míň nervózní během těch konzultací, kdy vím, že jako ten druhý člověk taky nemá tu angličtinu jako rodilý mluvčí, protože to mám ve svý hlavě tak, že vlastně taky tím pádem nemá jako dokonalou.“ „Měla jsem pohovor s rodiči nebo prostě sezení s rodiči tyhle holčičky, kdy maminka vlastně nemá angličtinu jako svůj primární jazyk, ale tatínek ano. To jsem byla hodně nervózní.“
Vnímání sebe sama	„...neznamená že já jsem ten blbec.“ „...ten jako stres.“
Práce v anglickém jazyce	
Naštvaní	„Štve mě třeba někdy, když se nemůžem domluvit.“
Respekt	„...tak mě přijde, že jsme jako na stejný lodě. Když je někdo rodilý mluvčí tak tam potom ten respekt to ve mně vzbuzuje.“
Nejistota	„...nechtěla, aby si o mně myslel, že vlastně dělám terapii v angličtině jeho dceři a vlastně neumím mluvit.“
Odvaha	„To znamená nebyli to třeba ani jako rodilí i že by měli angličtinu jako mateřštinu což mě upřímně taky trošku podporovalo v tom to nějak zkusit.“
Pozitiva	
Vztahová dynamika	„... pozitivní efekt v udržování kontaktu a spolupráce s tím klientem, protože najednou já ji potřebuju.“
Zkompetentňování	„... může vyvolávat nějaký pocit její kompetence nebo že to trošku snímá tu nerovnováhu toho že já jsem teda ten velkej dospělej zkušenej terapeut a ona jeta malá osmiletá autistická holčička.“

Terminologie	„... to bylo vlastně skvělý, že jsem mohla to použít tak jak to čtu v těch článkách protože když si chci přečíst nějaký článek tak že ona všechno se překládá do češtiny.“
Anglicismy	
Vliv světové kultury	„třeba jako takový ty halloweeny jsou i u nás“

Daniela začala studovat angličtinu ještě v předškolním věku. Kromě angličtiny umí francouzsky, ale terapeuticky pracuje jen v češtině a angličtině. Je důležité zmínit, že Daniela má zkušenosti s anglicky mluvícími klienty skrze terapeutické konzultace, které prováděla online. Tato služba byla krátkodobá a vypadala spíše jako krizová intervence. Z dlouhodobých klientů má zkušenosti s osmiletou holčičkou, která má poruchu autistického spektra.

Daniela vnímá velký rozdíl v terapii mezi angličtinou a češtinou. Z jazykové stránky podotýká to, že v angličtině musí přemýšlet o tom, jak mluví a co říká, zatímco v češtině se na to nemusí soustředit. Dalo by říci, že terapie v češtině probíhá plynuleji a jednodušeji. Při rozhovoru jsem měla pocit, že terapeutka zažívá frustraci z toho, že terapie probíhá pomaleji, než když oba mluví česky. Vnímala jsem, že terapeutka by komunikaci ráda zrychlila, ale jazyková stránka to neumožňuje. Zrychlování komunikace by mohlo znamenat to, že by terapeutka měla prostor se soustředit i na neverbální procesy, ke kterým se někdy nejde snadno dostat kvůli jazykovému porozumění.

Terapeutka také zmiňuje situace, kdy se „nechytá a nechá si to vysvětlit od klientky.“ Myslím si, že tato situace může být nepříjemná pro terapeuta, pokud nastává pravidelně, ale terapeutka v tom viděla pozitivní stránku. Například zkompetentňování své osmileté klientky a pomoc s prohloubením sebedůvěry, protože ji terapeutka – dospělá osoba – požádá o pomoc.

Vnímala jsem, že terapeutka se někdy cítí nervózní, obzvláště když pracuje s rodilým mluvčím. Měla jsem pocit, že na sebe klade nároky, že nesmí dělat jazykové chyby, protože si klient může myslet, že ona je „ten blbec“. Terapeutka to popisuje slovy nervozita a stres, když vnímá jazykový nátlak z toho, že není rodilá mluvčí, tedy neovládá angličtinou dokonale.

Když terapeutka vyprávěla o tom, že s klientkou v angličtině se musí soustředit spíše na jazykovou stránku než obsahovou, měla jsem pocit, že zažívá frustraci a také trochu naštvání. Při rozhovoru jsem vnímala, že Daniela je velmi poctivá a musí být náročné pracovat s tím, že práci nemůže odvádět dokonale.

7.1.5 Rozhovor Emil

Terapeut Emil, 36 let, pracuje jako psycholog a terapeut již 7 let. Emil má výcvik v gestalt terapii, výcvik v rodinné systematické terapii a skupinovou terapii typu SUR. Rodným jazykem Emila je čeština, zároveň vyrůstal s otčím, který s ním mluvil anglicky. Emil pracuje jak v češtině, tak i v angličtině.

Kontakt na Emila jsem dostala od své kolegyně, se kterou se kamarádí.

Téma a podtéma	Citace
Zkušenost s jazykem	
Doma	„jsem měl vlastně otčíma, který mluvil anglicky tak jsem se to naučil.“
Terapeutická spolupráce	
Otázka primárního nástroje	„Ne, vztah je primární nástroj. Nebojuju proti vám.“
Psychoterapie v anglickém jazyce	
Jazyková odbornost	„Prostě řekne jako „happy“, ale tady ten novinář používá prostě já nevím 12 odstínů toho.“
Emoce	„No já jsem spíš proti nim osobně, protože ten gestalt je za mě hodně vo zjednodušování. Pět základním emocím.“
Dostupnost	„Už je to takovej světovej jako jazyk vlastně i nejvíc ty tvorbě psychologický. Těch knížek je taky z angličtiny, hodně silná ta terapeutická tradice.“
Kultura	
Vnímání světa	„To určitě všichni nejsou z Ameriky a z Anglie a anglicky mluvících jako zemí. Rozhodně tam jsou rozdíly. Třeba když prostě přijde žena z Indie a já se jí zeptám tak jak jste se seznámila s vaším manželem. Ona řekne to bylo dohodnutý manželství.“
Vnímání psychoterapeutické péče	„Když jsem měl klientky tak hodně jako přišli si pro nějakou radu a vlastně byli zklamaný. Vlastně že ten terapie nějaký proces takže jsme moc dlouho nepokračovali...“

Neverbální reakce	„Vlastně přijdou ty jako ty základní emoce stejný, že mají. Myslím, že i podle jako většiny výzkumu mají hodně podobný projevy v neverbálním chování. Tak ten stud je pro každou kulturu stejnej nebo strach nebo naštvání v tom základním projevu prostě v tom první tělesný změně“.
Terapeutická zkušenost	
Důležitost první zkušenosti klienta	„Hodně lidí. Je něco co nebo vůbec lidí co tu terapii hledá tak jí vyhledá třeba poprvé jednou v životě a je důležitý aby prostě ta jejich zkušenost byla nějak laskavá dobrá a ten jazyk je až na druhém třetím místě“.
Jazykové nuance	
Různé fráze	„get over something“ „zamilovanost a láska“ „I appreciate you for“ „I resent you for“ „what we experience comes and goes, and we resist persists“
Doporučení	
Nebát se	„Určitě aby se toho moc nebáli“.

Jak již bylo zmíněno, Emil vyrůstal v bilingvním prostředí a považuje se za rodilého mluvčího. Říká, že česky umí o něco lépe, ale angličtina ho provázela celý život, dokonce psychoterapeuticky výcvik měl v anglickém jazyce.

Je důležité zmínit, že s Emilem se nám nepodařilo navázat vztah. Měla jsem pocit, že komunikace nefunguje a rozhovor nikam nevede. Cítila jsem, že Emil je trochu otrávený a nechce se mu si se mnou povídat. Možná by se to mohlo vysvětlit jinak, ale neptala jsem se ho na jeho pocity při rozhovoru. Také jsem měla pocit, že Emil má potřebu se obhajovat, jako by se cítil, že na něj útočím. Možná to bude souviset s otázkami, na které jsem se ho ptala nebo na intonaci. Bylo pro mě náročné se na Emila emočně nacítit.

Při vyprávění rozdílů začal mluvit o kulturních rozdílech, kdy někdy se ptá klientů na určitou situaci, a zjistí, že je to podmíněno kulturní specifikou, kterou klient sám nemůže ovlivnit. Myslím si, že kulturní pozadí terapeuta vytváří určité vnímání světa. Když přichází klient z jiné kultury, tak pomocí otázek vycházejících z kultury terapeuta se může stát, že dojde k nedorozumění.

Emil vnímá kulturní rozdíly i ve vnímání terapeutické odbornosti. Zdá se, že v některých kulturách jsou očekávání od terapie jiné než například pro českou kulturu. Překvapilo mě, že Emil nevnímá potřebu studovat kulturní pozadí klientů, protože prožívání každého člověka je jedinečné. Terapeut popisuje, že je mnohem důležitější se klienta zeptat, než o tom číst někde na internetu.

Při rozhovoru Emil často používal amerikanismy, které mu dle mého názoru pomáhali se vyjádřit přesněji. Terapeut reflektuje, že používá amerikanismy i na sezeních s klienty, kdy jim potřebuje vysvětlit některé fráze, které nejdou přeložit doslova. Obecně Emil vnímá lingvistické odlišnosti, které by chtěl mít v každém jazyce.

Emil sdělil, že hlavním nástrojem v terapeutické spolupráci je terapeutický vztah. Terapeut vnímá, že jazyk je velmi důležitá proměnná v psychoterapii, ale vztah je důležitější. Při tomto sdělení terapeut zvýšil hlas a měla jsem pocit, že byl trochu našťvaný.

7.2 Celková analýza a interpretace výsledku

7.2.1 Jazykové pozadí terapeutů

Všichni respondenti mluví česky a mají češtinu jako rodný jazyk. Angličtina pro všechny byla druhým jazykem kromě Emila, který by se dal považovat za simultánního bilingvistu, protože měl otčíma, se kterým spolu mluvili anglicky. Ostatní respondenti jsou tedy sekvenční bilingvisty, jak již bylo zmíněno v teoretické části, začali studovat anglicky jazyk v mladším školním věku. Všichni respondenti, kromě Emila začínali studovat anglicky jazyk v předškolním, školním věku a pokračovali studiem i na vysoké škole. Emil jako jediný z terapeutů v mém výzkumu absolvoval terapeutický výcvik v anglickém jazyce.

Terapeutka Anna jako jediná z pěti respondentů používá anglicky jazyk na denní bázi. Mluví s manželem a dětmi anglicky doma. Benjamín jako jediný z pěti respondentů dělá psychoterapii v anglickém a ruském jazykům.

Všichni terapeuti mluví anglicky na vysoké úrovni, vzdělávají se v anglickém jazyce a udržují kontakty s anglicky mluvícími přáteli.

7.2.2 Počáteční nejistota

Z vyprávění respondentů se zdá, že na začátku své praxe v anglickém jazyce se necítili jistě. Z rozhovorů jsem vnímala, že práce v anglickém jazyce vyžadovala určitou míru odvahy a jistotu toho, že ovládají jazyk na dostatečné úrovni, aby mohli terapii dělat. Benjamín

popisuje, že po několikaleté praxi začal mít sebedůvěru v práci v anglickém jazyce: „... hodně mě vlastně dodala i ty znalosti a pocit toho, že je všechno v pořádku.“

Emil jako jediný z respondentů vyrůstal v anglicky mluvící prostředí, a nemluvil o pociťované nejistotě na začátku své poradenské praxe.

Vnímala jsem, že počáteční nejistota se časem zmírňovala, když terapeuti získali určitou zkušenost v práci v tomto jazyku. Terapeutka Anna popisovala svůj začátek terapeutické praxe v angličtině tím, že jí chvíli trvalo, než se rozhodla to začít dělat. Vnímala jsem, že poté, co terapeutka získávala jistotu v anglickém jazyku skrze čtení literatury, které jí pomohlo získat odvalu. „Byl to jako přirozený krok, ke kterému jsem chvíli směřovala. Chvilku mi to trvalo, ale teď je to něco, co je úplně jako prostě běžná nabídka moje“.

Terapeutka Claudie vzpomíná: „To jsem se asi bála na začátku úplně nejvíc, že jak mluví lidi různým nářečím, pochází z různých zemí, že jako nebudu rozumět. Tak ta zkušenost, že jsem zjistila, že jako rozumím lidem mluvícím jako různou formou angličtiny tak to asi bylo pro mě jako fajn.“

7.2.3 Přízvuk

Téma přízvuku se objevovalo u několika terapeutů. Nejistota vyplývala jak z vlastního přízvuku v anglickém jazyku, tak i z přízvuku klientů, kterým terapeuti nemusí rozumět. Terapeutka Anna si vzpomíná na začátky své terapeutické praxe, kdy se necítila jistě v anglickém jazyku: „jak si poradím s nějakým bláznivým přízvukem“. Teď Anna nemá obavy ohledně svého přízvuku, ale reflektuje, že přízvuk se může stát překážkou pro psychoterapii: „řešení je, že mě to mrzí, ale v tu chvíli já tu práci nemůžu odvést tak jak bych chtěla. Nemělo by to benefity prostě pro nikoho.“

Benjamín si nevzpomíná na negativní zkušenost s přízvukem, naopak vnímá, že klienti to spíše oceňují a váží si jeho odvahy dělat terapii v cizím jazyku: „Mám velkej český přízvuk, samozřejmě, ale z klientů mi to spíš jako všichni ocenili...“

Kromě vlastního přízvuku se terapeuti setkávají s klienty, které mají přízvuk v angličtině. Konkrétní zkušenost vzpomenula terapeutka Claudie, když pracovala s párem, kde byl jeden člen ze Skotska: „Tak to pro mě bylo teda jako dost těžké, ale ten člověk se extrémně snažil...“

Respondenti také popisují, že je důležité s klientem vyjednat a vykomunikovat i jazykovou stránku spolupráce. Terapeutka Daniela se k tomu vyjadřuje takto: „...ti, kteří nemaj angličtinu jako svůj rodný jazyk, tak prostě mají nějaký přízvuk, kterej rodilým mluvčím může

znít třeba legračně. Takže to je pak na tom klientovi a na tom terapeutovi, aby si to nějak komunikovali, jestli to takhle jde nebo nejde“.

7.2.4 Rodilé mluvčí

Respondenti reflektují jinou míru nervozity a stresu při práci s rodilými mluvčími. Terapeuti to popisují různými slovy, ale zdá se, že mluví o pocitu nejistoty, které rodilé mluvčí mohou vyvolávat. Terapeutka Claudie říká, že: „Protože samozřejmě mluvíme-li s rodilým mluvčím tak ten vždycky odhalí okamžitě jako, že to není náš jazyk. Takže určitě si myslím, že se to odráží v tom mém komfortu“. Vnímala jsem, že popisovaný diskomfort je hlavně o jazykové nerovnováze, který otevírá prostor pro terapeuta přemýšlet o své kompetence. Terapeutka Daniela to popisuje slovy: „Když je někdo rodilý mluvčí tak tam potom ten respekt to ve mně vzbuzuje“.

Nejčastější obavy se týkají ustálených fráze, které terapeuti mohou nezachytit. Vnímala jsem určitou míru nejistoty, když terapeuti popisovaly riziko nepochopení. „... protože ten „native speaker“ jsou věci, který jsou prostě fráze, který zjetý, který ani nemusejí být nebo který prostě pochází z jejich malého regionu, který mi nemusejí dojít“. Terapeut Emil vypráví, že raději pracuje s nerodilými mluvčími, protože tam dochází k většímu porozumění: „Spíš, že jim víc rozumím. Rozhodně nesetkám se s nějakým slovem, který mě zaskočí třeba tak často“. „Což je pro mě hodně nezvyklý u angličtiny a třeba u toho „native speaker“ se s tím nesetkáte. Prostě řekne jako „happy“, ale tady ten novinář [rodilý mluvčí, pozn. aut.] používá prostě já nevím 12 odstínů toho“ – Emil.

Vnímala jsem, že se terapeuti někdy setkávají s negativním sebevnímáním při práci s rodilým mluvčím. Terapeutka Anna si vzpomíná na klienta z Irska, kterého se ptala „co to znamená?“. Klient to pochopil doslovně a začal vysvětlovat význam slova, přesto, že terapeutka se ptala na něj, na to co je za tím. Vnímala jsem, že v této situaci terapeutka pociťovala nejistotu. „Někdy si tak jako říkám tak teď si asi myslí, že jsem úplně blbá, ale to nevádí. To je součástí toho procesu, to zvládnou.“

Podobnou zkušenost vypráví i terapeutka Daniela a vzpomíná na konzultaci s rodiči své klientky, kde tatínek je rodilým mluvčím. Vnímala jsem, že cítí více nároků při práci s dospělým člověkem, který navíc je rodilý mluvčí. „Takže když si ona [pozn. aut. osmiletá klientka] si o mě bude myslet, že jsem blbá a neumím mluvit, tak je to pro mě asi míň ohrožující, než když by si to myslel jako dospělej“.

7.2.5 Klienti s anglickým jazykem jako druhým jazykem

Respondenti mluvili o pocíťovaných rozdílech při práci s rodilými mluvčími a s lidmi, pro které je angličtina druhým jazykem. Vnímala jsem, že pro terapeuty je komfortnější pracovat s cizinci, kteří nepocházejí z anglicky mluvících zemi. Ten komfort spočívá v menší nervozitě, že tam je menší pravděpodobnost, že dojde k jazykovému nedorozumění. Terapeutka Daniela popisovala svoji zkušenost s matkou klientky, pro kterou anglicky jazyk nebyl rodným. Terapeutka použila srovnání na stejné lodě: „...nemám tam nervozitu, protože mám, jako asi to zní blbě, ale mám pocit, že nemá právo si o mně myslet, že teda jako to neumím nebo že to není dostačující tak mě přijde, že jsme jako na stejný lodi.“ Terapeutka Claudie popisovala pocit větší jistoty při práci se sekvenčními bilingvisty, že se nemusí soustředit na svůj jazyk. Vnímala jsem, že rodilí mluvčí vzbuzují pocit větší zodpovědnosti za gramatickou, stylistickou a výslovnostní stránku jazyka. „V angličtině je to pro mě míň komfortní situace, protože je-li to pro nás oba dva druhý jazyk tak mám pocit, že se méně soustředím na to, že ten druhý jako vnímá ty chyby.“ Terapeutka Daniela vyprávěla: „... kdy vím, že jako ten druhý člověk taky nemá tu angličtinu jako rodilý mluvčí, protože mám to ve své hlavě tak, že vlastně taky tím pádem nemá jako dokonalou.“ Vnímala jsem, že pro terapeutku Annu je práce s nerodilými mluvčími výhodou, protože se cítí víc jistě z jazykové stránky. S nerodilými mluvčími jazykové nejasnosti, ustálené fráze nebo neznámými pojmy nastávají méně často. Terapeutka Anna to popisuje jako jazykové bariery: „... Takže ty bariéry jako vznikají vlastně míň, protože ten jazyk pro nás pro obě dvě strany je až ten druhý a tudíž jich tam vlastně vzniká míň“.

Práce s cizinci, pro které je angličtina druhým jazykem, může být na jednu stranu jednodušší a komfortnější, ale na druhou stranu může být frustrující. Někdy mohou vznikat jazykové potíže, které mohou terapeutický proces brzdit. Terapeutka Daniela říká o své klientce, která není rodilá mluvčí: „Štve mě třeba někdy, když se nemůžeme domluvit nebo je to tak jako krkolomný občas...“. Měla jsem pocit, že soustředění na jazyk samotný v terapii odvádí pozornost od jiných věcí, které se odehrávají na terapii. Cítila jsem naštvání a frustraci terapeutů, které nemohou svou práci vykonávat velmi dobře. „Když je tam jinej ten jazyk tak si myslím že ta pravděpodobnost že tam dojde k nějakýmu jako nedorozumění může bejt jako prostě větší, a i se mi to jako několikrát třeba stávalo. Někdy jsem se musela víc třeba dotahovat. Někdy jsem nerozuměla nějakýmu slovu“ říká terapeutka Daniela.

7.2.6 Práce s česky mluvícími klienty

Terapeuti popisovali snadnost práce v českém jazyku, protože nevznikala potřeba se soustředit na jazykovou stránku jak klienta tak i sebe. „... ta čeština je mateřštinou a nemusím

prostě přemejšlet nad tím jak mluvím, co mluvím, co říkám a stejně tak i ten příjem od těch klientů v češtině. A stejně tak i ten příjem, co mi říkají je nějak prostě jednodušší,“ říká Daniela. „Rozhodně jako za mě asi odčerpává kus té energie to, že jako promýšlím, jak to říct srozumitelně,“ uvedla Claudie.

Při rozboru rozhovorů jsem si všimla, že při práci v rodném jazyce snadněji dochází k porozumění. „... věci který řekne Čech v terapii. A i přesto, že se jako doptávám jestli to myslí tak jak si myslím, tak se ve většině případů střefím, že tomu rozumíme stejně. I třeba významům slov rozumíme stejně,“ popsala Anna.

7.2.7 Kulturní pozadí klientů

Při rozhovorech jsem si všimla, že všichni respondenti vnímají rozdíl v kulturním pozadí mezi česky mluvícími a anglicky mluvícími klienty. Vnímala jsem, že s česky mluvícími klienty se terapeuti snadněji domluví a nemusí si s nimi vyjasňovat pozadí používaných výrazů a frází. „Třeba když prostě přijde žena z Indie a já se jí zeptám tak jak jste se seznámila s vaším manželem. Ona řekne to bylo dohodnutý manželství. Nebo když Číňanky jsem se zeptal: „Máte nějaký sourozence?“ tak říká: „Ne, máme politiku jednoho dítěte“. Jo že tam jsou takhle nějaký kulturní a kulturní rozdíly,“ zmiňuje Emil své zkušenosti. Respondenti reflektují význam kulturního pozadí ve spolupráci s klientem i v rámci vnímání určitých situací. „V procesu ne, ale jsou rozdíly, který jsou jako podmíněný kulturně, který prostě ty lidi vyrůstali v něčem jiném, než jsem vyrůstala já. I ty věci, který jsou aktuální tak vnímají jinak, než je vnímám já,“ říká Anna.

Oproti práci s rodilými mluvčími vyžaduje práce s cizinci kulturní dovysvětlování. Klienti musejí pomoci terapeutům pochopit, jak to mají ve své kultuře, stejně jako terapeuti musí se opatrně ptát, zda to funguje jinak, než to znají oni sami. „Tak ty rozdíly tam jsou a je to o nějakým vysvětlování, podávání toho, jak ona to vnímala, v čem vyrůstala, jak to vnímalo její okolí, jak to ovlivňovalo to, jak na sebe hledí dneska,“ prohlásila Anna. „... ale často jsem se ptala i při té práci samotné. Třeba řeknu “u nás bych reagovala takhle, protože u nás se to takhle dělá, jak je to u vás?”, že tam asi bylo mnohem víc vyjednávání, abych porozuměla tomu, co to obnáší, když něco řeknou v jejich kultuře, že to může být dost odlišné od naší,“ popisuje Claudie.

Vnímala jsem, že kulturní pozadí klientů také ovlivňuje terapeutické procesy jako budování důvěry. Pro každou kulturu mohou psychické potíže vypadat různě a s tím jsou spojené i potřeby klientů této potíže řešit. Benjamín uvedl, že „... trvá delší dobu než ten

dotyčný nebo ta dotyčná mi začne důvěřovat a třeba tam hraje mnohem větší roli to, že jsem muž než třeba pro českou klientku. Jo, že ta česká klientka si myslím, že jí je to v podstatě jedno jako mnohá jiným teda. Zatímco si myslím, že třeba v určitých asijských kulturách to, že jsem muž už sama o sobě tam hraje velkou roli.“

Emil jako jediný poukazuje na to, že základní emoce jsou napříč kulturami. „Vlastně přijdou ty jako ty základní emoce stejný, že mají. Myslím, že i podle jako většiny výzkumu mají hodně podobný projevy v neverbálním chování. Tak ten stud je pro každou kulturu stejnej nebo strach nebo naštvaní v tom základním projevu prostě v tom první tělesný změně.“

Z rozhovoru terapeutky Daniely jsem vnímala pocity frustrace a naštvaní, které byli spojené se zpomalováním v terapeutickém procesu: „Takže se můžem na tomhle tom trošku zaseknout, než si vysvětlíme, jak to je. Řekla bych, že trochu rušivý to je, že to jako kazí tu plynulost, nebo když mám nějakou myšlenku nebo chci někudy jít v ty terapii, tak tohle to tak jako vlastně zpomalí“.

7.2.8 Identita

Respondenti se shodli v tom, že nevnímají přepínání nebo změny ve své identitě, když pracují v češtině nebo angličtině. „Úplně, úplně si to nevšímám, že by se jako měnila identita,“ řekl Emil.

Témata spojená s přepínáním identity obsahovala neverbální projevy v jazycích, úroveň ovládnutí jazyka a kulturním kontextem. Terapeutka Daniela říká: „u sebe bych neřekla, že to tak mám. Já si nemyslím, že tu angličtinu umím jako zas tak dobře, abych jí měla takhle jakoby nějak jako zvnitřněnou... tak mi nepřipadá, že bych se nějak chovala jinak nebo měnila nebo byla jiná terapeutka“. Terapeutka Claudie si myslí, „že moje neverbální projevy jdou jako napříč jakýmkoliv jazykem, kterým mluvím a jsem jako přesvědčená, že jsem v té terapii jako stejným člověkem ať užívám nějaký jiný způsob vyjadřování“.

Názory respondentů ohledně přepínání identity klientů ve vícejazyčné terapii se liší. Terapeut Benjamín nevnímá změny identity, protože práce s kulturním kontextem mu umožňuje nabídnout prostor klientům se cítit kongruentně s vlastním já napříč jazyky. „Spíš si myslím, že zůstávají v té své identitě. A protože já vlastně jím to dovoluju, aby zůstali v té své identitě“.

Terapeutka Anna vnímá pozitivní aspekty používání cizího jazyka v terapii. Například pro lidi, které jsou součástí LGBTQI+ komunity. Anna říká, že snaha mluvit v angličtině nemusí nutně znamenat obranný mechanismus a snahu utéct od sebe sama. Dle Anny je to

především angličtinou, kterou dnešní generace ovládá na velmi dobré úrovni. „Pro vaši generaci a děcka, který jsou pod váma věkově, tak ten jazyk, jakýkoliv jiný, nemusí to být nutně angličtina samozřejmě, prostě může být stejným způsobem adekvátní tomu co prožívají klienti jako je ten jazyk mateřský.“

Terapeutka Daniela vyprávěla o dětech, které mají poruchou autistického spektra a někdy utíkají nebo preferují anglicky jazyk. Dle terapeutky preference jiného jazyka ovlivňuje i sebevnímání. „... vícekrát bavili, že to dítě vlastně když mluví anglicky, tak se projevuje jinak, třeba nějak jako sebevědoměji, nebo že mu to nějak jde nebo tak“.

7.2.9 Úspěšná terapeutická práce

Respondenti měli podobné názory, co se týče úspěšné terapeutické spolupráce v cizím jazyku. Vnímala jsem, že terapeuti souhlasí s tím, že jazyk je důležitou proměnnou v psychoterapii, ale že je mnohem důležitější budovat terapeutický vztah, důvěru a bezpečný prostor.

Benjamín k tomu řekl: „... ten bezpečný prostor, kterej já teda považuju za úplně nejdůležitější pro práci terapeuta, že jazyk je důležitěj, ale myslím, že tam je nejdůležitější tam bezpečný prostor, aby tam klient nebo ta klientka se v něm cítili dobře.“

„Hlavně asi teď teda mluvím o nějakým terapeutickým vztahu a nějaký důvěře. Já jsem myslím, že ten terapeutický vztah se odehrává hodně v jazyce, ale nejenom v tom jazyce“ – Daniela. „Ne, vztah je primární nástroj,“ řekl Emil.

Při zpracovávání rozhovorů s terapeuty jsem si všimla, že každá spolupráce s klientem je jedinečná. Terapeutka Claudie se ve své práci snaží přizpůsobit potřebám klienta. „Já si myslím jako pro mě jako hlavním nástrojem v terapii je ten člověk“. Také vnímá roli neverbální složky v terapeutickém procesu: „Spousta věcí se tam podle mě děje neverbálně a jako jakoby to že se tam čili ten člověk cítí bezpečně, že je přijímaný, že na něj jako zaměřená moje plná pozornost tak to si myslím že jsou věci které jdou jako napříč tomu nebo není to za odvislé od toho jakým jazykem mluvíme.“

7.2.10 Doporučení

V rozhovorech se často objevovalo doporučení číst odbornou literaturu a vzdělávat se v jazyce, ve kterém budou začínající terapeuti pracovat. „Taky číst v angličtině nebo v jakémkoliv jiném jazyce a vzdělávat se v tom. Vzdělávat se dál v tom jazyce, který chtěj používat. Myslím, že to strašně jako pomáhá nasátí ty terminologie toho přístupů nebo ty metody,“ říká Anna.

Kromě toho respondenti povzbuzují začínající terapeuty, aby se nebáli začít dělat terapie v nemateřském jazyku. „No prostě doporučila bych jim, aby to zkusili. Protože myslím si, že není možný toho klienta poškodit nějakým tak zásadním způsobem. Jenom tím, že jako mu nerozumím. Že jsou daleko horší způsoby, jak je možný jako toho klienta poškodit,“ uvedla Daniela. „Asi se toho hlavně nebát si myslím...“, myslí si Anna. „Určitě aby se toho moc nebáli,“ řekl Emil.

Vnímala jsem, že poznávání jiných kultur pomáhá porozumět prožívání klientů. Benjamín ostatně doporučuje studovat kultury klientů. „No já bych doporučoval právě to kulturní pozadí, aby vlastně studovali ani ne možná studovali, jako si ho osahávali a snažili se vlastně porozumět těm procesům, který v těch kulturách probíhají“. Bylo zajímavé, že jiný terapeut měl opačný názor. Měla jsem pocit, že pro Emila je důležité se dívat na kulturu skrze klienta, protože každé prožívání je jedinečné. „Jako nepřijde mi nijak výhodný studovat jako kulturu někde na Wikipedii, protože to je zase jeden člověk vytržený jako z toho“.

8 DISKUZE

Zjištění v této studii jsou podobná literatuře o jazyce a psychoterapie, které jsou uvedené v teoretické části této práce. Respondenti zdůraznili význam kultury v bilingvní psychoterapii. Zdá se, že vnímání a prožívání klientů i terapeutů spíše souvisí s kulturním kontextem než jazykem, kterým člověk mluví. Někteří respondenti zdůrazňují význam studování kultury klienta, aby na sezeních docházelo k lepšímu porozumění. Je to podobné zjištění, o které mluví Sprowls, že práce ve druhém jazyce vyžadovala schopnost bilingvních terapeutů se přizpůsobit každé kultuře prostřednictvím znalosti kultury, o hranicích v dané kultuře a jejich rolích, a také úspěšně zvládat kulturní identitu klientů. Tato schopnost se jeví výhodou v interkulturní práci (Sprowls, 2002).

Respondenti se zamýšleli nad tím, že kulturní pozadí ovlivňuje snadnost v porozumění. V bilingvní psychoterapii se respondenti častěji setkávají s doplňujícím dotazováním. Toto dotazování vzniká méně v terapii v rodném jazyce, protože kulturní pozadí je často stejné.

„V psychoterapii jazyk významně přispívá k vytvoření terapeutického spojení či aliance, důvěry a porozumění. Často jde o jazykové nuance, jemná gesta, kulturní symboliku a specifické idiomy, které umožňují psychoterapeutovi plně se vžít a vcítit se do klienta“ (Nikitin, 2018). Podobně jako v literatuře respondenti souhlasí, že jazyk je důležitým nástrojem v psychoterapii, ale vnímají terapeutický vztah, důvěru a bezpečí jako klíčové při práci s klienty, která se může odehrávat neverbálně a nemusí nutně záviset na mluveném slově. Zároveň zmiňují, že důvěra v terapeutickém procesu není závislá na rodném jazyce.

Někteří respondenti popisují počáteční nejistotu, kterou zažívali během terapie v anglickém jazyce. Ukázalo se, že po neurčité době, kdy terapeuti získali zkušenosti, tato nejistota začala mizet. Zkušenost pomáhala terapeutům si více věřit i v cizím jazyce. Nejistota spočívala v neporozumění kvůli přízvuku klientů nebo frázi, které by mohli klienti používat.

Při rozhovorech se ukázalo, že práce s rodilými mluvčími a sekvenčními bilingvisty mají odlišnou dynamiku. Při práci s rodilými mluvčími se u terapeutů mnohem častěji objevuje nejistota. Respondenti také popisují obavy z negativního vnímání klientů. „Vnitřní proces integrace dvojího lingvistického já a úspěšný rozvoj kompetence bilingvního terapeuta je přínosem pro jejich poskytování úspěšné vícejazyčné psychoterapie, zejména pokud klient mluví ve svém prvním jazyce“ (Alessi, 2000).

Někteří respondenti se zmiňují o soustředění na jazykovou stránku během terapie jako překážku pro terapeutický proces. Jak již bylo zmíněno v literatuře, terapeuti pracující se

španělsky mluvícími klienty trávili většinu času zaměřením se na správný překlad nebo výslovnost spíše než na terapeutický proces (Biever a kolegové, 2002). Terapeuti vnímali význam úrovně jazykových dovedností pro provádění terapie v cizím jazyce. Z rozhovorů vyplývá, že není přesně stanovená hranice, ale jazykové dovednosti musí odpovídat úrovni, kdy terapeut se cítí komfortně v daném jazyce.

Téma bilingvní psychoterapie je velmi rozsáhlé. Během zkoumání jsem narážela na mnoho limitů. Jedním z limitů bylo získání respondentů s podobným jazykovým pozadím a podobnou praxí. Někteří respondenti mají jen několik cizojazyčných klientů, jiní výrazně více. Každý z respondentů se naučil anglicky jinak a používání na denní bázi se také velice liší.

Můj zájem o téma bilingvní psychoterapie se týká i mých osobních důvodů. Osobní zkušenost s životem v cizí zemi, studiem a praxí v cizím jazyku mohly zkreslit průběh výzkumu. Osobní zaujatost se mohla projevit při dotazování respondentů nebo reakcích na jejich odpovědi.

Dalším aspektem, který by mohl omezit výpovědní hodnotu výzkumu, je moje omezená zkušenost s prováděním rozhovorů a interpretací pomocí IPA. Přesto, že příprava na rozhovory a interpretace byla konzultovaná, mohou být výsledky zkreslené.

9 ZÁVĚR

Diplomová práce se zaměřuje na téma bilingvních psychoterapeutů a jejich pocíťované rozdíly v práci s klienty za použití cizího jazyka. Cílem této studie bylo získat vhlad do problematiky bilingvní psychoterapie, porozumět silným a slabým stránkám interkulturní psychoterapie. Pochopit, jak se terapeuti cítí při práci v nemateřském jazyku a zjistit, jak terapeuti vnímají terapeutický proces s klienty v různých jazycích. Jedním z důvodů volby tohoto tématu je nedostatek výzkumů na toto téma v českém prostředí.

Metodologie studie byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část vymezuje bilingvismus, popisuje proces osvojování jazyků. Dále se zaměřuje na bilingvní psychoterapii z pohledu klientů a terapeutů.

Praktická část poskytuje popis výzkumného šetření kvalitativního charakteru. Studie se zúčastnilo 5 respondentů, se kterými byli provedené hloubkové polostrukturované rozhovory. Rozhovory byly zkoumané pomocí Interpretativní fenomenologické analýzy (IPA).

Výsledky výzkumu této kvalitativní studie se shodují se závěry zahraničních studií. Téma kulturního pozadí klientů je významnou proměnnou při práci s bilingvními klienty. Jde o kulturní pozadí každého klienta, jejich prožívání určitých situací a vztah k psychoterapii. Na terapeutický proces to má dopad takový, že se musí dávat větší prostor pro rozebírání a dorozumění konkrétních zkušeností.

Co se týče jazykové stránky, určitá úroveň jazykové znalosti je nezbytná pro provádění psychoterapie. Při nízké úrovni je potřeba využít dopomoc překladatelů. Jazyková bariera může vznikat při sezeních, hlavně to vzniká s klienty, pro které je anglický jazyk rodným jazykem. Jazyková nejistota může mít vliv i na jistotu terapeuta při terapeutické spolupráce.

Přínosem tohoto výzkumu je možnost hlouběji nahlédnout na osobní a jedinečnou zkušenost každého z respondentů.

10 Seznam použité literatury

- [1] Alessi, M. W. (2000). The experience of being asked, "How is it that you speak Spanish so well?": A critical incident for a bilingual therapist. Auburn University.
- [2] Amati Mehler, J., Argentieri, S., & Canestri, J. (1990). The Babel of the unconscious. *International journal of psycho-analysis*, 71, 569-583.
- [3] Amiri, M. (2021). The role of language in therapy: The therapist's bilingualism in the countertransference experiences (Doctoral dissertation, Auckland University of Technology).
- [4] Aragno, A., & Schlachet, P. J. (1996). Accessibility of early experience through the language of origin: A theoretical integration. *Psychoanalytic Psychology*, 13(1), 23.
- [5] Baker, C., & Jones, S. P. (Eds.). (1998). *Encyclopedia of bilingualism and bilingual education*. Multilingual Matters.
- [6] Bamford, K. W. (1991). Bilingual issues in mental health assessment and treatment. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 13(4), 377-390.
- [7] Bhatia, T. K., & Ritchie, W. C. (2013). *Bilingualism and multilingualism*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- [8] Biever, J. L., Castaño, M. T., de las Fuentes, C., González, C., Servín-López, S., Sprowls, C., & Tripp, C. G. (2002). The role of language in training psychologists to work with Hispanic clients. *Professional psychology: research and practice*, 33(3), 330.
- [9] Burck, C. (2004). Living in several languages: implications for therapy. *Journal of family therapy*, 26(4), 314-339.
- [10] Canestri, J., & Reppen, J. (2000). Development of affect in bilingual patients. *International Journal of Psycho-Analysis*, 81(1), 153-155.
- [11] Croft, W., & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive linguistics*. Cambridge University Press.
- [12] Čermák František. (1994). *Jazyk a jazykověda: (přehled)*. Pražská imaginace.
- [13] Doskočilová, K. (2002). Co je bilingvismus. Kolik řečí umíš? *Čeština doma a ve světě*, 228-234.
- [14] Dewi, P. (2017). <https://journal.universitاسbumigora.ac.id/index.php/humanitatis/article/view/576/404>. View of unitary system hypothesis and dual system hypothesis in

- language development. Retrieved June 20, 2022, from <https://journal.universitاسbumigora.ac.id/index.php/humanitatis/article/view/576/404>
- [15] Estrada, O., Brown, J. L., & Molloy, L. (2018). Bilingual therapists' confidence using clinical Spanish language terminology. *Journal of Teaching in Social Work*, 38(3), 324–341. <https://doi.org/10.1080/08841233.2018.1468384>
- [16] Fabbro, F. (2013). *The neurolinguistics of bilingualism: An introduction*. Psychology Press.
- [17] Ferguson, C. A. (1959). Diglossia. *word*, 15(2), 325-340.
- [18] Ferjan Ramírez, N., Ramírez, R. R., Clarke, M., Taulu, S., & Kuhl, P. K. (2017). Speech discrimination in 11-month-old bilingual and monolingual infants: a magnetoencephalography study. *Developmental Science*, 20(1), e12427.
- [19] Fishman, J. A. (2020). Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism. In *The bilingualism reader* (pp. 47-54). Routledge.
- [20] Foster, R. P. (1998). *The power of language in the clinical process: Assessing and treating the bilingual person*. Jason Aronson.
- [21] Foster, R. P. (1992). Psychoanalysis and the bilingual patient: Some observations on the influence of language choice on the transference. *Psychoanalytic Psychology*, 9(1), 61.
- [22] Genesee, F. (1989). Early bilingual development: One language or two?. *Journal of child language*, 16(1), 161-179.
- [23] Genesee, F. (2010). Dual language development in preschool children. *Young English language learners: Current research and emerging directions for practice and policy*, 59-79.
- [24] Greenson, R. R. (1950). The mother tongue and the mother. *International Journal of Psycho-Analysis*, 31, 18-23.
- [25] Grosjean François, & Byers-Heinlein, K. (2018). *The listening bilingual: Speech perception, comprehension, and bilingualism*. Wiley Blackwell.
- [26] Grosjean, F. (1985). The bilingual as a competent but specific speaker-hearer. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*, 6(6), 467-477.

- [27] Harding, E., Harding-Esch, E., & Riley, P. (2003). *The bilingual family: A handbook for parents*. Cambridge University Press.
- [28] Helgeson, V. S. (2020). *Psychology of gender*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- [29] Hymes, D. (2015). Two types of linguistic relativity (with examples from amerindian ethnography). In W. Bright (Ed.), *Sociolinguistics: Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference, 1964* (pp. 114-167). Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110856507-009>
- [30] Junker, D. A., & Stockman, I. J. (2002). Expressive vocabulary of German-English bilingual toddlers.
- [31] Kropáčová, J. (2006). Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem. *e-PEDAGOGIUM II/2005*, 42.
- [32] Krapf, E. E. (1955). The choice of language in polyglot psychoanalysis. *The Psychoanalytic Quarterly*, 24(3), 343-357.
- [33] Lenneberg, E. H. (1967). The biological foundations of language. *Hospital Practice*, 2(12), 59-67.
- [34] Lewis-Fernández, R. (1996). Cultural formulation of psychiatric diagnosis. *Culture, Medicine, and Psychiatry: An International Journal of Cross-Cultural Health Research*.
- [35] Li, P., Sepanski, S., & Zhao, X. (2006). Language history questionnaire: A web-based interface for bilingual research. *Behavior research methods*, 38(2), 202-210.
- [36] Mackey, A., Gass, S., & McDonough, K. (2000). How do learners perceive interactional feedback?. *Studies in second language acquisition*, 22(4), 471-497.
- [37] Maftoon, P., & Shakibafar, M. (2011, May). Who is a bilingual?. ResearchGate. Retrieved June 19, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/296695511_Who_Is_a_Bilingual
- [38] Marcos, L. R., Urcuyo, L., Kesselman, M., & Alpert, M. (1973). The language barrier in evaluating Spanish-American patients. *Archives of General Psychiatry*, 29(5), 655-659.
- [39] Morina, N., & Maier, T. (2009). Lost in translation?--psychotherapy using interpreters. *Psychotherapie, Psychosomatik, Medizinische Psychologie*, 60(3-4), 104-110.

- [40] Neuliep, J. W. (2017). Sapir–Whorf hypothesis. *The International Encyclopedia of Intercultural Communication*, 1–5. <https://doi.org/10.1002/9781118783665.ieicc0111>
- [41] Nikitin NZ. <http://nadjacounselling.com/the-influence-of-language-in-psychotherapy/>. Accessed 28 Sept 2018
- [42] Ortega, L. (2011). *Second language acquisition* (pp. 191-204). Routledge.
- [43] Penfield, W., & Roberts, L. (2014). *Speech and brain mechanisms*. Princeton University Press.
- [44] Pérez Foster R. The bilingual self: duet in two voices. *Psychoanal Dialog*, 1996b;6(1):99–121.
- [45] Petráčková Věra, & Kraus Jiří. (1995). *Akademický Slovník cizích slov*. Academia.
- [46] Portera, A., Moodley, R., & Milani, M. (Eds.). (2020). *Intercultural mediation counselling and psychotherapy in Europe*. Cambridge Scholars Publishing.
- [47] Rogers, L. J. (2021). Brain lateralization and cognitive capacity. *Animals*, 11(7), 1996. <https://doi.org/10.3390/ani11071996>
- [48] Rudolph, J. W., Taylor, S. S., & Foldy, E. G. (2006). Collaborative offline reflection: a way to develop skill in action science and action inquiry. In *Handbook of Action Research: Concise Paperback Edition*. Sage Publications.
- [49] Santiago-Rivera, A. L., Altarriba, J., Poll, N., Gonzalez-Miller, N., & Cragun, C. (2009). Therapists' views on working with bilingual Spanish–English speaking clients: A qualitative investigation. *Professional Psychology: Research and Practice*, 40(5), 436.
- [50] Schiffman, H. F. (2017). Diglossia as a sociolinguistic situation. *The Handbook of Sociolinguistics*, 205–216. <https://doi.org/10.1002/9781405166256.ch12>
- [51] Scholl, L., Šulová, L., & Morgensternová, M. (2011). *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Wolters Kluwer.
- [52] Schouler-Ocak, M. (2019). The role of language in intercultural psychotherapy. *Intercultural Psychotherapy*, 81–91. https://doi.org/10.1007/978-3-030-24082-0_6
- [53] Sella, E. (2006). *Countertransference and empathy: The perceptions and experiences of polyglot immigrant clinicians, who, working with monolingual or bilingual immigrant children, are practicing in a language that is not their mother tongue*. New York University.

- [54] Skulic, T. (2007). Languages of psychotherapy: the therapist's bilingualism in the psychotherapeutic process (Doctoral dissertation, Auckland University of Technology).
- [55] Sprowls, C. (2002). Bilingual therapists' perspectives of their language-related self-experience during therapy. Our Lady of the Lake University.
- [56] Staczan, P., Schmuecker, R., Koehler, M., Berglar, J., Cramer, A., von Wyl, A., Koemeda-Lutz, M., Schulthess, P., & Tschuschke, V. (2015). Effects of sex and gender in ten types of psychotherapy. *Psychotherapy Research*, 27(1), 74–88. <https://doi.org/10.1080/10503307.2015.1072285>
- [57] Štefánik Jozef. (2000). Jeden člověk, dva jazyky: Dvojjazyčnost U Detí: Predsudky a skutočnosti. Academic Electronic Press.
- [58] Tollefson, J. W. (1983). Language policy and the meanings of diglossia. *WORD*, 34(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/00437956.1983.11435733>
- [59] Treffers-Daller, J. (2019). What defines language dominance in bilinguals? *Annual Review of Linguistics*, 5(1), 375–393. <https://doi.org/10.1146/annurev-linguistics-011817-045554>
- [60] Verdinelli, S. (2006). Narratives of bilingual counsellors (Doctoral dissertation, Our Lady of the Lake University, Texas, 2006). *Dissertation Abstracts International*, 67.
- [61] Zubizaray, D. G., & Schiller, N. O. (2019). *The Oxford Handbook of Neurolinguistics*. Oxford University Press.

C Příloha

11 Přepisy rozhovorů

11.1 Rozhovor s Annou

Mohla byste se prosím představit?

Určitě. Jmenuji se TP. Jak moc chcete abych se představila?

Třeba něco o sobě, věk, vzdělání...

Je mi třicet devět roků. Jsem vdaná. Mám tři děti - tři holky. Studovala jsem sociální práci a komunikaci tady v Praze na Pražské Vysoké Škole Psychosociálních Studií. Protože jsem byla v jednom z těch prvních ročníků tak jsme zároveň měli s tím i výcvik, v rámci školy, který byl garantovaný školou. Vedla nám ho Darja Kocábová s Honzou Kulhánkem. V druhý skupině byla Pavla..... za chvíli vzpomenu a František Kučera. Hellerová, Pavla Hellerová a František Kučera. No dělali jsme to vlastně v průběhu školy, takže jsme získali jako kompletní psychoterapeutické vzdělání včetně jako teorie praxe nebo sebezkušenosti a supervize. A terapii sama na sebe dělám vlastně posledních šest-sepm, sedm roků. Předtím jsem pracovala ve středisku výchovné péče, pak jsem měla děti a potom teda terapii.

A v jakém směru máte výcvik?

Ten výcvik je psychodynamický. Díky zaměření naší školy tam bylo hodně prvků jako daseinsanalytických a celá škola je hodně střelená přes fenomenologii. Takže tím to bylo, ale ta struktura výcviku byl klasický SUR.

Předpokládám, že jazyk, ve kterém jste studovala byla čeština?

Jo, jo

Dívala jsem se na vaše stránky, že děláte terapii i v angličtině.

Jo.

Chtěla bych se zeptat na pozadí vaší angličtiny. Kdy jste to začala studovat?

Tak jako na základce. Takový ty klasický základy. Asi to nebude moc profesní, ale to nevadí. Moje ségra se vdala za Američana a díky tomu jsem vlastně začala angličtinu používat jako v běžném životě, téměř každodenně. A pak jsem se seznámila já se svým mužem, který je

také Američan. Takže anglicky vlastně mluvím každodenně. Díky tomu, že ten jazyk používám prostě každý den, tak bylo to hlavně, že prostě poskytovat terapii i v angličtině je něco k čemu se chci dostat. Začínala jsem s češtinou a nějak to plynule jako z vlastních asi nejistot, z vlastních “jak si poradím s nějakým bláznivým přízvukem” a tak. Když jsem asi začínala s psychoterapií v češtině sama na sebe tak těch lidí, který v Praze poskytovali anglicky mluvící terapii nebo terapii v angličtině bylo relativně málo a pořád je. A navíc všichni nebo téměř všichni terapeuti v Praze mají rozdílný ceny. Mají taxu na češtinu a potom mají zvýšení taxu na angličtinu. Já jsem tomu nikdy úplně nerozuměla. Proč to tak je. A pak jsme se podstrčili s kolegyní, která má praxi vedle, která má taky manžela, který není Čech. A tak jsme si jako navzájem řekly, že prostě už je potřeba to udělat, protože ten zájem je a já v angličtině mluvím fakt jako ten jazyk používám strašně ráda. Čím dýl jsem vlastně používala angličtinu tím víc jsem začala i číst jako i nejenom beletrii ale i odbornou literaturu v angličtině. Takže to potom bylo prostě jako pro... Byl to jako přirozený krok, ke kterému jsem chvilku směřovala. Chvilku mi to trvalo, ale teď je to něco co je úplně jako prostě běžná nabídka moje.

Takže používáte angličtinu v každodenním životě a čtete... Jestli používáte i písemnou formu?

Jo, jo.

Vlastně používáte veškerý formy jazyka v angličtině. Takže dá se říct, že zhruba 7 let zpátky jste začala i poskytovat služby v angličtině.

Jo zhruba tak. No je to trošku míň spíš pět.

Mohla byste mi říct kolik máte průměrně klientů v angličtině a v češtině, třeba v procentech?

Ty jo to se musím podívat. To se přiznám, že nevím. Kouknu se.... No je to 55–60 % lidí je anglicky zbytek je česky. Tak se to tam přelévá, ale myslím většina nebo po většinu času je vždycky víc klientů v češtině a o něco míň v angličtině. Ale ten rozdíl není úplně velký.

Jestli vnímáte nějaké rozdíly v tom terapeutickém procesu s českým mluvícími klienty a s anglicky mluvícími klienty?

V procesu ne, ale jsou rozdíly, který jsou jako podmíněný kulturně, který prostě ty lidi vyrůstali v něčem jiném, než jsem vyrůstala já. I ty věci, který jsou aktuální tak vnímají jinak, než je vnímám já. Právě tím kde vyrůstali. Takže v procesu určitě ne, ale v ty terapii samotný to v něčem jiný je, protože tam jsou věci, který řekne Čech v terapii. A i přesto, že se jako

doptávám jestli to myslí tak jak si myslím, tak se ve většině případů strefím, že tomu rozumíme stejně. I třeba významům slov rozumíme stejně. Ty rozdíly jsou úplně malinkatý. V tý angličtině jsou věci který vnímám jinak já, vnímají jinak oni a je to o nějakým jako dovysvětlení, o větším možná pátrání někdy. Co to pro ně vlastně jako znamená, jak některé věci myslí, jak je myslím já, když je řeknu. Takže ne. Myslím si, že to není úplně jako o procesu, ale spíš o těch jako jazykových nuancí a o těch kulturních věcech.

Když mluvíte o kulturách tak se zdá, že vaši klienti nemluví primárně angličtinou, ale že je to váš společný druhý jazyk?

Ne ne, je to namíchaný hodně. Jakože mám „native speakers” jako anglický, ale pak mám lidi který nejsou z anglicky mluvících zemí, ale angličtina je jim jako druhým jazykem. Ať už díky vzdělání nebo díky tomu, že žili prostě nějakou dobu v anglicky mluvících zemích. Nebo ten jazyk potřebují v práci a tam ho používají jako prostě běžný každodenní jazyk. Takže je to namíchaný. Jsou lidi, který jsou z anglicky mluvících zemích a potom ty kteří to mají jako ne vlastní jazyk.

A vnímáte rozdíly i mezi těma dvěma skupinami?

To jo, to jo. Jo. Já přemýšlím. Především v čem. Ty rozdíly určitě jsou. Ale to je zas daný tou kulturou. V čem a kde vyrůstali.

Když mluvíte o komplikacích spojených s kulturou tak co tím máte na mysli?

Jsou to třeba... Teďka mám na mysli jednu klientku, která pochází z Běloruska. Když mluvíme třeba o tom v čem vyrůstala, jak bylo když ona byla náctiletá, jak bylo nahlíženo na ženu jako takovou ve společnosti. Tak i presto, že to nebyl zas až tak velký rozdíl mezi tehdy Československem a Běloruskem. Tak ty rozdíly tam jsou a je to o nějakým vysvětlování, podávání toho jak ona to vnímala, v čem vyrůstala, jak to vnímalo její okolí, jak to ovlivňovalo to jak na sebe hledí dneska. Tak o tom mluvím.

Jo, že ten rozdíl je o nějakých normách.

Jo, jo.

Rozumím.

Vlastně si to nějakým způsobem odráží i v jejich vlastních životech. Nejenom v terapii, ale i v tom každodenním životě. Když to jsou lidi, který nejsou Češi, cizinci, ale žijou tady. Tak jsou to věci který oni vnímají jako velmi, že se jich aktuálně každodenně velmi dotýkají. Věci kterým se smějou třeba, který jim přijdou vtipný a tady je nikdo nepochopí, protože to vychází

ze seriálu na který koukali jako šestiletý děti, kterým se oni smáli. A tady na to jako nemají s kým navázat, protože to nikdo nezná. A když potkají člověka, který je nejenom ze stejné země, ale je přibližně stejně starý a mají stejný “background” mají stejný ty základy, tak to je něco co jim dodává strašnou spoustu radosti, strašnou spoustu energie.

Jak vnímáte tu jazykovou bariéru, která se nastává, pokud ji vůbec vnímáte. Třeba na sezeních v angličtině nebo s lidmi, kteří nemají angličtinu jako mateřštinu?

Vlastně mám pocit, že to, že já nejsem “native” a oni taky ne. Je to do jisté míry v té terapii výhoda. Protože ten “native speakers” jsou věci, který jsou prostě fráze, který zajetý, který ani nemusejí být nebo který prostě pochází z jejich malého regionu, který mi nemusejí dojít. Když to jsou lidi, který mají angličtinu ne jako první jazyk, ne jako mateřský jazyk, tak takovejhle věci mají strašně málo. Takže ty bariéry jako vznikají vlastně míň, protože ten jazyk pro nás pro obě dvě strany je až ten druhý a tudíž jich tam vlastně vzniká míň.

Je to vlastně zajímavý, jak to říkáte. Tak tím pádem jak se cítíte když máte klienta, který je „native”?

Já jsem jako měla. Měla jsem zábrany dřív, jak jsem to už zmiňovala. Ale postupem času mi došlo, že vlastně i v češtině se strašně často těch lidí ptám jak to jako vlastně myslí, co to znamená to co říkají. A došlo mi, že ta otázka je vlastně úplně stejná v angličtině, že je to totéž. I v češtině i přesto, že jsem před chvílkou říkala, že jsou podobný ty významy, tak to můžu já vnímat jinak než to vnímají oni. Prostě se ptám. Pořád se prostě ptám. A jak jste to myslel? Rozumím tomu dobře? A to dělám stejně jak v češtině tak i v ty angličtině. Je fakt, že někdy vznikají takové roztomilé situace. Jsem tady měla klienta, který je původně z Irska, pokud se nepletu. Jsem se ho ptala, a ptala jako co tím myslí, co to jako znamená. A on mi začal vysvětlovat ten význam toho slova. Já říkám, ne, to ne, tomu rozumím, já si myslela co to znamená pro vás. Někdy si tak jako říkám tak teď si asi myslí, že jsem úplně blbá, ale to nevádí. To je součástí toho procesu, to zvládnou.

Ještě jste před chvílkou zmiňovala přízvuk. Jak jste to prožívala, možná jak jste se s tím srovnávala?

Tak si budu ťukat na hlavu, ale do tyhle chvíle jsem vlastně neměla žádnýho klienta u kterýho bych s tím jako bojovala. Ani jednou to nebyl prostě nikdo, kdoby říkal “já se omlouvám, ale já nemůžu to s váma dělat, protože se tak strašně musím soustředit na ten jazyk samotnej, že nejsem schopná vnímat nic jinýho”. Takovou zkušenost nemám. Vím, že tohle je něco, co se nastat může a v ty chvíli bych to teda terapii dělat nemohla s tím člověkem. Protože

kdybych se musela soustředit jenom na tu jazykovou stránku, kterou si troufám říct, že normálně jako neřeším, když mluvím s člověkem, který nemá žádnéj silnej šilenej skotský přízvuk třeba. Tak to řeším. Tak prostě mluvím nebo poslouchám stejně jako v češtině. Ale mám to jako v hlavě, že tohle nastat může, a že to řešení je, že mě to mrzí, ale že v tu chvíli já tu práci nemůžu odvést tak jak bych chtěla a nemělo by to benefity prostě pro nikoho.

Rozumím. Ještě napadá jestli se Vám stává, že v tom terapeutickém procesu vám vypadne slovo nebo fráze?

Běžně. Ale to se mi stává i v češtině. Jsem si říkala už několikrát, že kdybych si jako dělala čárky za chvíle kdy chci něco říct a nejsem schopná si vzpomenout na to slovo, tak tady mám popsanou zed'. Ale mně se to stává i v češtině, že prostě je to úplně stejný. Vim přesně co chci říct, ale to slovo prostě nejsem schopná z hlavy vydolovat. Stává se mi to běžně a buďto nějak popíšu nebo mi pomůžou ty lidi ať už mluví jakýmkoliv jazykem. Spíš to jsou takový chvíle, který to jako odlehčí, který vlastně pomůžou tomu, že já nejsem vševěd, že já nejsem bezchybná už vůbec ne a že prostě nevím. V tu chvíli mi to prostě nejde jako vylézt. Teď mě napadá, že mám jednoho klienta a to je Čech, který se rozčiloval "vy se pořád opravujete". To já říkám "jo jako dělám chyby no. Řeknu něco pak mi to napadne, že to chci říct jinak, líp, tak se opravím. To funguje stejně jak ty češtině, tak v ty angličtině, že prostě to dolad'ujeme. A to samé chci po nich, abychom si rozuměli co nejlíp.

Mě by ještě zajímalo z jazykové stránky, jestli třeba když máte sezení v angličtině tak přemýšlíte rovnou v angličtině nebo překládáte?

Já to vnímám jako obrovskou výhodu toho, že ten jazyk opravdu používám prostě každéj den. V něm prostě doma žijem. Takže to překládání se neděje. Jsou někdy, jo, jako jasně že jo. Jsou někdy situace, kdy slyším slovo, kterému nerozumím doslova. A když je na to prostor, tak se zeptám co to znamená. A když na to prostor není, tak si ho poznamenám, protože ten kontext je jasný vždycky. A když na to prostor není nebo na to není vhodná chvíle tak to slovo napíšu. A pak se podívám co to vlastně přesně bylo. Takže jo, stává se to. Jsou slova, který nevím v tu chvíli, ale kontextu jako porozumíme. Jinak v tu chvíli přemýšlím v angličtině.

A ještě se vlastně říká, že ten jazyk ve kterým člověk studoval pak pomáhá přemýšlet v tom konkrétním oboru. Pak je náročné přemýšlet v jiným jazyce, když se jedná o ten stejný obor. Tak jestli to vnímáte podobně?

Když jsem byla mladší tak to tak určitě bylo. Když jsem byla po škole nebo když jsem studovala, tak být schopná nějakým způsobem přepínat mezi těma jazyky a být schopná je použít stejným způsobem možný nebylo. Ale čím víc ten jazyk používám já a čím víc čtu v tom jazyku, tím víc... V Čechách je prostě strašná spousta workshopů, seminářů, který jsou v angličtině. Jedou anglicky mluvící lektoři ať už jsou sami jako “native” nebo jsou různě z celého světa. To hrozně pomáhá. Pomáhá to nastavovat ten mozek na tu anglickou terminologii. Takže to studium určitě jako jo. Nemyslím si, že to nutně musí být tak, že to nejde přepnout, ale je nutná praxe v tom. Je nutný číst. Je nutný poslouchat ty věci. Je nutný třeba se učit jako jsme se učili různí fráze během výcviku, který nám zůstávají v hlavě od našich výcvikových lektorů, od našich učitelů v češtině. Tak to samé dělám vlastně celou tu dobu, teď když se vzdělávám dál. Tak to vlastně pokračovalo jenom v jiném jazyce.

Říká se, že jazyk je základním nástrojem v psychoterapii. Jak moc s tímto tvrzením souhlasíte?

Hodně. Hodně s tím souhlasím. Souhlasím s tím hodně, ale nemyslím si, že je nutný aby to byl jazyk, který je mateřský. Mám klienty který jsou Češi a chtějí terapii v angličtině, protože jim je z nějakého důvodu angličtina bližší. Je pro ně jednodušší se v ní vyjadřovat. Hodně to souvisí nebo hodně to chtějí lidi, kteří jsou součástí LGBTQI+ komunity kvůli zájmenům. Kvůli všemu. Je to pro ně prostě příjemnější. Je to pro ně klidnější. Nemusejí to tolik řešit právě třeba ty prokletý zájmena. A je spousta lidí, spousta kolegů, který když tohle slyší říkají “jenom se za to schovávali za ten cizí jazyk a je to nějaká jako obrana, nějaký obranný mechanismus, aby nemuseli...”. A to se přiznám, že s tím nesouhlasím. To mi přijde. Tak možná bylo, třeba i u mojí generace, možná jo. Ale lidi, kteří jsou mladší než já, který studují střední školu v angličtině. Myslím že to tak už není. Pro vaši generaci a děcka, který jsou pod váma věkově, tak ten jazyk, jakýkoliv jiný, nemusí to být nutně angličtina samozřejmě, prostě může být stejným způsobem adekvátní tomu co prožívají klienti jako je ten jazyk mateřský. A když to přináší nějaký výhody jako třeba pro transgender klienta tak je to jenom dobrý. Jako určitě je to základní nástroj. Určitě jo, ale není jedinej a nemusí to nutně bejt z mého pohledu ten mateřský jazyk.

V psychoterapii se často mluví, že jazyk je důležitý hlavně kvůli nějakým nuancím nebo jemnostem, který člověk, který neovládá ten jazyk dokonale nemůže vycítit. Co si o tom myslíte?

Nevnímám. Nevnímám, protože si myslím, že se na ty věci prostě dá zeptat. To vysvětlování, to dotazování na ty významy, na ty právě drobnosti, který můžem vnímat, pochopit jinak je prostě součástí terapie. Je to součást toho samotného procesu. A klienti. No jako můžou. Samozřejmě jsem chtěla říct nemůžu, ale můžou. Můžou ode mě čekat, že jim budu rozumět na první dobrou. Ale to já nemůžu jako nabídnout. Já to nejsem schopná v angličtině a nejsem to schopná v češtině dát. Myslím si, že to že to dotazování po významech, to doptávání se, jak to ten člověk myslí je tak velká součást ty práce. S tímhle výrokem souhlasím.

Kdybich srovnala dvě skupiny, klienty které máte v angličtině a češtině, myslíte že je tam rozdíl v hloubce nebo v kvalitě poskytované služby?

Z mojí strany?

Z Vaší strany.

No tak to doufám že ne. No doufám že ne. Asi nevím co k němu říct.

Co byste mohla doporučit začínajícím terapeutům, kteří plánují dělat terapii v cizím jazyce?

Asi se toho hlavně nebát si myslím, protože ten, když budu mluvit o České republice, tak ten zájem o terapii v jiných jazycích je. To je jako fakt. To že bude stoupat je podle mě úplně nevyhnutelný. A vlastně se vracím trošku k tomu co jsem říkala na začátku, že spousta většina terapeutů, který poskytuje terapii v jiném jazyce než v češtině a jsou Češi mají dvojnásobnou cenu. Je třeba něco co vnímám jako... No prostě mi to nepřijde košer se přiznám. Tak možná nad tímhle se nějak jako zamyslet jestli je to vlastně nutný. Pokud člověk se cítí na to používat jiný jazyk než jeho mateřský v tyhle práci tak si nejsem jistá jestli je tam ta nějaká nadstavba nebo práce navíc tak velká, že musí být rozdíl v ceně. Přijde mi to vlastně nefér vůči všem cizincům, který žijou tady u nás a tu péči nebo tu podporu potřebují. To možná, to doporučila jako se nad tím zamyslet, jestli je to nutný tuhle praxi zanechávat. Pak určitě i ten jazyk samotnej, studovat v tom jazyce. Prostě kupovat si odborné knížky, který jsou napsány v angličtině. Taky číst v angličtině nebo v jakémkoliv jiném jazyce a vzdělávat se v tom. Vzdělávat se dál v tom jazyce, který chtěj používat. Myslím že to strašně jako pomáhá nasátí ty terminologie toho přístupů nebo ty metody. A navíc to strašně pomáhá v tom jako setkávání s dalšíma lidma, který to dělaj taky, který poskytují terapii v angličtině nebo v jiném jazyce a můžou vlastně jako čerpat nějaký zkušenosti navzájem pomáhat si. To vnímám jako že je že je docela důležitý a podstatný.

Díky moc.

Není za co.

11.2 Rozhovor s Benjamínem

Tak jestli byste mohl představit?

Tak já se jmenuju FC. Jsem muž a jsem z Prahy z České republiky. Pracuju jako terapeut a vlastně se zabývám touto činností asi dvacet let. Z toho posledních deset let pracuju s cizincema převážně v ruštině, v češtině a v angličtině. A tady pracuju vlastně jednak v soukromí praxi, kterou mám na Praze 6 a jednak pracuju s různými organizacemi jako je například Sdružení pro integraci a migraci a Člověk v tísni. A tam všude vlastně pracuji s převážně cizinci rusky a anglicky mluvícími a česky taky.

A jak jste se dostal k psychoterapii, kde jste studoval a tak?

K psychoterapii jsem se dostal tak, že já jsem dělal úplně jinou práci, jsem pracoval vlastně pro jednu americkou korporaci asi dvacet let a potom, když pak jsem se vlastně asi před pětadvaceti lety rozvedl a v tom procesu rozvodu mě provázela terapeutka. Ta její práce, kterou se mnou dělala na mě udělala velmi hluboký dojem. A tak jsem vlastně pátral po tom, co to se mnou prováděla a zjistil jsem, že vlastně je to technika, která vychází z psychoterapeutického přístupu PCT neboli terapie Carla Rogerse a tak jsem se o tom začal pít dál a skončilo to tak, že jsem vlastně prošel výcvikem psychoterapeutickým pětiletým a od té doby se tomu věnuju vlastně v soukromí praxi. A potom teda i tady u těch těch organizací.

Tak to zní jako moc zajímavý příběh. A vy jste studoval na Karlovce?

Ne. Já jsem. Já jsem studoval ekonomickou školu a vlastně. Tak pak je výcvik.

Předpokládám že jazyk, ve kterým jste studoval byla čeština?

Ano.

A jestli byste mohl nějak uvést váš jazykový tzv. background. Jakými jazyky mluvíte, na jaké úrovni. Jak jste se k těm jazykům dostal?

Mluvím anglicky a rusky. Kromě teda češtiny ještě umím německy trochu a polsky, a naučil jsem se je vlastně tak ruštinu. Angličtinu jsem se učil od základní školy až na vlastně univerzitu, ale jako rusky neřekl bych, že jsem se tam něco nějak výrazně naučil, protože v té době kdy já jsem studoval a učil se tak přece jenom to bylo za totáče. Takže tam ještě ty techniky a možnosti vlastně mluvit třeba s jako nativními mluvčími byly velmi omezený. Ale potom

jsem vlastně začal ty jazyky používat. Když jsem začal cestovat, tak jsem cestoval do zemí kde se těmito jazyky mluví a tam jsem vlastně tou hlavní část těch svejch jazykových znalostí nabył. A to se týká i němčiny. Tu jsem studoval velmi omezeně, ale naučil jsem se vlastně tím, že jsem mluvil s Němci a to samý se týká polštiny tam. To jsem se naučil, to jsem nestudoval vůbec. Ale to vlastně tím, že jsem mluvil s Poláky tak jsem s ním začal mluvit nějak prostě a ne nějak moc dokonale. Ale domluví se, ale teda praxi terapeutickou neprováděl ani v němčině ani tam ani v polštině.

Jo a používáte tyto jazyky nějak v běžném životě kromě práce?

Jo, používám. Mám třeba doma. Doma taky někdy s manželkou mluvíme třeba anglicky, když chceme aby nám dítě nerozumělo a nebo i tak jako z legrace, protože ona vlastně umí velmi dobře anglicky. Takže nám to dělá dobře, když můžeme ten jazyk používat takhle. Anebo mám kamarády, s kterejma třeba zase mluvíme rusky a tak jen tak prostě protože mi to dělá radost.

Jo. Vlastně bych se chtěla zeptat ohledně terapii, jestli vnímáte nějaké rozdíly, když provádíte terapii třeba v češtině, angličtině nebo v ruštině?

Ani moc ne. Ani moc nemyslím, že bych vnímal rozdíly. V tom jazyce, v tom jazyce, který používáme. Myslím, že ne. V čem vnímáte rozdíly. No potom v ty práci s těmi klienty třeba v jejich kulturním backgroundu nebo pozadí odkud oni pochází, tak tam vnímám rozdíly více. Je to samozřejmě nějakým způsobem provázaný s tím jazykem, protože prostě nějakým jazykem, který vychází z té kultury velmi často. Takže tam vlastně možná ty rozdíly vnímám třeba ve způsobu, jakým se určitý věci říkají nebo jak se popisují prostě určité jako děje které prožívají. Tak to si myslím, že může být ten rozdíl. Jo, že třeba se to různě popisuje ty věci nebo že různě se vyjadřují ty lidi. Ale jinak jako tuto tu faktickou věc si myslím, že to je podobný všechno.

A když mluvíte o kultuře, tak jestli byste to mohl víc pootevřít.

Ono si myslím, že vlastně ta kultura, ten kulturní background mých klientů ta znalost toho kulturního backgroundu si myslím, že je klíčová u většiny tedy klientů. Myslím si, že to není jenom o tom jazyce, ale je to i třeba o tom abych rozuměl tomu, když někdo mluví rusky a pochází třeba z Litvy. Takže to je úplně jiný kulturně vybavený člověk než když pochází třeba z Kazachstánu nebo z Čečenska. Jo takže si myslím, že pro to aby vlastně ten terapeut mohl jako fakt jako úspěšně třeba s tím člověkem pracovat tak, že je velmi dobrý když ještě zná ten kulturní background. Třeba ví co asi tak může za těmi slovy toho klienta se nacházet.

Takže vlastně když pracujete s člověkem z jiné kultury tak se snažíte nějak přechít o ty kultuře něco nebo nějak se vzdělávat i v tom?

Taky. No já jsem vlastně dlouho jsem rozhodně moc cestoval ve svém životě takže jsem většinu těch kultur, o kterých s kterými pracuju navštívil. Jsem nějakou dobu jsem tam pobýval a vlastně dlouhodobě jsem třeba pracoval s lidmi z těch kultur. Takže si dovedu vlastně jako vlastně představit tu situaci a to třeba tou mateřskou zemi toho klienta a tu jejich kulturu a to jak vlastně ten klient může uvažovat a tak.

A vzniká v tom terapeutickým procesu něco jako jazyková bariéra. Jestli to taky vnímáte?

Určitě a často třeba přece přejdeme z jednoho jazyka na druhý, když třeba ten klient nedokáže to vyjádřit česky. Někdy mluvíme třeba česky nebo tak jako přepne třeba do angličtiny nebo do ruštiny podle toho jak se mu to, jak se jim to dá lépe daří teda v tom jejich jazyce.

Jo a ještě je taková zajímavá věc, že se říká, jestli třeba ten klient mluví prvním jazykem jako ruštinou a pro vás je to ten druhý jazyk tak je to něco jiného než když oba mluvíte tím druhým jazykem. Jestli to taky vnímáte takhle podobně?

Já si to procítím, jo. No vlastně. Já dávám vždycky přednost mluvit tím jazykem kultury toho člověka a toho klienta. Jo to znamená i když mám třeba klienty, který jsou docela dobře česky mluvící tak dávám přednost když mluví anglicky nebo rusky, aby mohli vlastně se lépe popisovat ty svoje třeba pocity nebo ty svoje postoje nebo ty svoje historie. Protože mám za to, že dovedu si jakoby pracovat právě s tím kulturním pozadím dobře a že si dovedu představit to, co vlastně ten klient popisuje možná lépe než když on nebo ona by to popisovali v češtině. Teď nevím jestli jsem odpověděl na vaší otázku.

Rozumím a je ještě myslím na vás jestli vy se v tom cítíte dobře, protože si říkám jestli vy se v tom cítíte dobře, když mluvíte ne mateřským jazykem?

á právě se v tom cítím velmi dobře. Ano je to dělá dobře. Když můžu mluvit stejným jazykem toho klienta tak tak se dobře cítím. A to jak říkám jsem radši když mluvím tím jazykem, pokud ho teda umím samozřejmě tak radši mluvím tím jazykem klienta než abych mluvil s ním v češtině nebo s ní v češtině.

A když jste teprve jako začínal dělat terapii v jiných jazycích tak jak jste v tom cítil nebo jestli vnímáte, že časem to vnímání se změnilo?

Hodně se změnilo. Hodně na to měl vliv právě práce dlouhodobá práce s klienty. Já taky kromě individuálních vlastně konzultací taky pracuju se skupinami, dělám různá školení a vlastně takový retreaty a takové záležitosti. A to mi hodně pomohlo potom k praktickému použití toho jazyka a ještě další vlastně věc jako zase pro cítění těch kultur ze kterých ti klienti pocházejí. Takže to mi hodně jako dalo potom ta dlouhodobá praxe s těmi klienty mně hodně dodala sebedůvěru a hodně mně vlastně dodala i ty znalosti a pocit toho že je všechno v pořádku.

A stává se vám, že třeba v tom procesu vám vypadne slovo nebo, že některý věci se nedá přeložit úplně stejně?

To se stává často, a tak to popíšu nějak jinak prostě anebo to popíšu nějakým jiným jazykem. Prostě to záleží na tom aby to přesně popisovalo to co chci vyjádřit. A tak to říkám tak dlouho až se to vlastně jako objevím. To co jsem chtěl sdělit a nebo když tomu nerozumím tak si to nechám popsat vlastně od klienta tak abych tomu abych jako tady vlastně přesně věděl co mají na mysli.

Ještě se říká že psychoterapie je vlastně...

No ještě jednou vám skočím do řeči pardon a to se stává i s českými klienty že jo. Takže taky se musím poptávat kolikrát a nebo to popisovat prostě nějak okolo. A teď promiňte to jsem jenom chtěl říct ještě dodat a prostě už mi povídejte.

Ne ne, je to v pořádku. A já jsem se ještě chtěla zeptat na tvrzení o tom, že hlavním nástrojem psychoterapie je jazyk a jazyk v terapii je klíčový. A právě proto někteří terapeuti trvají na tom, aby terapie byla jen v mateřštině, protože tam se dochází k nuancí a nevyřčeným věcem mezi řádky. Jestli s tím tvrzením souhlasíte?

Já s tím souhlasím. Je to určitě vždycky lepší a současně je spousta... Tak toto platí vlastně obecně. Současně je spousta zemí, ve kterých se používá nejenom jeden jazyk, ale víc jazyků takže tam potom to považují skoro za mateřský jazyk. Jo to že ty lidi třeba já nejen když jsou ze Singapuru, takže prostě mluví jak čínsky tak anglicky že jo nebo prostě takovýhle věci nebo když jsou já nevím z Tádžikistánu tak mluví i rusky a tou ruštinu používají skoro jako kdyby to byl jejich mateřský jazyk. A takže si myslím, že to platí. A bohužel vlastně je spousta zemí, který tady v Česku nějakýho terapeuta ve své rodné ve svém rodném jazyce nenajdou. Jo a potom teda vlastně s nima třeba íránsky neumím že jo. Takže prostě mluvím jen potom s tím člověkem v angličtině abychom se prostě dorozuměli tak tak s to tam vlastně není jiná cesta, protože nevím o tom, že by tady někdo třeba byl terapeut, který by mluvil farsí.

Jo, chápu.

Vlastně vím o jedné terapeutice, ale já jsem jenom vzal prostě takhle ale těch zemí je spousta že jo. Kde je to obtížný. Prostě najít terapeuta v tom v tom kterém jazyce.

A když máte klienta v češtině a pak klienta v jiném jazyce tak je to taky úplně stejný ten proces?

Jakej proces?

Terapeutický. Jakože mě by zajímalo jestli k vám přijde klient Čech který mluví mateřtinou jakože češtinou a pak třeba klient s jiným kulturním pozadím, se kterým taky máte terapii v češtině. Jestli je v tom rozdíl?

Jinak je to myslím že je tam jinak ta kultura. Jo pokud ten Čech teda ten člověk kterej je třeba z jiný země a mluví česky a chce mluvit česky tak myslím že to je super. A současně si myslím že tam velkou roli hraje ta kultura toho člověka protože například když bych začal já nevím Ukrajince který žijou tady v Česku a mluví dobře česky tak určitě si myslím že je tam hodně důležitý znát to pozadí. Je toho třeba historicky jako i kulturně ukrajinské a z toho to pozadí toho bývalého Sovětského svazu a vlastně to mít na vědomí. To že třeba tady v těch zemích většinou jako jsou ty třeba lidi, kteří mají jako povolání cokoliv co začíná psych. jako psycholog nebo psychiatr tak jsou vnímání velmi s velkou nedůvěrou protože tam jsou nějaký prostě lidi na to nejsou tolik zvyklí jako tady u nás a vlastně už mají třeba dopředu nějakou nedůvěru a obávají se nějaký manipulace. Tak si myslím že tohle je dobrý vědět takže si myslím, že tohle tam hraje roli. Jo že spíš nějaký kontext je důležité vědět a třeba přitom potom při ty jednotlivý konzultaci si myslím že trvá delší dobu než ten dotyčný nebo ta dotyčná mi začne důvěřovat a třeba tam hraje mnohem větší roli to, že jsem muž než třeba pro českou klientku. Jo že ta česká klientka si myslím že jí je to v podstatě jedno jako mnohá jiným teda. Zatímco si myslím že třeba v určitých asijských kulturách to že jsem muž už sama o sobě tam hraje velkou roli v tom že třeba se ty klientky často mají dojem že bych nějakým způsobem nadržoval mužům a že bych nějakým způsobem byl na ně příliš jako přísný třeba nebo že bych je nějakým způsobem soudil. Takže tam trvá potom delší dobu než třeba ve mně naberou nějakou důvěru a než pochopí jako než se mezi námi vytvoří ten bezpečný prostor kterej já teda považuju za úplně nejdůležitější pro práci terapeuta že jazyk je důležitěj, ale myslím že tam je nejdůležitější tam bezpečný prostor aby tam klient nebo ta klientka se v něm cítili dobře a aby vlastně mohli z něm spočinout. A potom jsme mohli se třeba zabývat těmi tématy, které ony potom řeší.

Jo a ještě vy máte tu výhodu toho, že umíte přepínat mezi jazyky v tom procesu. Tak ještě se říká, že člověk mění svoji identitu nebo jakože kolik jazyků umíš tolikrát seš člověkem. Tak jestli to znáte?

Jo, to znám. Třeba mluvím úplně jinak s Američanem než třeba s Rusem než třeba s Indem. Jo že vlastně jakoby bych přepínal identitu, ale spíš se přizpůsobují tomu jejich kulturnímu kontextu. Jo tak aby vlastně to bylo pro ně aby tempo aby to bezpečný prostor mezi náma mohl být vytvořené tak se snažím ho vytvořit v rámci toho jejich kulturního kontextu.

A co to znamená nebo jak to vypadá?

To vypadá tak že vím o tom když oni něco popisují. Vlastně třeba z nějaké náboženské nebo prostě historické nebo rasové nebo nějaké z nějaké události z jejich života, které se odehrály třeba. Takže já jako rozumím tomu, co se stalo. Rozumím tomu o čem jde řeč vlastně a vlastně i tím jim vlastně vytvářím to bezpečí v tom, že rozumím tomu o čem mluví jako že je vím jak oni to myslí třeba a tak jo.

A cítíte se komfortně v tom přepínání ty identity nebo jestli to se to děje automaticky?

To se děje nějak automaticky společně s tím.. No to se děje automaticky.

Máte podobnou zkušenost i s klienty. Třeba, že i klienti přepínají svoji identitu když mluví jinými jazyky?

O dost méně často. Spíš si myslím, že zůstávají v té své identitě. A protože já vlastně jim to dovoluju, aby zůstali v té své identitě. Vlastně já je nenutím k tomu. Tak a často třeba oni že jo aby mohli zůstat... Řeknu příklad jo oni se začnou vyjadřovat kriticky o Česku a o Čechách a obávají se toho že já se urazím. Jo a já je vlastně podporuju v tom, aby mohli tohleto dělat. A spíš jako by s nima souhlasím. A třeba ještě přidám nějaký věci který sám vím že jsou jakoby na Čechách a nebo na České republice problematický proto aby oni mohli právě jakoby se se vyjadřovat tak jak potřebuju a ne tak jak potřebuju já.

To je zajímavé, je to pro mě něco nového. Další věc, která je asi také důležitá je přízvuk. Máte s tím nějakou zkušenost?

Mám velkej český přízvuk. Samozřejmě. Ale z klientů mi to spíš jako všichni ocenili, že mluvím tím jazykem než aby mi někdo řek, že špatně mluvím nebo že mám špatně přízvuk. Nemám žádnou negativní zkušenost. Nevzpomínám si že by to někdo nějak sarkasticky okomentoval. Je možný že si to třeba a určitě si to třeba myslí že jo, ale mně to nikdo neříkal.

A myslíte je to taky jeden z faktorů který ovlivňuje terapeutický proces?

Může být. Asi jo asi je to možné a dovedu si představit že to může i pozitivně ovlivňovat ten proces. I když já jsem třeba z nějaké jiné kultury tak mám tu zkušenost že třeba z nějakých zemí bývalého Sovětského svazu. Ty klienti pro ně se cítí.. oni se cítili líp když nejsem z té jejich země. Jo že že. Třeba věc když mám ten přízvuk a vlastně vidí že jsem někdo jinej a jakoby vlastně jinak funguju tak oni se cítí líp, protože vlastně často teda ne všichni samozřejmě. A neplatí to obecně ale. Ale často jsem narážel na to že mi říkali že jsou rádi a i mi to říkali třeba mí kolegové terapeuti, že je to výhodnější protože oni vědí že to určitě zůstane mezi námi ty věci, že třeba v těch svých mateřských zemích když pak pracují terapeuti tak jim nedůvěřují a mají často pocit že třeba můžou být nějak provázaný třeba s někým kdo by kde by kam by mohl. Ale ty informace o kterých spolu mluvíme uniknout třeba nebo tak. Ale to nevím jestli je přesně teda záležitost přízvuku ale myslím si že to tam taky může hrát svojí roli že prostě viděj že jsem cizinec a že se mnou v tomhle ohledu je bezpečně.

Zeptám se asi na poslední věc jestli máte doporučení pro začínající terapeuti co budou nebo pracují v různých jazycích?

No já bych doporučoval právě to kulturní pozadí aby vlastně studovaly ani ne možná studovaly jako si ho osahávali a snažili se vlastně porozumět těm procesům který v těch kulturách probíhají a vlastně nějakým způsobem je to vstřebat a tak nějak jako vstřebávat způsob myšlení třeba uvažování cítění i třeba nějaký náboženský záležitosti aby rozuměly tomu. Protože tady u nás v Česku si myslím že to náboženství nehraje takovou roli že jeho jsme jako jak je známý velmi málo náboženský národ ale ve většině národů na světě to hraje velkou roli a myslím že to hraje velkou roli i třeba při terapii že jo. Mám ty zkušenosti že vlastně tyhle ty témata potom jsou ovlivněný třeba tím náboženským uvažováním klientů a ta tak si myslím že je i důležité znát tohle. No a co se týče toho jazyka tak bych doporučoval určitě co nejlíc mluvit. Myslím si že je to velmi důležitý a že že čím líp samozřejmě člověk mluví tak tím je ta komunikace snazší.

Děkuji za rozhovor.

Také děkuji

11.3 Rozhovor s Claudii

Mohla byste se představit a říct něco krátce o sobě?

Jo, tak já se jmenuju teda KŠ a pracuju jako psycholožka. Mám dva výcviky psychoterapeutické. Jeden je zaměřený, takový jako neobvyklý, na práci s dětskými kolektivami a druhý je běžný jako psychoterapeutický. Oba dva jsou psychodynamického základu, ten jeden zaměřený psychosomatickým směrem. No a roky jsem dělala v poradenských službách a posledních pár let víc inklinuju k té terapeutické práci ve zdravotnictví. A pár let to bylo tak jako na pomezí terapeutické poradenství – terapie. S tím, že máme tu psychoterapii jako jak se vymezuje jakoby přísně v tom zdravotnictví tak to takhle oddělují. Ale jinak jako no většinou asi.. Větší zkušenost mám s prací s dětma a dospívajícíma a případně mladýma dospělými. Nemám úplně nebo nedělala jsem nikdy jako nějak příliš mnoho s dospělými lidma.

A jak jste se dostala k psychoterapii nebo k tomu oboru?

Jo já jsem začínala jako školní psycholožka a už tam jako mně přišlo že je to hodně užitečné protože řada dětí potřebovala nějakou jako individuální terapeutickou práci a už tam jsem vlastně už v té první škole. To bylo docela, že jsem to vnímala jako velkou potřebu. Takže jsem začala docela brzo hledat a přemýšlet nad tím jaký výcvik si udělat. Vlastně mi to připadlo jako důležité pro jakoukoliv práci a sebe zkušenost ale vycházelo to asi z potřeb praxe že jsem měla dojem že k tomu abych tam mohla dobře fungovat že je potřeba jako jít i tímhle směrem jo.

A v jakém jazyce jste studovala psychologii a ty výcviky?

Všecko v češtině všecko v češtině.

A předpokládám že umíte i další jazyky?

No jako myslím si že umím docela slušně teda anglicky přičemž jako jsem si vědoma toho že dělám chyby. A uměla jsem dřív hodně slušně německy ale němčinu nepoužívám takže jsem ji strašně zapoměla. Já jsem jako to jak jsem se dostala k těm jazykům blíž kromě té znalosti jako školské, kterou máme ze základních, středních škol. Kde teda to bylo dost bídné protože já jsem začínala dělat angličtinu v době kdy to bylo krátce po revoluci. Takže jsme měli většinu učitelů angličtiny byly ruštináři, který se přeučili. Takže to byla jako dost bída. Ale díky studiu jsem se dostala do zahraničí a tam jsem nějak jako se k tomu dostala.

Takže jste studovala v jiném jazyce?

Jo studovala jsem v angličtině a v němčině.

A používáte tyto jazyky na denní bázi?

Němčinu moc ne, ale mám pár přátel z Německa, z Rakouska s kterými si občas jako voláme, píšeme. Jednu dobu jsem i teďka jako volnočasové mě to bavilo učit se zase němčinu, gramatiku. A tak jsem měla svého učitele a angličtinu bych řekla že používám jako velmi často protože spoustu materiálů nebo věcí s kterými pracuju tak беру z angličtiny plus mám nějaké občas pracovní aktivity které jsou s tím jazykem spojené.

A v jakých cizích jazycích děláte terapii?

Jenom v angličtině, jenom v angličtině. S němčinou bych si netroufla. Protože angličtina, jakoby ten rozdíl, kdyby přišel někdo na terapii v němčině tak to bude rodilý mluvčí jiný ne. Kdyžto v terapii v cizím jazyce anglickém. Tak to je dost často pro lidi z různých zemí, který prostě neumí náš jazyk. Anebo když jsem byla někde v místě kde jako zase já jsem neuměla ten ten jejich. No takže v němčině bych si netroufla protože to pro příště byli rodilí mluvčí.

A jestli řeknete mi nějaký poměr kolik máte klientu v češtině a kolik klientů v angličtině?

Jo teďka už míň. Určitě to je spíš jako, že mám vždycky životní období. Já jsem dělala jednou jeden čas tady v Praze na klinice, která byla zaměřená nebo měla tam hodně zahraniční klientely. Takže tam jsem měla třeba osmdesát procent anglicky hovořících. Ne vždycky to byli rodilí mluvčí. Velmi často to byli teda jak jsem už zmínila ty lidi z různých jiných zemí ale tam byli i rodilí mluvčí. A v současné praxi bych řekla že to jako naopak že mám třeba osmdesát devadesát procent umí česky hovořících. Ale zase když jsem byla na těch zahraničních pracovních aktivitách tak tam to bylo sto procent. Tam jsem nedělala vůbec nic takže je to u mě takové jako ve vlnách.

A vy jste zmínila, že je rozdíl mezi rodilým mluvčím klientem a s klientem, který třeba je pochází z jiný kultury a mluví, že pro vás oba je to ten druhý jazyk. Tak vnímáte i v těch dvou skupinkách nějaký rozdíl ve vaší práci nebo v tom jak se cítíte?

Určitě jo. Já ještě jenom bych podotkla, že tu němčinu mám určitě jako slabší než angličtinu, takže proto tam bych se nevrhla určitě do rodilého mluvčího. V angličtině je to pro mě míň komfortní situace, protože je li to pro nás oba dva druhý jazyk tak mám pocit, že se méně soustředím na to že ten druhý jako vnímá ty chyby. Protože samozřejmě mluvíme-li s rodilým mluvčím tak ten vždycky odhalí okamžitě jako, že to není náš jazyk. Takže určitě si myslím, že se to odráží v tom mém komfortu. Na druhou stranu jsme to řešili už jako řešila jsem to na různých třeba i supervizích nebo nebo jsem se o tom bavila i s nějakými přáteli. Ty

řikaly že jeli jako člověk tady třeba v naší zemi a neumí jazyk. Takže vlastně jako cení tu odbornost nikoliv tu precizní znalost jazyka, že jde za tou odborností ne za precizní znalostí jazyka. Takže jako to mně nějak pomáhá, že se v tom cítím lépe ale samozřejmě jako za mě rozhodně komfortnější pro můj jako lepší pocit není li to rodilý mluvčí. Na druhou stranu mám pocit že když jsme jako řešili nějaké věci že jsem se do toho nějak ponořila že pak tady tyhle jako drobné tlaky nějak nějak se jako rozplynuly v tom soustředění se na tu práci samotnou.

Setkávala jste s nějakým problémem co se týče chyby nebo přízvuku, že byste to řešili s klientem?

A ta nemám takovou zkušenost. Je Pravda, že když jsem měla, pamatuju si že jsem pracovala s nějakým jako párem, kde ten jeden byl ze Skotska. Tak to pro mě bylo teda jako dost těžké. Ale ten člověk se extrémně snažil, protože věděl že jako to jak tam mluví je prostě náročné. Takže nepamatuju si že bychom to s někým jako vyjednávali jako že je to nějaké téma nebo nějaký problém. Většinou jsem to vždycky zmínila pokud se něco objeví. Pokud něco bude nejasné že třeba vzhledem k tomu že to je ten cizí jazyk že budeme si muset jako víc to vyříkat jako jak jsme to mysleli což se občas stalo že třeba jsem se zeptala “Chápu to správně?” i když v českém jazyce také často takhle parafrázuju, ale tady to určitě bylo víc ještě na to porozumění než že by to byl ten pracovní nástroj. Měla jsem jednu zkušenost, která byla hodně náročná a to bylo dítě které hovořilo anglicky a vzhledem jako k různým jako dalším ještě obtížím tak to pro mě bylo strašně těžké se do hovořit protože mluvilo to dítě velmi jako potichu sedřela mluva. Takže to si pamatuju že to pro mě bylo že to byla jako velká dřina.

Věřím, že to muselo být náročné. A hodně často se stává, že člověk musí překládat nějaký pojmy nebo odborný termíny do cizího jazyku. Tak jestli s tím taky máte nějakou zkušenost a jako to jak vám to funguje.

No já vždycky říkám že jsem královna opisu, protože ve všech těch jazycích nebo ta ta angličtina hlavně němčina jsem se teda učila i holandsky. To jsem jednu dobu uměla docela jako že mě to bavilo nějaké základy ale samozřejmě to nikde nebyla jako nějaká jako hlubší znalost. Ale myslím si že jsem hrozně dobrá v tom že když nevím jak se to řekne nebo nějaký výraz tak to umím opsat. A tohle si myslím že využívám při té práci že vlastně minimálně používám ty odborné pojmy, ale snažím se je jako opsat významově co to znamená. Takže asi jako by volím spíš tu strategii než to zkoušet překládat tak jít nějak jako kolem a vysvětlit to jako obyčejnými slovy. Ale je pravda že si myslím že to dost často dělám i v češtině že jako moc ne říkám. Neříkám nějaké odborné pojmy anebo se to snažím ukázat na nějakém příkladu.

A vlastně jestli vnímáte nějaký nějaký rozdíl v ty práci v angličtině anebo v češtině. S téma jazykovými skupinami?

Jo to určitě vnímám, to určitě jako myslím si, že... Rozhodně jako za mě asi odčerpává kus té energie to, že jako promýšlím jak to říct srozumitelně. Ale jinak mám jako dojem, že obsahově nebo možná né ani obsahově že jako by z hlediska principů základních že tam jde pořád o to nějak se jako spojit, napojit na to co se děje a zkoušet v tom hledat nějakou cestu. Spousta věcí se tam podle mě děje neverbálně a jako jakoby to že se tam čili ten člověk cítí bezpečně, že je přijímaný, že na něj jako zaměřená moje plná pozornost tak to si myslím že jsou věci které jdou jako napříč tomu nebo není to za odvislé od toho jakým jazykem mluvíme, protože mám i teda zkušenost s tou terapií, kdy ta ta moje práce byla překládána. Protože jsem dělala z lidma kteří neuměli anglicky. Takže tam si myslím, že to bylo jako něco co se musela extrémně nebo co si myslím že jako extrémně pomáhalo v té práci, protože takové to přímé jako komunikování tam bylo velmi obtížné. Ale asi jako je tam že to odčerpává kus energie a volím bezpochyby ty slova jiná než jaká... V češtině si extrémně dávám pozor na to jak to přesně řeknu a v angličtině si myslím, že to říkám mnohem víc přímo i když si myslím, že to jako za mě to vychází i z podstaty jazyka. Mám pocit že čeština je velmi barevný jazyk a to moje vnímání jako angličtiny je že už jako nemá toliko drobných nuancí jak to jak to vyjádřit. No ale myslím si že jako nejsem nebo nemám pocit, že by vždycky v té terapii šlo přesně o to, co přesně řekneme, ale že tam hraje roli spousta dalších věcí okolo, které jako můžou i tu nejasnost jako vlastně vzít do té práce, že je to jako něco co je, co dává tomu člověku pocit, že ho vnímáme, že mu nasloucháme, že se snažíme porozumět. Jo no takže zase mě asi tolik jakoby netrápí jestli použiju jako o kousíček jako jiné významově slovo.

Říká se, že v terapii klíčovým nástrojem je jazyk a neměla by se dělat v jiným jazyce než v mateřštině. Jak vnímáte toto tvrzení nebo jak to na vás působí, jestli s tím souhlasíte nebo ne?

Já si myslím jako pro mě jako hlavním nástrojem v terapii je ten člověk. Samozřejmě jazyk dělá jako obrovskou součást toho, ale mám zkušenost s terapií třeba s dětma, kde jsme minimálně hovořili a dělali jsme třeba nějaké neverbální aktivity. Mám zkušenost i s dospělými, kde jsme hodně pracovali neverbálně, protože z nějakého důvodu ten jazyk jako buď nebyl dostupný ho používat v nějakém jako bezpečném formátu pro ty lidi. Určitě si myslím, že je li možno zvolit, tak volit rodilého mluvčího, že to může být komfortnější situace pro oba. Na druhou stranu si myslím, že to nemusí.. Jako chápu tyhle studie je to srozumitelné a jsem si vědoma toho, že v té češtině velmi jako volím. Ale jsem přesvědčená, že se dá dobrat nějakému

jako výsledku. Možná ještě mě napadá, že stále může záležet taky na tom jako co ten člověk řeší. Pokud ke mně přijde někdo, který řeší takové jako bytí nebytí až jako filozofické otázky, tak tam může být to precizní porozumění a ta precizní volba slov třeba nějak jako velmi důležitá. Ale při nějaké práci, kde je potřeba jako spíš dát tomu člověku bezpečí, přijetí tak si nejsem jistá, jestli je potřeba jako úplně precizně volit výrazy. Na druhou stranu si myslím, že taky v češtině často udělám jako extrémní botu v tom, že třeba to pochopím úplně jinak, když ten člověk použije slova která jsou pro mě srozumitelná. Takže myslím si, že takovýchle věci se můžou stávat i v tom jazyce. No.. Jak jsem i říkala třeba to co jsme se bavili s těma cizojazyčnými, který tady v Čechách jako vyhledávají tu terapeutickou pomoc. A jsou to lidé, kteří mají jiný jazyk, kterým hovoří tak jdou prostě po té odbornosti. Nejdou po té preciznosti, vyjadřování. Ale jako věřím tomu, že studie na to jsou. Nedovolila bych si říct, že je že to není důležité a není to pravda. Může záležet taky na zkušenosti každého, plus na tom i asi čemu se věnujeme. A je fakt že jako já nejsem úplně... Nemám úplně zkušenost že by se mnoho lidí na mě obracelo s hledáním nějakého jako smyslu a filozofických jako, že to není úplně moje zaměření.

Další tvrzení který hodně často se říká je, že člověk mění svoji identitu s tím druhým jazykem že “kolik jazyků umíš tolikrát seš člověkem”. Tak jestli s tím taky souhlasíte nebo jestli s tím máte možné i zkušenosti?

Já si myslím, že zase se vracím k tomu verbálnímu a neverbálnímu. Myslím si, že moje neverbální projevy jdou jako napříč jakýmkoliv jazykem, kterým mluvím a jsem jako přesvědčená, že jsem v té terapii jako stejným člověkem ať užívám nějaký jiný způsob vyjadřování. Mě napadá ještě takový jako možná trochu přitažený za vlasy? ale příměr já pocházím z jihovýchodní Moravy kde ten kdo ten dialekt je extrémně jako přísný. A kdybych mluvila tady v Praze způsobem jakým se mluví u nás na vesnici, tak mně půlka lidí nerozumí. Takže jako přirozeně nějak přizpůsobují způsob svého vyjadřování. Když jsem tady, když mluvím třeba s mýma kamarádama tak trochu opustím. Když jsem v nějakém pracovním kontextu tak zase vím, že to jakoby říkám trošičku jako opatrněji, aby aby ti lidé rozuměli. A nemyslím si, že by to měnilo jako mně jako jako člověka. Určitě, zase to bude nějak jako že volíme třeba jiné způsoby, že to může ovlivňovat ten směr práce nebo jakým způsobem se k tomu dostaneme. K čemu chceme jít. Ale nemyslím si že by to úplně měnilo jako celou podstatu toho.

Co je to nejtěžší v ty práci a v těch jazycích jestli v ní máte?

Co pro mě bylo vždycky to nejtěžší asi jako je tam nějaká jako obava abych byla srozumitelná. Ale zase jako moje zkušenost. Já totiž mluvím často i v češtině poměrně složitě. Takže si myslím, že to vychází ze mě jako z člověka, že někdy ty věci říkám jako dost komplikovaně. Ale to je asi jako nějaká jako obava abych byla prostě srozumitelná. A abych dobře pochopila toho člověka, ale mám dojem, že nějak je to jako zase něco co se mi objevuje i v té práci s českým jazykem. Když pracuju s lidma a používám jako češtinu tak jako se soustředím abych byla prostě napojená na toho člověka a vnímala co říká jak říká. No a co mě netrápilo v té angličtině, mě netrápí jako že bych tomu porozuměla, jako obsahově co ten člověk řekne za slova, ale spíš, ato se ale děje i v češtině, abych pochopila co je za tím. Protože někdy to jak to řekneme tak nemusí úplně odpovídat nebo může za tím být skryté něco, co já jako můžu odhalit nebo ne odhalit.

Takže nějaký pozadí nebo jak člověk mluví mezi řádky?

Jo, určitě. Taky samozřejmě se může stat, že třeba v té angličtině, obzvláště rodilý mluvčí, použije nějaký jako nějakou ustálenou vazbu, kterou my takhle jako nepoužíváme. Ale zase když mám zkušenost nebo když mluvím o zkušenostech s lidma, který byli rodilí mluvčí tak mi to vždycky řekli. “U nás se to říká takhle a znamená to takhle”, že oni jako by dělali tu práci si s tím abych já porozuměla tomu, protože věděli že jako s největší pravděpodobností to já nebudu znát. Obzvláště když se to třeba používá někde lokálně. No ale může to být že že... Samozřejmě ti lidé říkají mezi řádky něco co není řečeno jako zjevně ale od toho... Tak já třeba hodně si myslím, co já považuju za svoji silnou stránku v práci je, že hodně pozoruju, hodně sleduju a hodně často reaguju právě na tu neverbalitu. Takže třeba když ten člověk něco říká a vidím, že u toho něco dělá a nějak se kroutí tak často na to jako reaguju a ptám se co to znamená a nemusí se to úplně odvíjet od toho jako co obsahově říká. Jo tak to si myslím že třeba při té práci v cizím jazyce, že to mi pomáhá, že hodně sleduju. Jo ale může se stát samozřejmě že mi může uniknout nebo mohlo mi uniknout víc věcí než v té češtině. To se mohlo stát.

Vlastně co se týče toho kontextu tak já ještě přemýšlím o těch kulturách. Jste říkala, že jste měla klientelu z různých kultur tak jestli i to je nějaký factor v terapii?

Určitě a hodně jsem se doptávala. Určitě tam bylo mnohem víc, protože jsem dělala s lidma jako z extrémně odlišných kultur: Afričani, Afghánci, Syřani, což jsou jako mimořádně odlišné kultury o té naší. Tak jsem se hodně doptávala. Co tohle znamená. Smí se to ve vaší kultuře. Když třeba ten člověk řekl že něco udělal tak jsem se ptala je tohle ve vaší kultuře ok.

A jak se to dělá u vás. Jak to cítíte vzhledem k tomu jako odkud vycházíte. Takže hodně jsem se na to doptávala a často jsem teda i využívala, že tady s těmahle lidma jsem měla k dispozici i překladatele tak jsem se doptávala pak i jich. Tohle co jsem řekla je tohle v pořádku ale často jsem se ptala i při té práci samotné. Třeba řeknu “u nás bych reagovala takhle, protože u nás se to takhle dělá, jak je to u vás?”, že tam asi bylo mnohem víc vyjednávání abych porozuměla tomu co to obnáší když něco řeknou v jejich kultuře, že to může být dost odlišné od naší.

**A to vyjednávání je něco co pomáhá v tom procesu nebo spíš něco co brání.
Přemýšlím v rámci terapeutické alliance?**

Já to vnímám jako, že to pomáhá, protože já si myslím, že velký kus té terapeutické práce je o tom, že se snažíme toho člověka přijímat a porozumět mu. Čili cokoliv co mně pomáhá mu lépe porozumět je podle mě něco co mně pomáhá dostávat se jako vzájemně blíž takže to nevnímám jako že by to bylo rušivé. Naopak i ta zpětná vazba. Mám dojem že ty lidi často to brali jako že tím ukazují zájem o ně že chci fakt porozumět, že mě zajímá jak to oni vnímají obzvláště tím, že mohli mít třeba zkušenost, že jsem z nějaké jako dominantní kultury u nich. Tak tak mám dojem, že to vnímali jako nějakou pokoru nebo možná silný výraz ale nějakou jako snahu fakt chápat co to znamená u nich. Jo a leckdy to bylo i protože jsme se setkávaly třeba v nějakém pro nějakou jiném kulturním kontextu. Tak mám dojem, že to bylo i vyjádření nějakého respektu k tomu, že to fakt můžou mít jinak a že to může ovlivňovat to co tam prožívají. Takže si myslím že se to často dostávalo jako vůbec k tomu obsahu o čem jsme se bavili.

A ještě mě překvapuje, že pozitivně reagujete na překladatele. V ty terapeuticky práci hodně často slyším opak, že terapeuti se snažejí tomu vyhnout nebo nějak do toho moc nejdou. Tak jestli popíšete mi svoji zkušenost proč to vnímáte pozitivně?

No já jsem byla situaci kdy nebyla jiná volba, protože prostě ty lidé jako ve velké většině neuměli vůbec anglicky, uměli jenom “hello”. A zažila jsem různé překladatele a za mě velmi záleží na tom, jaký to je překladatel. Ale jako obecně nebo než jsem do toho takhle vstoupila tak bych se modlila abych mohla pracovat jenom v angličtině a nemusela jít pracovat za pomocí překladatele. Ale zjistila jsem, že třeba právě u těch kultur arabských nebo u lidí z Afghánistánu takto v něčem mohlo být užitečné, protože oni moc nebyli zvyklí na psychologickou práci. A pro ně jako takové to, že se ptám přímo bylo někdy vnímané jako velmi invazivní, že vlastně byli takoví jako schoulení. A já jsem se naučila zvláště s těma dětma toho překladatele využívat, že je to jakoby nějaký prvek z jejich kultury nebo že se dá tam vzít... A bylo to pro ty děti

takové, že to nebylo tak invazivní a přímé, že jsme šli trošku okolo. A když jsem měla pocit že to dítě je velmi úzkostné tak jsem i vtáhla toho překladatele do práce tím, že jsem si říkala “no a tak třeba já to dělám takhle, můžeme se zeptat tady paní překladatelky jak to dělá”. Takže jsem se snažila jako obrátit to v to pozitivní abych jako využila co to nabízí a eliminovala ty negativní dopady, které jsou samozřejmě to, že to jde přes dva překlady a může se tam hrozně moc ztratit. Tím pádem mě to vracelo víc k tomu jako navázání kontaktu. A k té neverbalitě.

No ale samozřejmě jako je to asi jednoznačně, když jsme my sami zodpovědný za to co řekneme a vyjednáváme si s tím člověkem jak tomu rozumíme. A měla jsem zkušenost bohužel se špatnými překladatelama, kdy to bylo teda peklo. Špatnými ve smyslu, že oni byli jako precizní z hlediska toho jazyka často třeba, ale v té terapeutické práci je mimořádně důležité překládat úplně všechno. A někdy ty překladatelé měli potíž v tom, že když jsem něco řekla tak oni si mysleli, že to říkám jim a nepřekládali to tomu dítěti. A já jsem furt opakovala s váma se bavím prostě minimálně. Všechno co říkám, I když to říkám vám, tak to říkám dítěti. Takže všechno musíte říct i takové ty věci jako nevim. Teď si tady potřebuju něco najít. Prostě není možné aby v tom překladu něco zůstalo nepřeloženo. No tak to bylo asi to těžké ale měla jsem dvě třeba velmi šikovné překladatelky, které si myslím že pak fakt i jako pomohly tomu že se tam ty děti cítily jako dobře.

Je něco co vás překvapilo třeba v práci s těma cizími jazyky a nebo i s překladatelem jako zajímavá zkušenost?

Mě asi překvapilo to, a už jsme se tady kolem toho trošku dotkli teda, mám pocit, že jsem byla překvapená jako že jsem vnímala že jsou tam benefity z té práce a při čem jsem si říkala že to jako musí bejt strašně těžké aby si ty děti z toho něco něco vzali. Obzvláště u toho překladů té přímé práce. Tam mám pocit, že mě to tolik jako nenapadalo a překvapilo mě. Jo co mě asi překvapilo nejvíc. Jak to prostě. A možná to zase tím že ty děti neměly moc zkušeností nebo minimální že to prostě strašně přijímali jako s otevřenou náručí. Přijímali to jak to jako je možné dělat. Myslím si že reagovali ve velké většině. Já jsem se dost často i dostávala na ty překlady a velká většina dětí, stalo se mi asi dvakrát že třeba řekli že jim to vadí, ale jinak jako říkali že je to jako v pohodě, že to berou tak jak to je možné.

Je něco co byste mohla doporučit začínajícím terapeutům. Co plánují nebo budou dělat terapii ve více jazycích?

Určitě přemýšlet podle mě na to do čeho se vrháme. Fakt si myslím, že velmi i záleží na tom zaměření. Jako jsem přesvědčená, že přijde li opravdu někdo s takovými jako hlubokým

prostě filozofickými jako oblastmi, že to může být docela těžké. A asi bych jako vnímala co pro mě byla ta největší práce zapracovat na tom jako cítit se komfortně v tom jazyce. No jako že rozumím a že jsem schopná vyjádřit to co chci vyjádřit. Nemusí to znamenat že to vyjádřím naprosto jako perfektně a bez chyb ale nemělo by se stát že nejsem schopna jako vyjádřit tu to možná to myšlenku.

Co vám pomohlo se cejtít komfortně v tom jazyce. Teda myslím teď angličtinu?

Jo no asi jako posloucháním a mít pocit jako ta zkušenost že rozumím. To jsem se asi bála na začátku úplně nejvíc, že jak mluví lidi různým nářečím, pochází z různých zemí, že jako nebudu rozumět. Tak ta zkušenost, že jsem zjistila, že jako rozumím lidem mluvícím jako různou formou angličtiny tak to asi bylo pro mě jako fajn. A pak jsem si často opakovala že ti lidé jdou za odborností nikoli za znalcem jazyka. A samozřejmě že kdybych chtěla pracovat v Anglii, tak tam se očekává, že me angličtina bude perfektní. Ale pracuji li v Čechách a mluvím jako svým cizím jazykem tak si myslím, že ta očekávání těch lidí nejsou že že prostě to bude gramaticky a jakkoliv jako správně že očekávají ale že přinesu tu odbornost a v tom se jako jako cítím no. Ale samozřejmě jako asi s nějakou opatrností. No protože můžeme prostě udělat věci které nejsou úplně, ale to se stane jako i v češtině. Tak. No. Za mě asi jako nejvíc se cítit komfortně, protože když se já při té práci cítím komfortně tak je to celá nějaká jako atmosféra. Takže být si vědom toho co nabízím a byl si vědom taky možná těch limitů co jako nenabízím. Jo ta moje zkušenost je ještě co se mi osvědčilo, že jsem to vždycky na začátku řekla. Není a moje angličtina není jako že bych byla z bilingvní rodiny. Čili nemám perfektní jazyk. Může se stát, že budu dělat chyby. Je to pro vás v pořádku. Vždycky jsem se snažila jakoby vyjednat na začátku ten kontrakt, že tohle je moje úroveň angličtiny s kterou můžou počítat. Můžu nabídnout tu odbornost ale pokud chtějí někoho s perfektní angličtinou ať jdou někam jinam. A tím pádem jako mně to dalo ten pocit že prostě jsem jasně dala na stůl jak to je a ten člověk si mohl vybrat.

Napadá Vás ještě něco dalšího co byste chtěla doplnit?

Jako přijde mi, že to byla práce jako každá jiná, že prostě jsem hledala cestu k tomu člověku. Možná ne úplně gramaticky správně, ale jako z hlediska přístupu si myslím že to neměnilo situaci.

Děkuju moc.

Není zač.

11.4 Rozhovor s Danielou

Dobrý den, mohla byste se prosím krátce představit? Třeba jak dlouho pracujete a jak jste se dostala k psychoterapii?

Jo jasný. Jmenují se EK a vlastně jsem vystudovala psychologii v Olomouci na filozofický fakultě. Nejdřív bakalářské, pak navazující teda magisterské studium. Potom vlastně částečně už vlastně v průběhu školy jsem teda začala absolvovat výcvik. První rok výcviku jsem teda dělala v Institutu rodinné terapie v rodinný systemice tady v Praze. Potom jsem přestoupila a navázala studiem nebo prostě navázala jsem výcvikem v Daletu což je taky systematický výcvik a je zaměřený nebo je to terapie zaměřená na řešení, který jsem dodělala vlastně letos, ne loni v listopadu.

A co Vás vedlo k psychologii nebo k psychoterapii?

No k psychologii mě vedly nějaký vlastně jako osobní zážitky a osobní setkání vlastně s psychologem. No vlastně už tehdy to bylo psychoterapeut, když mi bylo nějakých sedmnáct a kdy jsem jako potřeboval nějakou pomoc a nějak mě to hrozně jako oslnila. A od té doby teda jsem šla tímhle tím směrem. Á to psychoterapie tak to bylo asi takovej logicky jako vývoj. No protože asi jako pro spoustu lidí co studuju psychologii tak psychoterapie nějak jako ji jako nejzajímavější směr, protože je to práce s těma lidma a v rámci naší profese tak ty psychoterapeutické výcviky v podstatě takovým nepsaným fakt jako pokračováním té školy nějakým dalším nezávazným studiem. Takže to byl asi přirozený krok.

Vy jste říkala, že jste studovala v Olomouci, takže předpokládám, že jste psychologii studovala v češtině a i ten výcvik jestli jste absolvovala v češtině?

Ano ano. Všechno vlastně i ten první rok, o kterém jsem mluvila, kterej byl obzvlášť tak všechno. Všechno to bylo v češtině. Maximálně jsme měli třeba nějaký zahraniční přednášky nebo workshopy od zahraničních lektorů. Ale vlastně i ty byly většinou jako předkládaný byť třeba jsem jim jako nějak rozuměla, ale jako to co nás učili a jak nás učili tak ano, to bylo v češtině.

Takhle pomalu se snažím dostat k těm jazykům jestli byste mohla říct jakými jazyky mluvíte a jak jste se je naučila?

Jo, tak moje mateřština je čeština ale potom jsem se vlastně od nějakého předškolního nebo školního... No prostě tak nějak se začátkem školy jsem se učila anglicky učila jsem se teda nejdřív v nějakém. Jakoby jako soukromém studiu jsem měla prostě kroužek angličtiny

ještě dřív než mi začala angličtina ve škole a od té doby už vlastně pořád angličtina byla jako součástí. Já jsem teda i si v průběhu gymnázia dělala ty zkoušky FCE, protože jsme měli takovou možnost. No takže to je angličtina. Pak jsem vlastně v průběhu gymnázia jsem osm let studovala francouzštinu. Z toho teda žádné zkoušky jsme neměli. A od ukončení gymplu, což je v podstatě nějakých deset let tak ji jako nepoužívám. Takže rozumím řečla bych relativně jako dost. Nebo když to vidím napsané tak tomu jako rozumím. Ale nemluví už prakticky jako vůbec.

Jo a používáte angličtinu na denní bázi? Třeba jestli s kamarády nebo v partnerských vztazích a tak?

No když jsem ještě chodila do školy hlavně teda na gymplu mám pocit že nás tak jako hodně k tomu vedli nebo i byl různý jako aktivity kde jsme. Takhle se s tím mohli potkat. Řekla bych ale že jako znát ten jazyk není úplně primárně nutný. Vlastně v rámci studia psychologie už prostě tam se předpokládá, že se pracuje primárně s tou mateřštinou. To znamená když moje kamarádka studovala nebo je nějaký na ekonomice zahraniční vztahy nebo mezinárodní vztahy tak tam se myslím že o na to měla daleko víc. Takže abych odpověděla na vaši otázku tak ne. Maximálně nějaký filmy nebo tak. Tak to jako jo. Většinu teda mám anglicky když to anglicky originál s českýma titulkyma případně když už je to něco co třeba co jako víc znám tak s anglickýma titulky, ale vlastně to moc jako nepoužívám. Mám vlastně pocit, že ho umím natolik nebo jsem se ho učila tak dlouho že jsem jako schopná ho používat, ale asi se nedostávám úplně do situací kdy bych jako musela v běžném životě...

Rozumím, ale děláte terapii v angličtině?

No to vlastně ano. Teď momentálně mám jako klientku, se kterou jedu terapii anglicky. I v minulosti jsem měla jakoby nějaký sezení jako ještě s jinýma klientama, takže jsem si to postupně tak nějak vlastně jako vyzkoušela, že to nějak možný je. Takže spíš bych řekla, že než jako úplně bych ji dělala tak že se tomu spíš tak jako nebráním. Jakože když prostě ta potřeba tam je a nejde to v ty češtině tak se jako důvěřují natolik, že to zvládnou i v angličtině.

Momentálně procentuálně přibližně teda třeba devadesát procent jsou česky mluvící klienti?

No aktuálně teď mám vlastně jednu klientku, se kterou jako mluvím anglicky a dřív to bývalo třeba jinak.

A dříve jste měla i jiný poměr anglicky mluvících klientů a česky mluvících?

Ono to bylo většinou tak jako nárazový. Ty sezení, o kterých mluvím před tím tak to byly... Vlastně v rámci to úplně původně vzniklo tak že já dělám online terapii na jedné platformě, která vlastně terapii zprostředkovává. A ta platforma když byla vlastně první kovidová vlna tak začala nabízet takový kratší třicetiminutový krizový setkání, který byly vlastně přístupný lidem zdarma. A já jsem tímhle tím vlastně jakoby se s nima seznámila. Do toho projektu vstoupila a v rámci těchto setkání se občas hlásily i lidi na jednu nebo víc prostě pár nějakých krizovo-poradensko-terapeutických konzultací. Vono se to dost jako prolíná tak se hlásily i lidi kteří třeba mluvili anglicky a většinou to byli třeba studenti, kteří tady byli třeba nějakým způsobem jako v uvozovkách uvěznění nebo řešili nějaký věci. To znamená nebyli to třeba ani jako rodilí i že by měli angličtinu jako mateřštinu což mě upřímně taky trochu podporovalo v tom to nějak zkusit, protože jsem měla pocit že i když si nějak jako třeba nebudem rozumět nebo tam bude nějaké zádrhel. Takže ty lidi vlastně taky nemaj tu angličtinu jako mateřštinu ale že to je nějaký jako jazyk který zprostředkovává mezi náma tu komunikaci. Takže i když vlastně to nebude úplně jako dokonalá komunikace v angličtině takže je to pořád lepší než jako nic. Takže takže tak. Tak to bylo před tím.

Tak se pomalu dostáváme k těm rozdílům v těch jazykových skupinkách, jestli třeba osobně vnímáte rozdíl mezi česky mluvící a anglicky mluvící klientelou?

Myslíte jako pro mě? Jestli je to něco jiného když vedu terapii česky a když ji vedu anglicky?

Jo.

Jo, myslím si že je to diametrálně odlišný ale myslím si že by bylo divný kdyby to nebylo odlišný protože ta čeština je mateřštinou a nemusím prostě přemejšlet nad tím jak mluvím co mluvím co říkám a stejně tak i ten příjem od těch klientů v češtině. A stejně tak i ten příjem, co mi říkají je nějak prostě jednodušší. Takže. Kdybych měla říct nějaký fakt jako konkrétní teda rozdíly tak určitě. Řekla bych, že je to jako plynulejší a nejenom jako ta řeč samotná ale i ten proces je nějak plynulejší.

Myslíte v češtině?

Jo v češtině, protože prostě nad tím nemusím přemejšlet. Ono jako když člověk umí anglicky tak nad tím tak jako zas tak hrozně nepřemýšlí, že by jako tady vymýšlel nějaký slovíčka jak se řekne něco to jako ne. To si myslím, že by asi tu terapii pak neměl dělat když by to bylo takhle jako těžký. Ale přece jenom si myslím, že ta míra toho soustředění na tu angličtinu je prostě větší než na tu češtinu.

A myslíte teda na svoje vyjádření, jak mluvíte nebo i co se týče toho příjmu jak teda ten člověk mluví?

Oboje, oboje. Musím se vlastně na oboje víc soustředit. Ať už já mluvím nebo ten klient mluví, tak mi přijde vlastně nějak jako pomalejší. Respektive já pomaleji mluvím a pomaleji to chytám. Ale zase jo jako nemyslím si, že je to nějaký jako extra pomalý že by to bylo možná jako by si to třeba někdo ani nevšiml. Ale já to nějak jako vnímám. Asi je to nejvíc v tom že se na to víc jako soustředím.

Je to něco co ovlivňuje i terapeutický proces, důvěru, bezpečí nebo terapeutickou alianci?

Jo. Myslím si, že jo. Podle mě se může stát, že se ty lidi nějak navzájem nerozumí a buď je to nějak jako jazykový nerozumění anebo je to nějaký jako nerozumění prostě jako v nějakých smyslech nebo tak. A když je tam jinej ten jazyk tak si myslím že ta pravděpodobnost že tam dojde k nějakému jako nedorozumění může bejt jako prostě větší a i se mi to jako několikrát třeba stávalo. Někdy jsem se musela víc třeba dotahovat někdy jsem nerozuměla nějakému slovu. Tak to je jasný. To se většinou ale nechám jako od klientky vysvětlit ještě možná docela důležitá informace že moje klientka je osmiletá holčička. To znamená není to dospělej. To si ještě myslím že taky v tom může hrát určitou roli a je vlastně rodilá mluvčí. Ona má angličtinu jako svůj jazyk takže někdy třeba říká názvy nějakých her nebo třeba název nějaký. Nevím třeba říkanky nebo něčeho. Tak to jsou přesně ty momenty kdy se jakoby nechytám. Musíme to zastavit aby mi to vysvětlila když mi řekne í osmiletý dítě, který mluví česky že prostě zpívalo já nevím plácnu „pec nám spadla“. Tak tam se nemusím na nic vyptávat. Jo ale v tý angličtině tam prostě tenhle moment jako můžou nastat. No a nebo jí někdy nerozumím prostě jak něco vysloví nebo nerozumím nějakému slovu, ale to jde většinou hezky ošetřit tím že. Už se jí fakt jako dopřávám a ukazují ten svůj zájem. A ona zas ví že pro mě ta angličtina jako je nějak speciální že to není můj rodný jazyk. Takže pokud ona je s tím nějak v pohodě tak se nějak jako domluvíme ale je to jiný jako jasně že je tu jiný než když si povídám s českým dítětem.

Ještě jste zmiňovala rodilého mluvčího a člověka, který ovládá angličtinou jako druhým jazykem. Tak jestli i v těch dvou skupinkách vnímáte nějaké rozdíly?

Jo vnímám. Největší rozdíl vnímám v tom že jsem já míň nervózní během těch konzultací kdy vím že jako ten druhej člověk taky nemá tu angličtinu jako rodilý mluvčí protože te mám to ve své hlavě tak, že vlastně taky tím pádem nemá jako dokonalou. Jo a taky tím

pádem můžu dělat chyby a když si nerozumíme tak to neznamená že já jsem ten blbec který teď prostě něco nechytнул nebo nezná nějaký slovíčko, ale že možná to taky ten klient třeba řekl špatně. Jo a to bych řekla že ze mě snímá takovej ten jako stres z toho že teda budu mluvit jiným jazykem a víc se soustředím na to abych se s tím klientem domluvila. A to mi přijde vlastně jako užitečný v tý terapii se soustředit tady na to. Takže míň stresu. Jo někdy tam jako může bejt ještě i míň toho porozumění že jsem třeba zažila konzultace s klientkou která jako ne že by neuměla anglicky, ale přišlo mi že možná uměla třeba trošku hůř než já. A tam jsem občas hledala jako vlastně vopravdu jak co myslí, protože mi přišlo, že se nevyjadřuje vlastně jako přesně nebo že by to ve svém rodném jazyce což byla třeba nějaká španělština myslím portugalština. Takže by to řekla jako vlastně líp. A takhle jsme to museli víc jako hledat. Řekla bych že v něčem to bylo výhodný a v něčem to bylo nevýhodný. Jestli je to srozumitelný.

Jo a ještě přemýšlím nad tím, že když člověk vystuduje ten obor v nějakém konkrétním jazyce tak překládat některý pojmy může být náročné. Jestli s tím máte zkušenost?

Myslíte třeba nějaký pojmy který se pojí třeba s nějakýma technikami nebo něco takovýho?

Jo.

Já to asi úplně tady s touhle tou klientkou u kterých teda teď primárně mluvím, protože to je nějakej dlouhodobý terapeutickej vztah teď můj a tak. Já to s ní asi úplně nezabývám, protože já s ní moc nejedu těmahle těma technikami. Ale pokud bych teda mohla přinést sem myšlenku ještě někoho jinýho tak nedávno jsme se o tom bavili s kamarádkou, která vlastně začínala a vzala si svůj první jako terapeutický pár teda na párovou terapii v angličtině. A právě jsme před tím spolu probírali ty specifika. A ona po tom prvním sezení přišla a říkala že to bylo skvělý, protože Solution Focus neboli ta naše terapie zaměřená na řešení, tak její vlastně jako průkopníci a propagátoři jsou Angličani nebo Američani. Tak i když nejsou tak pokud jsou už tak jako nějak slavní nebo na nějaký světový úrovni tak oni prostě píšou ty díla a píšou ty články v angličtině. A ty pojmy v tý angličtině i třeba nevím nějaká zázračná otázka prostě nebo fakt nějaký konkrétní jako techniky tady to přesně na co jste se ptala. Tak ono to v tý angličtině existuje a ona říkala, ona je taková že jako fakt čte ty články a nějak se jako vzdělává a říkala to bylo vlastně skvělý že jsem mohla to použít tak jak to čtu v těch člancích protože když si chci přečíst nějaký článek tak že ona všechno se překládá do češtiny. Takže ona si to musí přečíst v tý angličtině. Ona se to stejně v tý hlavě musí přeložit. A teď na tý terapii když ji měla

v angličtině mohla udělat to že prostě to jenom použila tak jak to zná, jak to četla a ona to zná i v tý češtině. Ale když třeba jsme koukali na výcviku na nějaký videa právě třeba kde Steve De Shazer mluvil jako vlastně bylo to ukázka nějaký konzultace. Tak přesně jo tak to bylo v angličtině, takže vono to nemusí bejt tak že jako to musíš nutně překládat ale já já to moc neznám.

Ještě přemýšlím nad tím, že se může stát, že člověk zapomene na nějaký slovo nebo výraz. Tak jestli je to nějaká situace, kterou znáte? V angličtině nebo češtině?

Jo v angličtině to znám určitě. Řekla bych, že se mi to stává jakoby pravidelně. No ještě s tou klientkou s tou osmiletou holčičkou, kterou mám tak ona přece jenom ještě jako... A ještě teda se bavíme vlastně o klientce s autismem. Jo tak tam je ta řeč. Ona prostě třeba prvních pět sedm setkání téměř nemluvila. Jo takže já jsem tam nemusela řešit nějaký jazykový věci. Vlastně ze začátku ale tím chci jenom říct že i ty děti možná jsou míň jakoby verbální. Vlastně než když si představím jak by mluvil dospělej na sezení tak prostě ty děti tak jako nevalej nebo nevim jak to mám říct. Jasně že se mi to stává že prostě chci něco říct a vypadne mi nějaký slovo a ona musí počkat buď teda než mi to dojde a nebo to musím nějak opsat. A ona mi pak třeba jako pomáhá, že mi to slovo jako řekne nebo když to jsou nějaký fakt konkrétní slovíčka tak nevím. Řešily jsme nějakou možná korunku nebo něco takovýho jako ukazovala na hlavu. Prostě jako zde člověk do těch gest jako. Jako nestane se mi to že bych prostě v průběhu ty konzultace si třeba otevřela jako slovník. Jo byť bych to asi jako klidně mohla udělat. Ale tak to prostě opíšu nebo se jí to snažím nějak jako vysvětlit a řekla bych že to může mít jako vlastně pozitivní efekt v udržování kontaktu a spolupráce s tím klientem, protože najednou já ji potřebuju. A to je vlastně docela jako dobrá věc, kterou bych možná chtěla říct, že to pak může třeba tady v ty my holčičce věřím že to může vyvolávat nějaký pocit její kompetence nebo že to trošku snímá tu nerovnováhu toho že já jsem teda ten velkej dospělej zkušeněj terapeut a ona je ta malá osmiletá autistická holčička. Tak najednou je nějaký slovíčko, který já nevím a ona ho ví, protože ona je ta rodilá mluvčí a to si myslím že může bejt jako hrozně hezký jako efekt v tý terapii. Tak já se vždycky snažím toho tak ňák jako využít vlastně tý svý neznalosti a v tomhle mi to vlastně jako ne nepřekáží.

Vaše klientka je rodilá mluvčí, tak jestli to byl pro Vás nějakou překážkou nebo jestli Váš vztah měl nějaký vývoj?

A jak to myslíte s vývojem?

No vlastně na začátku jste říkala, že rodilé mluvčí někdy vyvolávají nervozitu.

Jo jo jo..

Tak jestli u ty konkrétní klientky to měl nějaký vývoj?

Jo no na začátku to bylo docela dobrý, protože jak jsem říkala tak ona moc nemluvila a odpovídala vlastně jednoslovně nebo jednou větou. Když to řeknu obráceně tak nebylo to jako hyperaktivní dítě, který přijde a prostě pořád mluví a já pomalu nemůžu chytout co říká. Byla klidná, mluvila pomalu, takže tam vlastně to bylo bez problémů. Pak teda bych řekla, že v průběhu ty spolupráce se nějak víc rozmluvila. To byl moment kdy já jsem jí třeba častěji začala nerozumět nebo třeba neslyšela to slovo. Jako ve škole takový ty poslechové cvičení. Tak jsem třeba jí fakt musela říct jestli by to mohla zopakovat. A to byl vlastně i moment kdy jsem si jako v terapii uvědomila, že jsme se někam posunuli protože do ty doby já jsem nepotřebovala se ujist'ovat co říkala nebo nepotřebovala jsem jí prosit aby zpomalila nebo aby mi něco zopakovala. A ona pak vlastně se víc a víc rozmluvila. A já jsem si říkala: „tak já už vlastně jako si občas musím zastavit nebo občas fakt se jako ztrácím, tak to je vlastně dobrý“. To znamená, že ona víc mluví, že už jsme jako jinde než jsme byli na začátku. No a nevím jestli pak ještě někam dál. No ještě někdy, když máme jako online sezení, když třeba je nemocná nebo když prostě to nejde jinak.

Co se týče Vaše nervozity, jestli tím, že se znáte delší dobu, tak jestli se to zmírnilo?

Asi když budu upřímná tak ta nervozita asi možná byla větší u těch předchozích případů. Když tu byl třeba dospělý, když jsem si i představila že budu mít nějaký sezení fakt jako s dospělákem. Měla jsem pohovor s rodiči nebo prostě sezení s rodiči tyhle holčičky, kdy maminka vlastně nemá angličtinu jako svůj primární jazyk, ale tatínek ano. To jsem byla hodně nervózní. To jsem byla jako hodně nervózní možná víc než u ty holčičky, protože tam ještě jako když to řeknu blbě tak je jí vlastně osm a je to dítě. Takže když si ona si o mě bude myslet, že jsem blbá a neumím mluvit, tak je to pro mě asi míň ohrožující než když by si to myslel jako dospělej. Jo jestli mi rozumíte. Takže ano, to že rodilý mluvčí je pro mě asi faktor a ještě když je to dospělej. No takže třeba s rodiči tam jsem byla hodně nervózní a zejména z toho otce, protože jsem nechtěla aby si o mně myslel, že vlastně dělám terapii v angličtině jeho dceři a vlastně neumím mluvit.

A kdyby to nebyl rodilý mluvčí tak myslíte, že ta nervozita by byla mírnější?

Jo a já to přesně totiž vidím, protože ta její maminka, se kterou komunikuju tak není rodilá mluvčí. Mluvíme spolu anglicky nebo anglicko-česky, ale poslední dobou se snažíme spíš anglicky. Ona není rodilá mluvčí a taky občas neví jak má něco říct a tam nervozitu z toho

necítím. Štve mě třeba někdy když se nemůžu domluvit nebo je to tak jako krkolomný občas, ale nemám tam nervozitu, protože mám jako asi to zní blbě, ale mám pocit, že nemá právo si o mně myslet že teda jako to neumím nebo že to není dostačující tak mě přijde, že jsme jako na stejný lodě. Když je někdo roditelý mluvčí tak tam potom ten respekt to ve mně vzbuzuje.

Ještě přemýšlím ohledně kultury je to téma, o které se často mluví v bilingvní terapii. Jestli s tím máte zkušenost?

Kultury... Jak to myslíte?

Myslím tím to, že někdy ty rozdíly v té terapii můžou být spojeny i s tou kulturou, že přece s českým klientem máte ten společný background?

Jo. Přemýšlím teď nad nějakýma konkrétními situacemi. Mám pocit, že občas třeba klientka slaví něco, ale třeba jako takový ty halloweeny jsou i u nás. Ale mám pocit, že teď si fakt, ale nevzpomínám na konkrétní příklad. Vlastně ona chodí do školy, která je ale nějakým způsobem jako britská nebo jede podle nějakých jako pravidel. A tam se občas docela ztrácím protože voni to mají tak nějak jako divně jako že nemají jednu třídu nebo že se nějak různě mění ty děti na různé předměty a pak na nějaký kroužky, který jsou nějak ale vlastně jako součástí ty školy a tam v tom trochu jako tápu. Ona to na první dobrou vlastně nevysvětluje, protože ona tak nějak žije v tom, že je to normální. Tak tam občas mám pocit, že vypráví něco a já to úplně nechytám to přesně. No a ten kulturní kontext třeba toho, jak to má ve škole.

Je to něco důležitého v terapii?

No tak úplně mi to nepomáhá. Asi jako bych docela vlastně ráda věděla jak to v ty škole má nebo dám příklad. Já se jí zeptám jako třeba jestli něco stihla o přestávce jako do zvonění nebo něco takovýho a teď jí tam třeba jako nezvoní. Třeba s dospělým by to bylo jiný. Ale než s tím dítětem se dostaneme k tomu, že je to vlastně jako o tomhle tak to taky nějakou dobu trvá. Takže se můžu na tomhle tom trochu zaseknout, než si vysvětlíme, jak to je. Řekla bych, že trochu rušivý to je, že to jako kazí tu plynulost, nebo když mám nějakou myšlenku nebo chci někudy jít v té terapii, tak tohle to tak jako vlastně zpomalí. Ještě si vzpomínám na jednu takovou situaci, že třeba vypráví něco, že si třeba její ségra z ní dělala legraci a že jí říkala: „ty si prostě...“. A teď říkala něco jako „queen of Kittyland“ něco, něco. A teď tam vlastně jako nebyla žádná souvislost, protože to bylo jak kdyby český dítě jako se posmívalo nebo provokovalo nějaký jiný český dítě. A nebylo jako vlastně důležité to, co jí ta ségra říkala. Ale já jsem hrozně se na tom jakoby zasekla a ulpěla jsem na tom. Říkala jsem si, proč Queen of Kittyland. A teď jsem jako hrozně přemýšlela, jaky to má význam a čemu na tom vlastně jako

nerozumím. Ale to je možná podobně jako s třeba s těma říkankami. A pak se ukázalo, že to vůbec nebylo jako důležitý ten obsah, ale já jsem nevěděla, že to není důležitý, že to je jenom nějaký jako něco. Nebo když třeba mi vypráví, že v autobuse na ni něco pokřikovali děti. Jo, tak to je takový, že se v tom nechytám.

Takže je to jak jazyková, tak i nějaká kulturní nuance, které možná nebyly z toho jasně vyprávěné. Tak to vnímám, že je to něco, co nepomáhá vžít se a vcítit se do toho do toho klienta.

No myslím si, že to odvádí moji pozornost od toho procesu, protože se v tu chvíli musím soustředit na ten jazyk. V tu chvíli to nejde jinak, protože když já tomu klientovi nerozumím, tak jako nemůžu tady sedět a kývat. A mimochodem, to je taky dobrá vsuvka, že jako někdy to dělám, ale ne ve smyslu, že bych to dělala jako celou terapii, ale někdy když třeba říká něco anglicky a v určitou chvíli jakoby se ztratím a vlastně nevím, o čem to je. A někdy jako ale pomůže, když to nechám chvíli běžet dál a pak třeba se chytnu a pak pochopím třeba ten kontext, ale vždycky je to takový to vyvažování, jako jak dlouho to nechám běžet, než jako zastavím a řeknu jí: „Hele, teď jsem se ztratila teď tomu nerozumím“. Nebo teď si říkala něco a nevím, co to je. Jo, to je asi spíš, než když třeba řekne slovíčko, kterému nerozumím, ale když třeba vyprávějí jako nějaký historky nebo něco jako složitějšího, tak občas se stane, že se v tom člověk jako ztratí. Jo, to se stane i v češtině. Ale v angličtině bych řekla, že se to jako může stát častěji. Tak tam metodicky jako vyvažování, vlastně toho, kdy už teda do toho vstoupím. A v tu chvíli já přemýšlím nad tím jazykem a přemýšlím, jestli rozumím tomu, co mi říká nebo ne. Nepřemýšlím o jejich emocích, nepřemýšlím o nějaký terapeutický stránce, protože tomu potřebuju nejdřív rozumět a až potom vlastně, když tomu rozumím, tomu přesně, jak ona to myslí, tak můžu jít jakoby dál. Jestli to dává smysl.

Chápu. Další věc, teď se asi odbočím, která mě docela zajímá, je, že se často říká, že každý člověk mění část své identity s tím jiným jazykem. Jestli s tím souhlasíš nebo jestli to třeba znáš u sebe nebo od klientů?

A jako myslím si, že jsem to slyšela. Přemýšlím teď, jestli přímo od svých klientů anebo třeba v rámci jako nějakých rozhovorů s kolegama. Protože u autistických dětí není výjimečný, že jako utíkají do angličtiny nebo že jako třeba i radši se vyjadřují v angličtině, nebo to nějak preferují. Třeba jim jde ta angličtina, že sledují videa a tak dál. Tak vím, že jsme se jako vícekrát bavili, že to dítě vlastně když mluví anglicky, tak se projevuje jinak, třeba nějak jako sebevědoměji, nebo že mu to nějak jde nebo tak. U sebe bych neřekla, že to tak mám. Já si

nemyslím, že tu angličtinu umím jako zas až tak dobře, abych jí měla takhle jakoby nějak jako zvnitřněnou. Jakože když mluvím s tou klientkou, tak mi nepřipadá, že bych jako přijímala, že bych se nějak jako chovala jinak nebo měnila nebo byla jiná terapeutka než jsem, nebo ani jako člověk než tam jako běžně. Připadá mi, že některý věci nebo některý věty se můžou v angličtině líp jako říkat, že to jde líp jako s pusy a to se mi stává. Nevím vlastně úplně přesně, čím to je. No, možná jsou to i náky jako běžnější fráze, který třeba člověk už má nějak jako naučený a zná je třeba z filmů nebo prostě tak. Ještě přemýšlím o tom, jestli je to, že se, že se to jako líp říká, anebo je to o tom, že to člověku nějak jako vlastně hezky zní, když slyší sám sebe mluvit jako vlastně jiným jazykem, že je to taky takový jako zajímavý nebo mám, mám třeba radost. Když se mu povede něco hezky říct, tak mám, tak mám z toho radost v tu chvíli, což jako v češtině se mi nestává, že jo, že by měla radost z toho, jak krásně se vyjádřím.

Rozumím. Myslíte, že je to o tom zvnitřnit ten jazyk, aby člověk pocítoval důsledky na tu osobnost?

Já si myslím, že lidi, kteří hodně mluví anglicky, že to pak jako že vlastně jde o to, že přemýšlejí v tom jazyce, jako i ty myšlenky, kterým vyskakují, tak jsou vlastně v tom jazyce. To mám teda zkušenost od více lidí, nejenom z terapeutického prostředí, že jako říkají, že to takhle jako maj a to já vlastně takhle nemám, to je to. Je to, jak jsem říkala, že já tu angličtinu ještě neumím tak dobře, tak já ne, jako nepřemýšlím v angličtině. Jo, já přemýšlím v češtině a pak to vlastně prochází tím procesem toho překládání.

Ted' se mi zdá, že to může být nějakým jako faktorem, který neusnadňuje Vaši práci v ty angličtině. Ale ještě vlastně přemýšlím, jestli jsou další věci, které jsou jako nebo co je nejtěžší v práci v angličtině?

Nejtěžší. Já vlastně jako v zásadě mám pocit, i když člověk třeba neumí nějak úplně bezvadně, perfektně anglicky, tak mám pocit, že to zas až tak těžký není, protože kromě toho jazyka jsou v tom jako jiný důležitý věci, kteří se tam můžou dostat i jinak než ten jazyk. Samozřejmě musíte mít nějakou základní úroveň, ale proto se pozastavuji nad tou otázkou, jako co je nejtěžší, protože nějaký věci na tom samozřejmě těžký jsou. A pro mě osobně to asi jednak to soustředění vyžaduje prostě víc energie, víc pozornosti, víc se soustředit. A tím neříkám, že na svoje klienty mluvící česky bych se nesoustředila, ale je to prostě jiní. A pak si myslím, nebo mám tu zkušenost u sebe i vlastně u třeba kolegů jinejch, že je na tom nejtěžší, jako začít jako sebrat tu odvalu a říct si, že to sezení zvládnou, že ho odvedu jako dobře a ponořit se do toho procesu a přijmout třeba i to, že někdy nebudu tomu klientovi rozumět, nebo že to třeba někdy

i nepude, že se s tím, jako že to nechce dělat, protože mám pocit, že je spousta lidí, který jako anglicky mluví poměrně dobře nebo minimálně na nějaký nevim, jako komunikativní, úplně v pohodě úrovni. A dělají terapii, ale přesto terapii v angličtině nedělají, protože s tím jako nemají tu zkušenost, mají pocit, že neumí tak dobře anglicky a že by to mohlo být překážkou jako tomu procesu. Takže to, co je na tom nejtěžší? Mě vlastně přijde, že přichází ještě jako před tím, než člověk začne.

Jo, vy jste ještě zmínila zajímavou věc. Říkala, jste že jsou důležitější věci v terapii než ten jazyk. A jak to myslíte? Co Vám přijde důležitější?

Jo no tak jenom abych jako to uvedla na pravou míru, tak ten jazyk samozřejmě je strašně důležitý a ještě já jako systemik, to by mi to dali, kdybych řekla, že není. Ale jasně, jasně, že je. Hlavně asi teď teda mluvím o nějakém terapeutickém vztahu a nějaké důvěře. Klasicky dva základní ty, který každé v každém výcviku nazýváme jinak, ale stejně nakonec k nim vždycky dojdeme, že to je jako to vono to to gró, to největší. Já jsem myslím, že ten terapeutický vztah se odehrává hodně v jazyce, ale nejenom v tom jazyce, že jako nějaký my třeba v SF jako používáme spíš jako termín připojení nebo nebo jako napojení na klienta á, a to prostě probíhá všemi možnými různými kanálama a mám od toho, že prostě jsme spolu v nějaký místnosti, ale i když jsme spolu online. Jo, toto do určité míry je to nepopsatelný, ale kdybych to měla teda popsat, tak kromě toho jazyka, tak je to nějaká nějak jako gesta, nějaká mimika, to, jakým způsobem dávám klientovi najevo, že mu nějak jako naslouchám. A myslím si, že součástí terapeutického vztahu jsou i takové věci, jak se chovám k tomu klientovi těsně před sezením, těsně po sezení, jestli ta moje přítomnost nebo naše společná přítomnost, prostě vzájemná, jestli je nám nějak příjemná, nebo jestli vyvolává nějaký tlak. A myslím si, že součástí důležitou součástí terapeutických i jinech vztahu je třeba dát najevo nějakou jako nějakou přátelskou, nějakou ochotu tomu člověku nějaký, jako vlastně, že to s ním nějak myslím dobře. A myslím si, že tohle jsou věci, který se dají udělat spoustou jinech jako věcí nebo i jinak, než jenom v tom jazyce. A skoro bych řekla, že spousta z nich se odehrává i prostě mezi českým klientem a českým terapeutem, že spousta z těch věcí se odehrává mimo jazyk. Takže myslím si, že ten terapeutický vztah se dá a to byl vlastně jen jeden jako ze základních předpokladů, pro který jsem pak jako teda já se rozhodla, že zkusím jako terapii v angličtině, s nějakým dlouhodobým klientem, protože jsem si říkala Tak jestli teda je to jako hlavně po tom vztahu. Tak. Pokud, pokud prostě umím anglicky alespoň něco nebo aspoň trochu, tak jo. A ještě s těma dětma, tam to má ještě taky nějakou level. Můžete si spolu hrát, přece můžete spolu sdílet něco. Ta holčička, o kterých jsem mluvila a to tady prvních pět šest

sezení jenom kreslila. Jo a já jsem jí nějak věnovala jako pozornost a pak jsem si ty její obrázky tady vystavila. A na to jsem nepotřebovala jazyk a myslím si, že to bylo velmi důležité v tom vztahu. Takže. Je důležité, je velmi důležité, ale není to všechno.

A je něco, co vás překvapilo při práci v angličtině?

Co mě překvapilo. To já nevím. Možná asi jako že mě nic nějak extra jako překvapilo. Možná mě tehdy trochu překvapil ten moment, když jsem ta holčina mluvila tak jako pomalu a klidně na začátku a pak se začala rozjíždět postupem těch sezení, jak i ztrácela nějaký zábrany a byla víc prostě komunikativní a taky vývojově prostě. Tak pak v tu chvíli mě asi nějak překvapilo ten ten moment, kdy jsem si řekla ty jo, tak já už vlastně jako nestíhám, nebo ty jo, vona mi vlastně teď jako skočila do řeči, ale to to nevím, jestli byla jako úplně úplně jazykový, nebo že by mě to překvapilo. Na angličtině to bylo spíš asi jako ten konkrétní proces s tou s tou klientkou. Nevím člověče.

A je něco, co byste mohla nebo chtěla doporučit začínajícím terapeutům? Co teprve začínají dělat terapii třeba v cizím jazyce?

No chtěla bych je asi náh jako povzbudit v tom, aby to dělali. No aby to zkusili. Protože ale samozřejmě jako záleží na úrovni toho jazyka, zas člověk asi musí bejt soudnej. Kdybych já měla jít konzultovat teď ve francouzštině, tak bych sice rozuměla všechno, ale jenom bych mlčela a kývala, protože prostě za sebe dostanu tak pět slovíček. Celkem jo, i s výslovností. Takže jasně, jako je potřeba byt' nějak soudnej, ale myslím si, že od určitého levelu ty angličtiny. A ne, ne, nechci teď ani jako se pouštět do toho, kde ta hranice je, tak ta určitá míra jako prostě je už kvalifikací pro to, aby člověk nějak mohl pracovat a to, co tomu brání jako po dosažení týhle tý tohohle levelu toho jazyka, jsou fakt nějaký jako zábrany, který možná jsou spojovaný zbytečně s důrazem na to, na ten jazyk, ty, který. No teď jsem se do toho zamotala. No prostě doporučila bych jim, aby to zkusili. Protože myslím si, že není možný toho klienta poškodit nějakým tak zásadním způsobem. Jenom tím, že jako mu nerozumím. Že jsou daleko horší způsoby, jak je možný jako toho klienta poškodit. A to. Tohle je podle mě strašák. Spousta těch lidí, kteří mají zábrany to zkusit, nebo jim nevěří dostatečně, že jako poškodí toho klienta. Já si myslím, že poškodit ho jde spoustou jinejch způsobu, že tohle není vůbec jako to, co by mělo běžet a. A sami pak uvidí, jestli jim to jako sedí nebo ne. A ještě možná bych k tomu dodala, že to, jestli jim to sedí nebo ne, nebo to, jestli to je nějak užitečný nebo ne, je taky do velké míry za mě na zhodnocení toho klienta. Už to jako vždycky v tý individuální spolupráci a přesně bude to jiný s rodilým mluvčím. Bude to jiný s klientem, kdo má angličtinu tak jako

druhej jazyk a některý ho klienta třeba bude štvát, že mu terapeut nerozumí, byť se to stane třeba jen jednou za sezení nebo jednou za pět sezení a bude chtít někoho, kdo prostě nebo mu nebude sedět přízvuk, že jo, protože prostě teda to ti, kteří nemaj angličtinu jako svůj rodný jazyk, tak tak prostě mají nějaký přízvuk, kterej rodilým mluvčím může znít třeba legračně. Jo, takže to je pak ale na tom klientovi a na tom teda pilotovi, aby si to nějak komunikovali, jestli to takhle jde nebo nejde. Čili. Myslím, že když se takhle spolu domluví, ta moje kamarádka se domluvila s klienty, že to zkusí jednou a potom si jako otevřeně řeknou, jestli to je OK, nebo není OK. A zjistili, že to je OK a že jim všem ta spolupráce vyhovuje a že chtějí spolu pokračovat. A kdyby ten první krok neudělala, tak prostě si to někdy vyzkouší. No tak já bych je povzbudila, aby to zkoušeli.

Tak jo, děkuji za rozhovor.

Také děkuji.

11.5 Rozhovor s Emilem

Mohl byste se prosím představit?

Jo, jmenují se SJ. Pracuju jako psycholog a terapeut už ani nevím jak dlouho. Myslím si, že sedm let, nějakých šest nebo sedm let. Co bych ještě řekl. Teda pracoval jsem s lidma z padesáti zemí světa. To je velký privilegium co jsem měl z pěti kontinentů. Mám dceru sedmiměsíční. To asi tak.

Jestli byste mi mohl říct o vašem vzdělání, jak jste se dostal třeba k psychologii nebo k psychoterapii?

Jo, tak já jsem nejdřív studovat sociální práci tři roky. Pak jsem studoval psychologii tři roky něco. Chvilku se to překrývalo a to jak jsem se k tomu dostal co vše... Úplně jak to vzniklo tak jsem kdysi dávno chvilku randil s jednou holkou, která byla z takovýho hrozně složitý a z takový rodiny kde bylo hodně násilí a ona se jednou zmiňovala, že na že dokonce i máma byla psycholožka tak jsem si říkal: „ty vole“. Já si o sobě, jsem si tenkrát nic ultra dobrého nemyslel, ale věděl jsem, že bych to zvládnul líp. Teda tak to byl takovej impuls jeden.

A v jakém směru jste studoval a psychoterapii?

Já vlastně mám tři výcviky. Asi nejvíc čerpám z Gestaltu, potom z rodinný terapie v Motole, rodinná systematická terapie a pak prostě skupinová terapie typu SUR. Co bylo tehdy na PVŠPS.

A zeptám se jestli jste teda to všechno studoval v češtině?

Ne, ten Gestalt byl anglicky. Měl jsem velký štěstí, že jsem vlastně narazil v životě na tři učitele. Ta co byly přímo jako přímo žákem Fritze Perlse. Měl jsem docela štěstí.

Jo. Ohledně vašich jazyků. Jak jste se k těm jazykům dostal? Předpokládám, že děláte terapii v angličtině?

Anglicky a česky.

A jak jste se dostal k angličtině?

Ještě v 1988 matka emigrovala do USA na dva roky jsme tam byli a pak vlastně si tam se tam znova provdala. Tak jsem měl vlastně otčima, který mluvil anglicky tak jsem se to naučil.

Takže jste to měl v rodině?

V podstatě jo. V podstatě od čtyř let jsem to měl v rodině.

A momentálně jestli to používáte jako na denní bázi třeba kromě teda práce?

Angličtinu určitě mám pár kamarádů ze zahraničí, tak internet je anglicky a těch lidí kterých potkám tak to můžu spočítat kolik jich je.

Myslíte teď klientů, kterých máte v terapii?

Terapie no. Tak se to můžu podívat třeba minulej tejden... No opravdu 50 procent klientů je 13 asi z dvaceti osmi minulej tejden takže padesát procent jich je tak v angličtině.

A zeptám se takhle na rovinu jestli vnímáte rozdíly třeba v terapii s českou klientelou a anglickou klientelou?

Ty jo, moc ne. Nechce vám kazit ten výzkum, ale rozhodně se jako na ně dnes nesoustředím nějak. To určitě všichni nejsou z Ameriky a z Anglie a anglicky mluvících jako zemí. Rozhodně tam jsou rozdíly. Třeba když prostě přijde žena z Indie a já se jí zeptám tak jak jste se seznámila s vaším manželem. Ona řekne to bylo dohodnutý manželství. Nebo když Číňanky jsem se zeptal: „Máte nějaký sourozence?“ tak říká: „Ne, máme politiku jednoho dítěte“. Jo že tam jsou takhle nějaký kulturní a kulturní rozdíly.

No takže vnímáte spíš ne jazykové ale kulturní rozdíly?

Jo to možná jo, to je dobře, to je dobře řečeno.

A to kulturní pozadí je něco co třeba brání tomu teda terapeutickému vztahu nebo naopak je to něco co pomáhá třeba v tom procesu terapeutickým?

Nevím, nevím jako že by to vyloženě pomáhalo ani bránilo. Určitě jsou třeba ty asijský národy. Za mě a může to bejt nějaký taky předsudek. Nebo na základě limitovaný zkušenosti. Jo tak. Třeba jako z Vietnamu a Thajska. Když jsem měl klientky tak hodně jako přišli si pro nějakou radu a vlastně byli zklamaný. Vlastně že ten terapie nějaký proces takže jsme moc dlouho nepokračovali že vlastně. Ale to fakt jako hádám na základě zkušeností jako se čtyřma lidma. Jo že to vnímání ty psychoterapie obecně v každé kultuře trochu větší. To asi jo. To asi ano.

A co se týče jazyku, jste zmínil, že jsou klienty třeba z Anglie a Ameriky, co jsou rodilí mluvčí a pak jsou lidé třeba i z jiných kultur, co mluví anglicky. Tak jestli i mezi těma dvěma skupinami je nějaké rozdíly?

No to asi jo jako, ale no nevím, nevím jaký byl... Rád bych vám vyšel víc vstříc, ale není tam jako něco čeho si vyloženě všímám.

Jo. Někdy se stává, že třeba lidí, co měli výcvik v češtině tak musejí nějaké pojmy nebo fráze překládat v hlavě. Nevím, jestli to taky takhle máte. No ale zároveň si říkám, že vy jste měl ten výcvik v angličtině tak jestli to spíš se nestává ty češtině?

Hele možná to je zajímavý point. Jako že používám docela dost amerikanismu. V češtině to možná jo. Teď jsem to vlastně předved tím „pointem“. Já nejsem úplně jako, že bych vyrůstal, že bych jako tu češtinu a angličtinu měl úplně na stejný úrovni. Ale je to hodně blízko. Jsem u toho tomu rodilým mluvčímu jo. Tak možná jestli to kvůli tomu třeba nevnímám. Jo vlastně spíš dost v ty angličtině do ty češtiny překládám.

Jo. Říká se, že někdy člověk mění část své identity, když mluví jiným jazykem Máte s tím osobní zkušenost?

No tohle. Já to nevyklučuji. Úplně, úplně si to nevšímám, že by se jako měnila identita. Co je třeba zajímavý rozhodně jako ty jazyky umožňují jiný věci. Třeba angličtina hezky docela má termín třeba „get over something“ což se používá úplně v běžné mluvě. Vlastně v češtině narážím jako do problému jak tohle přeložit, že vlastně čeština má spíš „problém se musí vyřešit“. A angličtina je „get over something“. A to mně třeba v ty češtině hrozně chybí a hledám, protože většina problémů se nedá vyřešit jako třeba a to nejlepší překlad je něco jako „procítit se tím, přenést se přes to“. No to je možná takovej jazykový zrovna problém. Kde vlastně ta angličtina nějak jako je jednodušší. Taky jsem hodně v gestaltu jsme hodně navyklí zvlášť ve skupinové terapii říkat si „I appreciate you for“ a „I resent you for“. A to se do češtiny vlastně taky hůř překládá.

Stejně jak angličtina umožňuje nějaké nástroje, které se dá používat v tom terapeutickém procesu, které se hůř používají v češtině. Tak předpokládám, že čeština zas má něco co se hůř překládá do angličtiny?

Jo má tam, má určitě hodně velká výhoda češtiny je „zamilovanost a láska“. Zas v angličtině se tohle musí nějak zapisovat.

Jo. Já se ještě možná vrátím k ty kultuře, kterou jste zmiňoval před chvílí. Já si říkám jestli znát ten kulturní background toho konkrétního klienta je něco co je důležitý v tom procesu? Jak se jak s tím pracuje?

Já se spíš ptám jeho osobně. Jako nepřijde mi nijak výhodný studovat jako kulturu někde na Wikipedii, protože to je zase jeden člověk vytržený jako z toho. Takže vlastně se hodně dozvím. Hodně se dozvím v ty terapii o kultuře a určitě se někdy jako ptám sebe jestli to jde prostě v souladu s tou jejich kulturou. Jo, že tady byl třeba... Často se stává, že jsou lidi ze zemí kde mají velkou zodpovědnost vnímají za své rodiče, že by je měli živit. Jo a teď já jsem tady na takový jako váže jestli. A řek bych, že ten default zase západní je spíš, že svým rodičům to vracíme tak, že se staráme o své děti primárně. A teď ani nevím jestli to tak je nebo je to můj soukromý názor. Myslím, že to takhle spíš tady máme takhle. Tak na to někdy narážíme třeba a spíš se držím, spíš to jako transparentně řeknu: „já jsem z jiný kultury jo, ale tady já to vnímám takhle“. Jako to úplně se nesnažím na to naroubovat.

Jo, takže pracujete nějak s otevřeností...

To určitě. To určitě. Toto je velkej jako zdroj mý terapie – transparence. Jo takže.

No a vzniká vám ta otázka kultury v té terapii, jestli je to věc na kterou narážíte častěji jak jste zmínil, že třeba se zodpovědnosti, jestli ty témata vznikají?

Určitě se to jako objevuje, ale jsou spíš okrajový věci. Za mě to jsou.

A co je to nejtěžší ty práci třeba v češtině a angličtině v několika jazycích?

Co je nejtěžší na tom. Nic moc jako. Já mám fakt štěstí, že jsem v tom vyrůstal hodně v ty angličtině, že jsem se jí nemusel doučovat. Jo to bych řekl, že mám jako velkou výhodu.

Jo určitě, že tenhle jazyk umíte na...

To fakt jako. No na úrovni rodilého mluvčího. Když se do toho moc šťourá, tak... Tak.

Co to znamená?

No jako kdyby někdo třeba nekontroloval pravopis v angličtině nebo třeba nějak důsledně časy.

A setkával jste se, že někdo v terapii to zmíní třeba přízvuk nebo gramatiku?

Já právě ten přízvuk nemám. To mám jako výhodu, že mám americký jako přízvuk docela autentický. Taky už se teda zhoršuje. Ale hodně lidí to nepozná. Někdy mám potíž když je někdo třeba Brit nebo někdo hodně mluví hodně jako bohatou tou angličtinou tak je to vlastně asi i radši no asi třeba zajímavý pracuju s lidma, který nejsou jako rodilý mluvčí. Jó někdy to oproti takovým těm když vládnu jako velkou zásobou v angličtině tak radši mám ty „native speakers“.

Proč?

Spíš, že jim víc rozumím. Rozhodně nesetkám se s nějakým slovem, který mě zaskočí třeba tak často.

Jako třeba ustálené fráze, nějaké idiomy?

No tak ta angličtina jak jsem to... Třeba mám jednoho novináře americkýho. Jo, ale ten používá voprawdu strašně moc slov, který normálně v běžný internetový angličtině se s nima nesetkáme. Což je pro mě hodně nezvyklý u angličtiny a třeba u toho „native speaker“ se s tím nesetkáte. Prostě řekne jako „happy“, ale tady ten novinář používá prostě já nevím 12 odstínů toho.

A ty odstíny jsou důležitý v té terapii?

No já jsem spíš proti nim osobně, protože ten gestalt je za mě hodně vo zjednodušování. Pěti základním emocím. A já si obecně myslím, že je dobrý se držet těch jako pěti základních emocí než těch odstínů, že se za to lidi spíš jako schovávají to prožívání. Takže souhlasím, že možná některým těm klientům to jako chybí, ale mně naopak to spíš překáží.

A jak jste zmínil toho novináře tak já si říkám, jestli se vám stává, že nějakému slovu nebo frázi nerozumíte a jestli s tím taky nějak pracujete?

Jo určitě se to někdy stane. A někdy se zeptám a někdy to přeždu. Je to tak, že bych tak padesát na padesát. Nestává se to často, ale občas se to stává.

Podle čeho rozhodujete, jestli u toho zůstat nebo se zeptat?

Tak intuitivně. Podle toho jestli vidím, že tam dochází k nějakému prožívání u toho člověka tak ho zrovna nezastavím a nezeptám se co to přesně znamená. Nebo je to jedno slovo tak to přeskočím, když to nemění význam, to sdělení.

A ještě se zeptám ohledně těch klientů, co jsou z jiných kultur. Tak kromě toho, že jsou z jiných kultur tak oni mluví i to angličtinou jako druhým jazykem nebo několikátým. Tak jestli tam dochází k takovým nuancím?

Myslím, že nevnímám tam moc rozdíl. Skoro bych jako řekl, že ty lidi co mluví tím druhým jazykem což do určité míry je i teda moje zkušenost. To je taková International English, že vlastně to je možná i lepší. Jako není s tím problém. Určitě mám anglicky víc mluvících lidí, který je to jejich druhý jazyk nebo třetí než těch „native speakers“. Jo zase těch Britů a Američanů tolik nemám. Těch mám já nevím třeba šest.

V čem vnímáte výhodu angličtiny?

Už je to takovej světovej jako jazyk vlastně i nejvíc ty tvorbě psychologický. Těch knížek je taky z angličtiny, hodně silná ta terapeutická tradice. Vlastně mi to přijde rozhodně jako dobrej jazyk na terapii.

Že v tom že můžete doporučit nějaký materiál?

No to taky, to taky je velká výhoda jako, že mnohem častěji se stane, že třeba chybí nějaká knížka v češtině než v angličtině. Byť to je i naopak, byť teda i třeba nějaký český knížky bych chtěl v angličtině a to angličtina mi přijde jako dobrej jazyk na terapii, že je takový jednoduchej rozhodně jednodušší než čeština. Nebo to na tom je taková docela obecná shoda, že je to jednodušší jazyk a myslím že je vlastně pro tu terapii skoro dobrý když ty nuance tam nejsou.

Já jsem si myslela, že ty nuance vznikají automaticky jako třeba nějaký jako gesta nebo vím že v různě kulturách i ta gestikulace nebo mimika se může lišit tak jestli i s tím nějak pracujete?

Nemám zas takovej vzorek jako sice těch lidí z 50 ti zemí tady jsem rozhodně měl, ale často to byly třeba dva tři lidi vždycky z ty země. Jakože si to netroufám jako odhadnout. Nevím. Jak vám na to odpovídají druhý lidi, to by mě docela zajímalo?

No někdo říká, že nemají možnost to zachytit jestli jim unikají gesty, nuance nebo věci mezi řádky tak nemají šanci to chtít protože můžou pracovat jenom s tím co přinese ten klient. Pro některé ten klient musí hodně zůstat na verbální rovině, aby tereapeut

s tím mohl pracovat. Podle mě teda terapeut někdy nemá na to kapacitu, chytat nuance v jiné kultuře.

To je to je zajímavý no. Vlastně přijdou ty jako ty základní emoce stejný, že mají. Myslím, že i podle jako většiny výzkumu mají hodně podobný projevy v neverbálním chování. Tak ten stud je pro každou kulturu stejnej nebo strach nebo naštvaní v tom základním projevu prostě v tom první tělesný změně.

Já ještě přemýšlím nad tím, že se říká, že psychoterapie by měla být v mateřském jazyce. Co si o tom myslíte vy?

No ve většině případů asi lepší když je to stejnej jazyk, ale tak ne všichni ty lidi mají na výběr zase jako některý lidi volej tím je to mezi stejným jazykem a nebo naživo buď online ve stejným jazyku nebo naživo v angličtině. Tak tam bych jednoznačně viděl jako dobrý, radši naživo. Naživo mě přijde důležitější než ve stejném jazyku pokud ty lidi ten jazyk ovládají.

Ještě se říká, že jazyk je klíčovým nástrojem v terapii.

Ne, vztah je primární nástroj. Nebojuju proti vám.

Ne ne ne, tak to ani neberu

A to bych neřekl, že jazyk je klíčový nástroj.

Jsem to spíš myslela, že jazyk možná pomáhá vytvořit ten vztah.

Určitě, ale sám jako ten vztah. Určitě. Je to jako jedna z věcí jak se ten vztah tvoří, ale spoustu lidí pozor i říká já at' už z jakýchkoli důvodů a to nijak nepodepisuju moc, ale že jim jde třeba navazovat vztahy líp v jiným jazyce. Jo i tohle se někdy projevuje. Tak tohle se někdy projevuje takže bych neřekl že ten jazyk je. A pak jsou lidi který umějí ty jazyky na takový úrovni opravdu kterých není málo. Vlastně jich je velká velká a velká většina kterým to je jedno a i většina z nás podstoupilo různý kurzy, který byly v angličtině nebo nějakým cizím jazyku. Bych neřekl že jako to je jediný, ale musí se ten člověk ten klient cítit dobře v tom to jako pokud nerozumí jako pokud hodně nerozumí tak to samozřejmě asi nejde.

Je něco co Vás překvapilo v práci v angličtině?

Překvapilo... No určitě jo. Hodně zajímavý mně přijde to láska/zamilovanost. To mě třeba v té angličtině chybí. Jo a zároveň to „get over something“ to zas chybí v ty češtině. Takovejch věcí asi bude víc. To je hlavní.

A pracujete s tím jakože jestli klientům předkládáte nebo dáváte ty příklady toho že třeba v češtině existuje to pod stůl nebo v angličtině?

Tohle to výjimečně jo, jo. Jo určitě. Určitě třeba z gestaltu hodně mám rád takový jako rčení „what we experience comes and goes, and we resist persists“. Tak tohle mám tak jako, že některým to říkám anglicky a když tak to přeložím. Jo ale nebo taky blbosti. Jo když nebo zas v angličtině taky překládám takový český „malá sobota“ nebo „malej pátek“. Když nějak se snažím kreativně odvést od workoholismu.

Chápu a asi takhle za mě všechno. A poslední otázka jestli je něco co byste chtěl nebo mohl doporučit začínajícím terapeutům. Co teprve začínají pracovat ve více jazycích.

Určitě aby se toho moc nebáli. Vlastně hodně těch... Fakt si nemyslím, že ten jazyk je to primární jo. Hodně lidí. Je něco co nebo vůbec lidí co tu terapii hledá tak jí vyhledá třeba poprvé jednou v životě a je důležitý aby prostě ta jejich zkušenost byla nějak laskavá dobrá a ten jazyk je až na druhém třetím místě. Podle mě bych se toho že mi nepřijde jazyk nejdůležitější rozhodně v terapii.

Tak jo tak za mě asi takhle je všechno. Moc děkuji.

Za mě to je taky v pořádku. Spíš jestli vám to pomůže nějak jak to zpracovávat.

D Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autorky: Bc. Sara Urakbayeva

Studijní program: Psychologie

Název práce: Bilingvní psychoterapeuti a jejich pocíťované rozdíly v práci v různých jazycích

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Eva Dubovská, Ph.D.

Rok dokončení: 2022

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez titulních stran a příloh):

Počet znaků: 115 486

Počet stran: 61

Počet pramenů a literatury: 62

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: Bilingvní_psychoterapeuti_a_jejich_pocíťované_rozdíly_
v_práci_v_různých_jazycích_Urakbayeva

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Sara Urakbayeva

Obor studia: Psychologie

Název práce: Bilingvní psychoterapeuti a jejich pocíťované rozdíly v práci v různých jazycích

Vedoucí/oponent* práce: Mgr. Ing. Eva Dubovská, Ph.D

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 61

Počet stránek příloh: 43

Počet titulů v seznamu literatury: 62

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příleřhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x	x		
--	---	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření

	x			
--	---	--	--	--

(respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

Práce s odbornou literaturou a prameny

		x		
--	--	---	--	--

(citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

Formální zpracování

	x	x		
--	---	---	--	--

(jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x	x		
--	---	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice

	x			
--	---	--	--	--

(samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x	x		
--	---	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce

		x		
--	--	---	--	--

(publikace, referáty, apod.)

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Zaujalo mě zjištění, že někteří LBGTQI klienti preferují angličtinu. Jak si to vysvětlujete? Není to "škoda", nemít terapii v rodném jazyku, pokud je to možné?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Teoretická část práce se věnuje problematice bilingvismu a osvojování druhého jazyka, které dává do kontextu z psychoterapií. Text teoretické části je psán kultivovaným stylem a pracuje s dostatečným množstvím literatury, nicméně rozdělení textu do kapitol má jisté limity - název 4 kapitoly úplně neodpovídá obsahu a také není jasné, jaký má s bilingvismem souvis mozková laterálita, které je věnována kapitola 3.1.2, dále kapitola 3.1.3 by se spíše hodila do části o osvojování jazyka. Praktická část si klade za cíl zjistit, jaké rozdíly (pokud vůbec) pociťují terapeuti při práci v různých jazycích. Za tímto účelem pracuje s 5 hloubkovými rozhovory, které zpracovává metodou interpretativní fenomenologické analýzy. Analýza postupuje metodicky správně, zjištění jsou zajímavá. Kladně hodnotím iniciativu a samostatnost autorky.

Celkově získané body do soutěže:	doporučuji/nedoporučuji* 28,95
Doporučení k obhajobě:	doporučuji/nedoporučuji*
Navrhovaná klasifikace:	Výborný až Velmi dobrý, dle obhajoby

Datum, podpis: V Praze, 13.9.2022

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

**Posudek oponentky diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Sara Urakbayeva

Obor studia: Psychologie

Název práce: Bilingvní psychoterapeuti a pociťované rozdíly v práci

Oponentka práce: Mgr. Zuzana Janotková

Technické parametry práce:

Počet znaků: 115 486

Počet stran: 61

Počet pramenů a literatury: 62

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření

(respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny

(citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

(jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

x				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice

(samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

--	--	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce

(publikace, referáty, apod.)

x				
---	--	--	--	--

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Vaše výzkumní otázka: "Jaké rozdíly pociťují psychoterapeuti při práci v různých jazycích?" Myslíte, že bylo vhodné hledat rozdíly pomocí IPA?

Zkuste nastínit další výzkumné směřování v daném tématu na základě analýzy výsledků?

Které výsledky Vás překvapili?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Autorka se ve své diplomové práci věnuje tématu: "Bilingvní psychoterapeuti a pociťované rozdíly v práci v různých jazycích."

V teoretické části se setkáváme s odbornými okruhy k tématu: vymezením bilingvismu, neurolingvistika a psycholingvistika, osvojování jazyků a také interkulturní psychoterapii.

Autorka do své teoretické části práce zakomponovala také téma: "Gender a pohlaví v psychoterapii." Chybí mi zde bližší objasnění, souvislosti a propojení k tématu DP. Teoretická část práce je čtivá, přináší zajímavé poznatky. Oceňuji výběr tématu. Po stránce formální mám doporučení. A to používat v celé práci jednotné označení: psychoterapeut, psychoterapie, psychoterapeutický vztah atd.

Ve výzkumné části práci si autorka stanovila za cíl porozumět rozdílům, které psychoterapeuti vnímají při práci s klienty v češtině a v angličtině (případně v dalším jazyce), pochopit, jak se terapeuti cítí při práci v nematěřském jazyce a zjistit, jestli to má nějaký vývoj.

Výzkumná otázka:

Jaké rozdíly pociťují psychoterapeuti při práci v různých jazycích? Pro mě se otvírá otázka do diskuse: "Jsou to rozdíly nebo spíše specifika práce?"

Metodologická část je zpracována precizně, bylo realizováno 6 rozhovorů a k analýze dat použita IPA. Analýza přináší cenné výsledky, které jsou pak dále diskutovány. Ocenila bych návrh autorky na další výzkumné směřování dle získaných výsledků.

Celkově hodnotím DP jako zajímavou a doporučuji k obhajobě. Autorce přeji hodně úspěchů při samotné obhajobě.

Doporučení do soutěže o nejlepší diplomovou práci:

Celkově získané body do soutěže: 26,075

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně-velmi dobře

Datum, podpis: 14.9.2022

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a